

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Rahman İRİ

ROMA VE TÜRK HUKUKUNDA VEKÂLET SÖZLEŞMESİ

Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2016

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Rahman İRİ

ROMA VE TÜRK HUKUKUNDA VEKÂLET SÖZLEŞMESİ

Danışman

Doç. Dr. Erdal ÖZSUNAR

Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2016

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Rahman İRİ'nin bu çalışması, jürimiz tarafından Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Erdal ÖZSUNAR (İmza)

Üye (Danışmanı) : Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman KAVASOĞLU (İmza)

Üye : Yrd. Doç. Dr. Nedim MERİÇ (İmza)

Tez Başlığı: Roma ve Türk Hukukunda Vekâlet Sözleşmesi

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Tez Savunma Tarihi : 03/06./2016

Mezuniyet Tarihi : 14/07/2016

(İmza)

Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Roma ve Türk Hukukunda Vekâlet Sözleşmesi” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

...../...../ 2016

Rahman İRİ

İmza

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ	iv
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

VEKÂLET SÖZLEŞMESİ (MANDATUM)

1.1 Kavram	3
1.2 Vekâlet Sözleşmesinin Tarihsel Gelişimi.....	4
1.3 Vekâlet Sözleşmesinin Hukuki Niteliği	7
1.3.1 Unsurları	7
1.3.1.1 Bir İş veya Hizmetin Görülmesi.....	7
1.3.1.2 İşin Başkasının Menfaatine Görülmesi	11
1.3.1.3 Ücretsiz Olma ve İstisnaları	22
1.3.1.3.1 Ücret	22
1.3.1.3.2 Avukatlık Ücreti	26
1.3.1.4 Vekilin Zaman Kaydına Bağlı Olmaması, Bağımsız Hareket Etmesi ve Edim Sonucundan Değil Edim Fiilinden Sorumlu Olması	27
1.3.2 Özellikleri	29
1.3.2.1 İşin ya da Hizmetin Ücretsiz Görülmesi.....	29
1.3.2.2 Sürekli Borç Yükleme	30
1.3.2.3 Sözleşmenin Güvene Dayanması	30
1.3.2.4 Eksik İki Tarafa Borç Yükleme.....	31
1.3.3 Sözleşmenin Yapısı (Kurulması ve Kapsamı).....	31
1.3.3.1 Kurulması	31
1.3.3.1.1 Tarafların İradelerinin Uyuşması.....	31
1.3.3.1.2 Konusu.....	32
1.3.3.1.3 Şekle Bağlı Olmaması	35
1.3.3.2 Kapsamı	41
1.3.4 Vekâlet Türleri.....	42
1.3.4.1 Genel Vekâlet ve Kapsamı	42
1.3.4.2 Özel Vekâlet ve Kapsamı	44
1.3.4.3 Diğer Vekâlet Türleri.....	48

İKİNCİ BÖLÜM

VEKÂLET SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI

2.1 Genel Olarak.....	50
2.1.1 Vekil (Mandatarius).....	50
2.1.2 Vekâlet Veren (Mandans/Mandator).....	50
2.2 Vekilin Borçları	51
2.2.1 Vekilin Vekâlet Ettiği İş Bizzat Görme Borcu.....	51
2.2.1.1 Vekilin Üçüncü Bir Kişiyeye İş Gördürmesi Kavramı	51
2.2.1.2 Vekilin Kendisi Yerine Başkasına İş Gördürmesinin Çeşitleri.....	54
2.2.2 Vekilin Özenle İş Yapma Borcu.....	54
2.2.3 Vekilin Vekâlet Verenin Talimatlarına Uygun İş Yapma Borcu	56
2.2.4 Vekilin Yaptığı İşin Hesabını Verme Borcu	57
2.2.5 Vekilin Sadakatli Davranma Borcu.....	57
2.2.6 Vekilin Vekâlet Verenden Aldıklarını Geri Verme Borcu.....	58
2.3 2.3. Vekâlet Vereninin Borçları.....	59
2.3.1 Vekâlet Vereninin Vekile Ücret Ödeme Borcu.....	59
2.3.2 Vekâlet Vereninin Vekilin Uğradığı Zararı Karşılama Borcu.....	60
2.3.3 Vekâlet Vereninin Vekilin Yaptığı Masraf ve Giderleri Ödeme Borcu.....	64
2.3.4 Vekâlet Vereninin Vekili Yükümlendiği Borçtan Kurtarma Borcu.....	66
2.3.5 Vekâlet Vereninin Vekile Avans Verme Borcu	67
2.3.6 Birlikte Vekâlette Müteselsil Sorumluluk.....	68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VEKÂLET SÖZLEŞMESİNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

3.1 Hükümleri.....	69
3.2 Sonuçları.....	69
3.3 Vekâlet Sözleşmesinden Doğan Davalar.....	69
3.3.1 Tarafların Dava Hakları ve Usulü	69
3.3.1.1 Actio Mandati Directa	70
3.3.1.2 Şerefsizlik (İnfamia) Kararı.....	71
3.3.1.3 Actio Mandati Contraria.....	72
3.4 Vekâlet Sözleşmesinin Sona Ermesi	75
3.4.1 Genel Olarak.....	75
3.4.2 Sona Erme Nedenleri.....	75

3.4.2.1	İş Görme Borcunun İfası ile Sona Erme.....	75
3.4.2.2	Tarafların Rızası ile Sona Erme (Azil (Revocatio) ve İstifa (Renuntiatio) ile Sona Erme)	76
3.4.2.3	Sürenin Dolması ile Sona Erme	80
3.4.2.4	İfa İmkansızlığı Sebebiyle Sona Erme	81
3.4.2.5	Taraflardan Birinin Ölümü, Ehliyetsizliği veya İflası ile Sona Erme	82
3.4.2.5.1	Ölüm Halinde Sona Erme.....	82
3.4.2.5.1.1	Mandatum Morte Solvitur	82
3.4.2.5.1.2	Mandatum Post Mortem.....	85
3.4.2.5.2	Ehliyetsizlik ve İflas Sebebiyle Sona Erme.....	87
3.4.2.6	Capitis Deminutio Sebebiyle Sona Erme	88

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VEKÂLET SÖZLEŞMESİNİN BENZER SÖZLEŞMELER VE HUKUKİ İŞLEMLERLE ARASINDAKİ FARKLAR

4.1	Vekâlet Sözleşmesi ile Eser (İstisna) Sözleşmesi Arasındaki Benzerlikler ve Farklar	90
4.2	Vekâlet Sözleşmesi ile Hizmet (İş) Sözleşmesi Arasındaki Farklar	91
4.3	Vekâlet Sözleşmesi ile Yayımlık Sözleşmesi Arasındaki Farklar.....	92
4.4	Vekâlet Sözleşmesi ile Temsil Arasındaki Farklar.....	92
4.5	Vekâlet Sözleşmesi ile İnançlı İşlem (Fiducia) Arasındaki Farklar	94
4.6	Vekâlet Sözleşmesi ile Vekâletsiz İş Görme (Negotiorum Gestio) Arasındaki Farklar	95
4.7	Vekâlet Sözleşmesi ile Vekâletin Özel Görünüm Şekilleri Arasındaki Farklar.....	99
4.7.1	Taşıma Sözleşmesi	99
4.7.2	Tellallık(Simsarlık) Sözleşmesi.....	99
4.7.3	Komisyon Sözleşmesi	99
4.7.4	Kredi (İtibar) Mektubu ve Kredi (İtibar) Emri	99
SONUÇ		100
KAYNAKÇA.....		105
ÖZGEÇMİŞ		109

KISALTMALAR LİSTESİ

AÜHFD	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BGB	Alman Medeni Kanunu
bkz.	bakınız
C.	Cilt
c.	cümle
Çev.	Çeviren
D.	Digesta
DEÜHFD	Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E.	Esas
Gaius Ins.	Gaius Institutiones
GÜHFD	Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD.	Hukuk Dairesi
HGK.	Hukuk Genel Kurulu
HMK.	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
Ius. Ins.	Iustinianus Institutiones
İBD	İstanbul Barosu Dergisi
İBK.	İsviçre Borçlar Kanunu
İÜHFM	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	Karar
Karş.	Karşılaştırınız
m.	madde
MK.	Medeni Kanun
M.Ö.	Milâttan önce
n.	numara
Ör.	Örnek
RG.	Resmi Gazete
S.	Sayı
s.	sayfa
SÜHFD	Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
T.	Tarih
TBK.	Türk Borçlar Kanunu
TD.	Ticaret Dairesi

TNBHD	Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi
TTK.	Türk Ticaret Kanunu
Y.	Yargıtay
YHGK.	Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YİBK.	Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı
YKD.	Yargıtay Kararları Dergisi
vb.	ve benzeri
vd.	ve devamı
yy.	yüzyıl

ÖZET

Roma Hukuku'nda vekâlet sözleşmesi mandatım olarak adlandırılır. Mandatım (vekâlet sözleşmesi), vekilin, vekâlet verence kendine verilen, vekâlet verene veya üçüncü bir kişiye ait bir işi karşılıksız bir şekilde ifa etmeyi yükümlendiği rızai bir sözleşme türüdür.

Türk Hukuku'nda vekâlet sözleşmesi ise, Türk Borçlar Kanunu'nun "vekâlet ilişkileri" isimli 9. Bölümünün Birinci ayırımında düzenlemiştir. Türk Borçlar Kanunu m. 502/1'e göre "Vekâlet sözleşmesi, vekilin vekâlet verenin bir işini görmeyi veya işlemini yapmayı üstlendiği sözleşmedir."

Vekâlet sözleşmesinde de diğer sözleşmelerde olduğu gibi iki taraf vardır. Taraflardan biri vekâlet veren diğeri ise, vekil olarak adlandırılır. Vekâlet verenin Roma Hukuku'ndaki karşılığı mandator/mandans, vekilin ise mandatarius olarak isimlendirilir.

Vekâlet sözleşmesinden doğan davalar, Roma Hukuku'nda "actio mandati" olarak ifade edilirdi. Burada vekâlet verenin açacağı dava "actio mandati directa", vekilin açacağı dava ise "actio mandati contraria" dır.

Vekâlet sözleşmesinin sona ermesi, Türk Borçlar Kanunu m. 512-514'te düzenlenmiştir. Bu maddelerde sözleşmenin sona erme şartlarından biri, tek taraflı olarak vekil veya vekâlet verenden birinin sözleşmeyi feshetmesi iken; diğeri, taraflardan birinin ölümü veya iflası neticesinde vekâlet sözleşmesinin sona ermesidir.

Anahtar Kelimeler: Vekâlet, Vekâlet Sözleşmesi, Mandatım, Roma Hukuku, Vekil, Vekâlet Veren.

SUMMARY

CONTRACT OF MANDATE IN ROMAN AND TURKISH LAW

Contract of mandate in Roman law is called *mandatum*. *Mandatum* (contract of mandate) is a voluntarily kind of contract that is undertaken by the procurator that has taken the responsibility to carry out a task which belongs to the third person or to the principal in a gratuitous way.

In the Turkish Law, contract of mandate is held in the first separation of Chapter 9 which refers to "mandate relations" in Turkish Code of Obligations. According to clause 502/1 in Turkish Code of Obligations "Contract of mandate is a contract which is undertaken by the proxy to carry out the task or to serve the purpose of the principal.

There are two sides, as well in contract of mandate just as in the other contracts. One of the contractors is called the principal and the other one is called as a procurator. In Roman Law, principal refers to *mandator/mandans* and procurator refers to *mandatarius*.

The trials stemming from the contract of mandate, in Roman Law, was expressed as "*actio mandati*". The case which is sued by principal is *actio mandati directa*, and the case which is sued by procurator is *actio mandati contraria*.

The expire of contract of mandate was arranged in clause 512-514 in Turkish Code of Obligations. One of the expiration terms of the contract in these clauses, while the either one of the principal or procurator is to terminate the contract unilaterally; the other, in consequence the death or the bankruptcy of the one of the parties is the end of contract of mandate.

Keywords: Mandate, Contract of Mandate, *Mandatum*, Roman Law, Procurator, Principal.

GİRİŞ

Roma Hukuku'nda özel hukuk alanında çeşitli durumları ifade etmek için kullanılan mandatum terimi, asıl olarak vekâlet sözleşmesi kurumunu ifade etmek için kullanılmıştır.

Bu çalışmanın inceleme alanı, mandatum'un özel hukuktaki anlamı ve kullanımınıdır. Kamu hukukundaki yeri kısaca belirtilecek ve çalışmanın konusunu oluşturması hasebiyle, mandatum bir vekâlet sözleşmesi olarak özel hukuk açısından incelenecektir.

Roma Hukuku'nda ve Türk Borçlar Hukuku'nda vekâlet sözleşmesini konu alan bu çalışmada vekâlet sözleşmesinin kökeni ve içeriği araştırma problemini teşkil etmektedir. Tezin öncelikli ve başlıca amacı vekâlet sözleşmesinin tanımı, tarihsel gelişimi, özellikleri, çeşitli görünüm şekilleri, hüküm ve sonuçları, sona ermesi ve diğer hukuki kurumlarla arasındaki ilişkinin, Roma Hukuku'nun birincil ve temel kaynaklarına ve ayrıca Türk Borçlar Kanunu ile Türk Borçlar Hukuku'nda yer alan diğer kaynaklara ve basılı eserlere dayanarak ortaya konulmasıdır.

Tez konusunun incelenmesinde Roma Hukuku'nun temel kaynakları olan Corpus Iuris Civilis ve Gaius'un Institutiones'inde yer alan vekâlet sözleşmesi ile ilgili metinler esas alınarak, günümüz Roma Hukuku doktrinine ilişkin eserlerin ışığında konu ile ilgili bilgiler ele alınacaktır. Bu bağlamda doktrindeki farklı görüşlere de yer verilecek ve bu görüşlerin hukuki dayanaklarından bahsedilecektir. Farklı görüşler bir sonuca bağlanacak ve vekâlet sözleşmesiyle ilgili genel görüşler değerlendirilecektir.

Hukuk metodolojisi ve tutarlılığa dikkat edilerek hazırlanmış olan bu tezde cevap bulmaya çalışılmış sorulardan birkaçı şu şekilde sıralanabilir: Roma Hukuku'nda ve Türk Borçlar Hukuku'nda vekâlet sözleşmesinin sözleşmeler sistemi içindeki yeri ve önemi nedir? Vekâlet sözleşmesi tarihi süreçte ne şekilde gelişmiştir? Vekâlet sözleşmesinin temel unsurları nelerdir? Kimler vekâlet sözleşmesinin tarafı olabilir? Vekâlet sözleşmesi nasıl kurulur ve ne şekilde sona erdirilir? Hangi edimler vekâlet sözleşmesinin konusunu oluşturur? Vekâlet sözleşmesi ile ilgili hukuki koruma yolları nelerdir? Vekâlet sözleşmesinde taraflar için hangi sorumluluk ölçütleri belirlenmiştir? Vekâlet sözleşmesi ve diğer hukuki kurumlar arasındaki ilişki ve farklar nelerdir?

Bu çalışma, giriş ve sonuç kısımları dışında dört ana paragraftan oluşmaktadır. Birinci paragrafta, vekâlet sözleşmesinin tanımı; vekâlet sözleşmesinin tarihsel gelişimi ve hukuki niteliğini de içerecek şekilde incelenecektir. Daha sonra gelen ikinci paragrafta vekâlet sözleşmesinin tarafları üzerinde durulacaktır. Üçüncü paragrafta ise vekâlet sözleşmesinin hüküm ve sonuçları vekâlet sözleşmesinden doğan davalar kapsamında incelenecektir.

Vekâlet sözleşmesinin sona ermesi de bu paragrafta işlenecektir. Dördüncü ve son paragrafta vekâlet sözleşmesi ile benzer hukuki işlemler arasındaki ilişki ve farklar ele alınmaya çalışılacaktır.

Çalışma, Roma Hukuku'nda vekâlet sözleşmesini ve bu sözleşmenin çağdaş Türk Borçlar Hukuku'ndaki vekâlet sözleşmesine etkilerini ele alan bir sonuç bölümü ile sona erecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

VEKÂLET SÖZLEŞMESİ (MANDATUM)

1.1 Kavram

Mandatum (vekâlet sözleşmesi), vekilin, vekâlet verence kendine verilen, vekâlet verene veya üçüncü bir kişiye ait bir işi karşılıksız bir şekilde ifa etmeyi yükümlendiği rızai bir sözleşme türüdür¹. Diğer bir tanıma göre, vekâlet sözleşmesi vekile, başkası hesabına hareket etme yetkisi veren bir sözleşme türüdür². *Gaius*'un *Institutiones*'inde ise vekâlet sözleşmesi şu şekilde tanımlanmıştır:

Gaius Ins. 3. 155

*"Mandatum consistit, siue nostra gratia mandemus
siue aliena; itaque siue ut mea negotia geras siue
ut alterius, mandauerim, contrahitur mandati
obligatio, et inuicem alter alteri tenebimur in id,
quod uel me tibi uel te mihi bona fide praestare oportet".*

Gaius Ins. 3. 155

"Vekâlet sözleşmesi (*mandatum*) kendi yararımıza ya da bir başkası yararına bir iş tevdi ettirmemizden ibarettir, mesela benim işimi ya da başkasının işini idare etmek üzere sana vekâlet vermişsem, vekâlet ilişkisi kurulmuştu ve gerek benim sana, gerek senin bana karşı iyiniyet gereği ifa etmemiz gereken şeyleri birbirimize karşı borçlanmış oluruz"³.

Mandatum (vekâlet sözleşmesi), Latince bir kelimedir ve bu dilde yer alan "*manus*" (el) ve "*do*" (vermek) kelimelerinden türetilmiştir⁴. Ortaya çıkan bu yeni kelime "bir iş vermek", "emir vermek", "yetkilendirmek", "bir şey emanet etmek" anlamlarında

¹ Arangio-Ruiz, 1949: 79; Buckland, 1921: 512; Berger, 1953: 574; Erdoğan, 2014: 109; Harke, 2008: 154; Paul ve Kunkel, 1949: 224.; Harvey, 1996: 66; Hunter, 1955: 126; Kaser, 1965: 191; Kaser ve Knütel, 2003: 289; Koschaker ve Ayiter, 1993: 241; Mayer-Maly, 1999: 150; Nicholas, 1962: 187; Rado, 2006: 150; Sayın Korkmaz, 2014: 18; Tahiroğlu, 2012: 241; Umur, Ders Notları, 1999: 372-373; Watson, *Obligations*, 1965: 148.

² Buckland, 1931: 278.

³ Metin çevirisi aynen alınmıştır, Sayın Korkmaz: 19.

⁴ Di Marzo, 1954 (çev. Z. Umur): 401; Emiroğlu, 2007: 101; Oğuz, 1989-1990: AÜHFD: 261; Schulz, 1992: 554; Sayın Korkmaz, 2014: 19.

kullanılmaktadır⁵. Ücretsiz olarak iş yapacak kişiye "*mandatarius*" (vekil), işini gördürecek olan kişiye ise "*mandator*" ya da "*mandans*" (vekâlet veren) adı verilir⁶.

Türk Borçlar Kanunu⁷ ise vekâlet sözleşmesini, "vekâlet ilişkileri" isimli 9. Bölümünün Birinci ayırımında düzenlemiştir. Türk Borçlar Kanunu m. 502/1'e göre "Vekâlet sözleşmesi, vekilin vekâlet verenin bir işini görmeyi veya işlemini yapmayı üstlendiği sözleşmedir."⁸ Bu sözleşme ile vekil, kendisine verilen işin vekâlet verenin yararına ve iradesine uygun olarak görülmesini üstlenmiş olur. Vekâletin konusunu yalnızca bir hukuki işlemin yapılması oluşturmaz, aynı zamanda hiçbir hukuki niteliği haiz olmayan bir eylem ya da bir iş de vekâlete konu teşkil edebilir. Örneğin bir haberin başka birisine ulaştırılması ya da hastalanan bir öğretim üyesinin kendi yerine derse girmesi için başka bir öğretim üyesinden ricada bulunması bu şekildeki eylemlerdendir⁹.

1.2 Vekâlet Sözleşmesinin Tarihsel Gelişimi

Eski Hukuk Dönemi'nde ahlaki bir yükümlülük olarak nitelenen¹⁰ vekâlet, bir sözleşme olarak Klasik-öncesi Hukuk Dönemi'nde *Ius Gentium* (yabancılar hukuku)'la birlikte vücut bulmuştur¹¹. *Ius Gentium, praetor peregrinus* (yabancılar *praetor*'u) beyannameleri ve yine bu *praetor*'ların kazaî faaliyetleri neticesinde oluşmuş bir hukuktur. Ayrıca, örf adet kuralları ve bu alana ilişkin olarak çıkarılmış bulunan kanunlar da *Ius Gentium* içerisinde yer almaktadır¹². Alım-satım, kira, şirket ve vekâlet sözleşmeleri, *praetor peregrinus*'un faaliyetleri sonucu gelişmişler¹³ ve *Ius Gentium* sözleşmeleri (*contractus iuris gentium*) olarak adlandırılmışlardır¹⁴. *Digesta*'da vekâlet sözleşmesinin bu nitelikleri şu şekilde düzenlenmiştir:

D.19.2.1 Paulus

"Locatio et conductio cum naturalis sit et omnium gentium, non verbis, sed consensu contrahitur, sicut emptio et venditio".

⁵ Watson, Mandate, 1961: 13.

⁶ Di Marzo, 1954: 401; Berger, 1953: 574; Nicholas, 1962: 187; Rado, 2006: 150.

⁷ RG., S. 27836, T. 04.02.2011.

⁸ Akipek, 2003: 31; Aral ve Ayrancı, 2012: 387; Başpınar, Özen, 2004: 68; Gümüş, 2014: 121; Eren, 2014: 698; Tandoğan, 2010: 355; Yavuz, Acar, ve Özen, 2014: 1119; Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 590.

⁹ Koschaker ve Ayiter, 1993: 241; Rado, 2006: 151.

¹⁰ Sayın Korkmaz, 2014: 27.

¹¹ Oğuz, 1989-1990: 261; Rado, 2006: 151; Sayın Korkmaz, 2014: 22; Schulz, (çev. B. Erdoğan,) 1983: Roma Hukuku'nun Prensiplerinden Sadakat, İÜHFM, 48(1-4), İstanbul, 390; Tahiroğlu, Borçlar: 242; Watson, Mandate, 1961: 1.

¹² Karadeniz Çelebican, 2005: 102-103.

¹³ Kunkel, 1966: 73.

¹⁴ Karadeniz Çelebican, 2005: 102; Emiroğlu, 2007: 23.

D.19.2.1 Paulus

"Locatio conductio, alım satım gibi rızai bir sözleşmedir, belli sözlerle kurulmaz ve bütün milletler için ortak ve tabii bir işlemdir".

D.18.1.1.2 Paulus

"Est autem emptio iuris gentium, et ideo consensu peragitur et inter absentes contrahi, potest et per nuntium et per litteras".

D.18.1.1.2 Paulus

"Satım sözleşmesi ve diğer rızai sözleşmeler Ius Gentium'la düzenlenmiştir. Ve bu sözleşmeler, hazır olmayan taraflar arasında bir haberci veya bir mektupla da kurulabilir".

Erken denebilecek bir devirde ihdas edilen vekâlet sözleşmesine¹⁵, tarih olarak M.Ö. 123'ten sonrasında rastlanmaktadır¹⁶. Klasik Hukuk Dönemi'nde şekillenen¹⁷ ve bu dönemde *Ius Civile* (yurttaşlar hukuku) sözleşmesi olarak kabul edilmeye başlanan vekâlet sözleşmesinin¹⁸, ticaretin gelişmesiyle birlikte kurallarının açıklığa kavuşturulması ihtiyacı hasıl olmuştur. Böylece vekâlet sözleşmesi ilk kez bu dönemde bir sözleşme olarak *Ius Civile*'deki yerini almıştır¹⁹. Başka bir ülkeye giderek ticari faaliyette bulunmak isteyen Romalı tüccarlar, geride kalan mallarını idare etmesi ve işlerini yürütmesi için ticarete aşına birini bulmak zorundaydılar²⁰. Bu kişiler de ya köleleri veyahut da güvendikleri biri olurdu. İşte bu kimselere *procurator* adı veriliyordu. *Procuratio* bir sözleşme değildi. Tek taraflı olarak yetkilendirme şeklinde yapıldı²¹. Roma Hukuku'nun ilk zamanlarında *procuratio* ve *mandatum*, yani vekâlet, farklı kavramlardı²². Örneğin, *procurator*'un aleyhine açılan bir davada mahkumiyet kararı çıkınca, bu karar *procurator*'un şerefsiz (*infamis*) olmasını sonuçlamıyordu²³. Buna karşılık, vekilin mahkum olduğu bir davada şerefsizlik (*infamia*)

¹⁵ Rado, 2006: 151; Tahiroğlu, Borçlar, 2012: 242.

¹⁶ Schulz, Roman Law, 1992: 554.

¹⁷ Oğuzoğlu, 1959: 245.

¹⁸ Schulz, Roman Law, 1992: 554.

¹⁹ Sayın Korkmaz, 2014: 23; Tahiroğlu, Borçlar, 2012: 242.

²⁰ Oğuz, 1989-1990: 261; Savaş, 2005: 51.

²¹ Tahiroğlu, Borçlar, 242; Rado, 2006: 153.

²² Akıncı, Borçlar, 2013: 164.

²³ Watson, Mandate, 1961: 7.

cezası verilmesi kaçınılmazdı²⁴. Zira vekâletten doğan bir dava olan *actio mandati directa* bir iyi niyet davasıydı (*bonae fidei rudicia*)²⁵. Yine, vekil tek bir işin yapılmasını üzerine alırdı. Oysa ki *procurator* işini gördüğü kişinin malvarlığının tamamını ya da bir kısmını yönetmekle yükümlüydü²⁶. Bütün bu açılardan ele alındığında, *procuratio* vekâletten ziyade temsile yaklaşan bir kurumdu. Nitekim, *procuratio* tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları ile kurulan bir sözleşme değil, tek taraflı bir yetkilendirme olarak nitelendirilebilir. Roma'nın ilerleyen dönemlerinde *procurator*'lar artık tek bir iş için görevlendirilmeye başlanmış, böylece *Iustinianus* Dönemi'nde vekâlet ve *procuratio* kurumu birleşerek tek bir kurum haline gelmişlerdir²⁷.

Vekâletin sözleşme olarak düzenlenmesinin bir diğer sebebi, "yüksek iş" olarak nitelenen avukatlık, doktorluk ve mimarlık gibi mesleklerin, Romalılara göre karşılıksız yapılması gerektiğinden, *locatio conductio*'nun içine sokulamamasıdır²⁸. Zira, her ne kadar bu işlerin karşılıksız yapılması gereği üzerinde durulmuşsa da *Cicero*, belli bir ücret alınmasını sakıncalı bulmamış; yalnızca bu ücretin kiralama şeklinde değil de, bir şeref ücreti (*honorarium*) şeklinde ödenmesi gerektiğini belirtmiştir²⁹. Bu boşluğun doldurulması için de vekâlet sözleşmesi en uygun sözleşme olarak görülmüştür.

Vekâlet sözleşmesi, diğer birçok hukuki müessesesyle bağlantılı olması hasebiyle de önemlidir. Örnek vermek gerekirse, kefile asıl borçlu arasında vekâlet ilişkisi vardır. Vekâletin bir diğer anlamı yetkilendirme olduğundan, bu yönüyle temsile de yaklaşmaktadır³⁰. Bunların yanında, vekâlet sözleşmesinden daha eski bir sözleşme olan alım satım sözleşmesinin sonucu olarak da böyle bir kurumun oluşturulduğu kabul edilmektedir³¹.

Nihayet, *Ius Civile*'de doğrudan temsil kurumu düzenlenmemiştir. Çünkü bu hukuk sisteminin uygulandığı devirde, bir kimse başka bir kimseyi doğrudan doğruya temsil edemiyordu. Bu durum da Romalı tüccarların ticaret yapmalarının önündeki en büyük engeldi. İşte, doğrudan olmasa da, dolaylı temsil yoluyla vekâlet sözleşmesi uygulanarak bu zorluk önemli ölçüde aşılmıştır³². Böylece, hem kişilerin iş yoğunluğu sebebiyle hukuki işlemleri bizzat yapamadığı durumlar bertaraf edilmiş, hem de vekâlet verenin hukuki işlemi yaparken ortaya çıkan bilgi eksikliğinden kaynaklanan hataya düşme oranı en aza

²⁴ Akıncı, Borçlar, 2013: 164.

²⁵ Rado, 2006: 154-155; Buckland, 1921: 515; Di Marza, 1954: 403.

²⁶ Di Marza, 1954: 401.

²⁷ Rado, 2006: 153; Savaş, 2005: 54; Akıncı, Borçlar, 2013: 165; Tahiroğlu, Borçlar, 2012: 243.

²⁸ Schulz, Roman Law, 1992: 556; Zimmermann, 1992: 413.

²⁹ Schulz, Roman Law, 1992: 556.

³⁰ Buckland, 1931: 278.

³¹ Watson, Mandate, 1961: 20.

³² Sayın Korkmaz, 2014: 25.

indirilmiştir³³. Roma'da bu ve buna benzer zorlukları aşmak adına vekâlet sözleşmesi kurumunun ihdas edildiğini söyleyebiliriz.

1.3 Vekâlet Sözleşmesinin Hukuki Niteliği

1.3.1 Unsurları

1.3.1.1 Bir İş veya Hizmetin Görülmesi

Roma Hukuku'nda vekil, vekâlet sözleşmesi ile vekâlet verene karşı bir iş görme borcu altına girerdi. Vekil, iş görme edimini ifa ederken vekâlet verenin isteklerini gözetmeli, onun iradesi dışında herhangi bir eylemde bulunmamaya özen göstermeliydi³⁴. *Ulpianus*'a ait olan bir metin bu konuyu şu şekilde özetlemektedir:

D.12.2.19 Ulpianus

"Si itaque mandatam fuit procuratori, ut petat, ille iusiurandum detulit, aliud fecit quam quod mandatam est".

D.12.2.19 Ulpianus

"Vekâlet yetkisine dayanarak üçüncü kişiye dava açan vekil, yemin teklifinde bulunursa vekâletin amacı dışına çıkar".

Vekâletin ifası imkansız ise, bu durumda vekilin herhangi bir sorumluluğu söz konusu olmaz. Fakat vekil, vekâletin ifasından bilinçli olarak kaçınırsa yahut vekâlet verenle çıkar çatışması yaşayan bir kimseyle ortak hareket ederse, artık sorumluluktan kaçamaz³⁵. Ayrıca vekil, vekâleti ifa güçlüğü çeker ya da artık vekâleti ifa etmeye devam edemeyeceğini anlarsa, durumu derhal vekâlet verene bildirmelidir. Aksi durum vekil açısından, vekâlet verenin zararının tazminiyle sonuçlanır. Konuyla ilgili *Digesta*'da bulunan *Gaius*'a ait bir metin şu şekildedir:

D.17.1.27.2 Gaius

"Qui mandatam suscepit, si potest id explere, deserere promissum officium non debet, alioquin quanti mandatoris intersit damnabitur: si vero intellegit explere se id officium non posse, id ipsum cum primum poterit debet

³³ Oğuzoğlu, 1959: 246.

³⁴ Sayın Korkmaz, 2014: 87.

³⁵ Watson, Mandate, 1961: 178.

mandatori nuntiare, ut is si velit alterius opera utatur: quod si, cum possit nuntiare, cessaverit, quanti mandatoris intersit tenebitur: si aliqua ex causa non poterit nuntiare, securus erit".

D.17.1.27.2 Gaius

"Vekâlet sözleşmesi ile yükümlülük altına giren taraf, eğer onu ifa edebiliyorsa, söz verdiği bu işi yapmaktan kaçınmamalıdır. Aksi halde, vekâlet verenin zararına (bu işten menfaati kadarına) mahkum olacaktır. Ancak, eğer bu görevi ifa edemeyeceğini fark ederse, en kısa sürede vekâlet vereni bundan haberdar etmelidir. Bu sayede vekâlet veren eğer isterse başka birisini bu iş için görevlendirebilecektir. Eğer bu işin ifasını gerçekleştiremeyeceğini fark eder ve vekâlet vereni haberdar etmezse, vekâlet verenin zararı kadar sorumluluğu doğacaktır. Ancak haberdar edememesi için haklı sebepleri varsa sorumluluğu doğmayacaktır".

Vekil, vekâlet sözleşmesine aykırı davranışlarda bulunursa ve bu durum vekâlet verenin zararına sebebiyet verirse; edimini gereği gibi ifa edemediği için ortaya çıkan zarara katlanmak mecburiyetinde kalırdı³⁶. Aşağıdaki iki metin bu konuyu özetlemektedir:

Ius. Ins. 3. 26. 11

"Susceptum autem consummandum aut quam primum renuntiandum est, ut aut per semet ipsum aut per alium eandem rem mandator exsequatur. nam nisi ita renuntiatur ut integra causa mandatori reservetur eandem rem explicandi, nihilo minus mandati actio locum habet, nisi si iusta causa intercessit aut non renuntiandi aut intempestive renuntiandi".

³⁶ Hunter, 1955: 128.

Ius. Ins. 3. 26. 11

"Vekâlet kabul edilince, ifa edilmeli veya vekâlet verenin o işi ya bizzat görmesini veya başkasına yaptırmasını temin edecek kadar süratle vekâletten rücu edilmelidir. Çünkü rücu, vekâlet verene bu imkanı sağlamayacak bir şekilde yapılmışsa, yine *actio mandati* açılabilir, meğer ki haklı sebepler, rücu etmesine veya vaktinde rücu etmesine engel olmuş olsun".

D. 17.1.45.1 Paulus

"Sed si mandatu meo iudicium suscepisti, manente iudicio sine iusta causa non debes mecum agere, ut transferatur iudicium in me: nondum enim perfecisti mandatum".

D. 17.1.45.1 Paulus

"Eğer benim talimatımla mahkemede bir davamın savunmasını üstlenirsen, henüz vekâleti ifa etmeden, haklı bir sebep olmadıkça bana savunmayı devretmek için yasal bir işlem yapamazsın".

Bazı durumlarda ise, vekilin sözleşmede öngörülen edimini haklı bir sebebin varlığı halinde yerine getirememesi, onu sorumluluktan kurtarmış olmaktadır. Vekilin başka bir yere taşınması, vekâlet verenin iflasi³⁷, vekil ile vekâlet veren arasında ciddi bir husumetin ortaya çıkması, vekilin aniden vekâlet görevini engelleyecek biçimde hastalanması ya da bir davada yargılanması gibi sebepler³⁸, vekili sorumluluktan kurtaran sebepler olarak sayılabilir. *Digesta*'da geçen aşağıdaki metinler konuya ışık tutmaktadır:

D.17.1.23 Hermogenianus

"Sane si valetudinis adversae vel capitalium inimicitiarium".

³⁷ Hunter, 1955: 128.

³⁸ Harvey, 1996: 68.

D.17.1.23 Hermogenianus

"Eğer vekil bir hastalık ya da ciddi bir düşmanlık nedeniyle vekâleti ifa edememişse bunu bir sebep olarak ileri sürebilir".

D.17.1.25 Hermogenianus

"Seu ob aliam iustam causam excusationes alleget, audiendus est".

D.17.1.25 Hermogenianus

"Veya henüz herhangi bir davada yargılanacak ise".

D.17.1.24 Paulus

"Seu ob inanes rei actiones".

D.17.1.24 Paulus

"Veya borçluya açılan davalar etkisiz olacaksa".

Türk Borçlar Kanunu m. 502/1'de " Vekâlet sözleşmesi, vekilin vekâlet verenin bir işini görmeyi veya işlemi yapmayı üstlendiği sözleşmedir" şeklinde tanımlanmak suretiyle vekâlet sözleşmesinin konusunun, maddi fiillerin yapılmasının yanında hukuki işlemlerin yapılmasını da kapsadığı anlaşılmaktadır³⁹. Ayrıca vekilin üzerine aldığı edim her zaman için, müspet ve yapmaya ilişkin bir davranış olarak ortaya çıkmalıdır. Yapmama ya da katlanma edimleri sadece yan yüküm olarak karşı tarafa taahhüt edilebilir⁴⁰. Yukarıda sözü edilen maddi fiil vekâletinde, vekil fiili bir hizmetin görülmesini borçlanırken, yine yukarıda sözü geçen hukuki fiil vekâletinde, vekâletin konusunu bir hukuki fiilin yerine getirilmesi oluşturur. Mimarlık, hekimlik ya da eğitim faaliyetlerinde bulunma durumları maddi fiil vekâletine örnek teşkil ederken, davaya vekâlet, gayrimenkul satışına ilişkin vekâlet gibi hukuki fiil içeren vekâlet durumları, hukuki fiil vekâletine örnektir. Vekâlet sözleşmesinin konusunun her iki fiil türünü içermesi de ayrıca mümkündür⁴¹.

Maddi fiili konu alan vekâlette vekil, hukuki işlem yapmaz, vekâlet veren hesabına hak kazanmaz ya da borç altına girmez. Hukuki fiil vekâleti, satım, kira, eser sözleşmeleri yapma gibi hukuki işlemler içerdiği gibi, ihtar, mehil tayini gibi hukuki işlem benzeri fiiller

³⁹ Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1121; Tandoğan, 2010: 356.

⁴⁰ Gümüş, 2014: 124; Eren, 2014: 701.

⁴¹ Gümüş, 2014: 125; Aral ve Ayrancı, 2012: 389.

de içerebilir. Bu durumda, sadece hukuki fiil vekâletinde vekile doğrudan veya dolaylı temsil yetkisi tanınabilir; maddi fiil vekâletinde ise, böyle bir temsil yetkisinden söz edilemez⁴².

1.3.1.2 İşin Başkasının Menfaatine Görülmesi

Roma Hukuku bakımından vekâlet sözleşmesinin niteliği, bu sözleşmenin konusunu teşkil eden işin, kimin menfaati için yapıldığı noktasında açıklık kazanır. Şöyle ki, Roma hukuk sisteminde vekâlet sözleşmesinin kurulabilmesi için ya vekâlet verenin ya üçüncü kişinin veyahut bu kişilerle birlikte vekilin menfaati aranır⁴³.

Tıpkı Türk hukuk sisteminde olduğu gibi, sırf vekilin yararına olarak bir vekâlet sözleşmesi (*mandatum tua gratia*) akdedilemezdi. Zira bu şekilde kurulan bir ilişki iki taraf arasında bir borç doğurmayacağından, sadece tavsiye (*consilium*) görevi görürdü⁴⁴. Roma'nın ilk zamanlarında niyet, irade şeklinde ifade edilen *Consilium* terimi, Roma Hukuku'nda kelime olarak "öneri, tavsiye" anlamlarında kullanılmaktaydı⁴⁵. Yalnızca tavsiye boyutunda kalan *consilium*'un tarafları bağlayıcı bir özelliği olmadığından, hukuki açıdan da bir anlamı bulunmamaktaydı⁴⁶. Nitekim *Digesta*'da geçen bir metin *Consilium*'dan herhangi bir borç doğmayacağını şu şekilde ifade etmektedir:

D.17.1.2.pr. Gaius

"Mandatum inter nos contrahitur, sive mea tantum gratia tibi mandem sive aliena tantum sive mea et aliena sive mea et tua sive tua et aliena. quod si tua tantum gratia tibi mandem. supervacuum est mandatum et ob id nulla ex eo obligatio nascitur".

D.17.1.2.pr. Gaius

"Vekâlet sözleşmesi, sadece benim menfaatim için veya üçüncü kişinin menfaati için veya benimle üçüncü kişinin menfaati için veya seninle benim menfaatim için ya da seninle üçüncü kişinin menfaati için kurulur. Yalnız senin menfaatin için bir talimatta bulunursam,

⁴² Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1123.

⁴³ Harke, 2008: 154.

⁴⁴ Emiroğlu, Mandatum, 2007: 102; Türkoğlu Özdemir, 2005: Actio de Peculio, DEÜHFD, 7(2), İzmir, 124.

⁴⁵ Umur, Lügat, 1975: 46.

⁴⁶ Kaser ve Knütel, 2005: 289; Harke, 2008: 154.

bu geçerli bir vekâlet sözleşmesi olmaz ve bundan bir borç doğmaz".

Mandatum'da vekil, verdiği sözle bağlı olma iradesini ortaya koyarken; *Consilium*'da böyle bir irade bulunmamakta, sadece bir öneri, öğüt söz konusu olmaktadır. Örnek olarak, *Onymus* isimli bir kişi *Varro* isimli bir kişiye parasını buğday işinde değerlendirmesini söylese, bu bir *Consilium*, diğer bir deyişle *mandatum tua gratia*'dır. Çünkü *Onymus*, sunduğu bu öneriyle hiç bir şekilde bağlı değildir. Aynı şekilde *Varro* da *Onymus*'un öğüdünü tutmak zorunda değildir. Bununla birlikte, yine de *Varro* bu öğüdü tutarsa; *Onymus*, sunmuş olduğu "paranın buğday işinde değerlendirilmesi" önerisinin sonuçlarına katlanmak zorunda değildir. Zira bu durum, bütünüyle vekilin menfaatini sonuçlamaktadır⁴⁷.

Roma Hukuku'nda "*Magic consilium est quam mandatum*" şeklinde ifade edilen⁴⁸, "hiç kimse kendi yararına bir şey yapmaya zorlanamaz" kuralı gereği, *Consilium* sonucunda hiç bir borç doğmazdı⁴⁹. Çünkü kişilerin, yapılan öneriye göre hareket etmek veya etmemek ve kendileri için en uygun kararı vermek konusunda serbest iradelerinin olduğu kabul edilmekte idi⁵⁰. *Digesta*'da *Gaius*'a ait olan metinler aşağıdaki gibidir:

D.17.1.2.6. Gaius

"Tua autem gratia intervenit mandatum, veluti si mandem tibi, ut pecunias tuas potius in emptiones praediorum colloces quam faeneres, vel ex diverso ut faeneres potius quam in emptiones praediorum colloces: cuius generis mandatum magis consilium est quam mandatum et ob id non est obligatorium, quia nemo ex consilio obligatur, etiamsi non expediat ei cui datur, quia liberum est cuique apud se explorare, an expediat sibi consilium".

D.17.1.2.6. Gaius

" Eğer paranı faiz karşılığı ödünç vermek yerine, bir arazi alımına yatırman konusunda sana bir talimat verirsem ya da tam tersi bir arazi almak

⁴⁷ Oğuz, 1989-1990: 263.

⁴⁸ Sayın Korkmaz, 2014: 73.

⁴⁹ Di Marza, 1954: 402; Rado, 2006: 154.

⁵⁰ Zimmermann, 1992: 421.; Koschaker ve Ayiter, 1993: 242.

yerine faizle ödünç para vermeni söylersem bu sadece senin menfaatine olur. Bu türden bir talimatın vekâletten ziyade bir tavsiye olduğu söylenir. Tavsiyenin bir bağlayıcılığı olmadığı için, tavsiyenin verildiği taraf bundan bir menfaat sağlamasa bile bir borç doğmaz. Çünkü herkes bir tavsiyenin onun için yararlı olup olmayacağını araştırmakta serbesttir".

Gaius Ins. 3. 156

"Nam si tua gratia tibi mandem, superuacuum est mandatum; quod enim tu tua gratia facturus sis, id de tua sententia, non ex meo mandatu facere debes; itaque si otiosam pecuniam domi tuae te habentem hortatus fuerim, ut eam faenerares, quamuis iam ei mutuam dederis, a quo seruare non potueris, non tamen habebis mecum mandati actionem. Item si hortatus sim, ut rem aliquam emereres, quamuis non expedierit tibi eam emisse, non tamen tibi mandati tenebor".

Gaius Ins. 3. 156

"Gerçekten, eğer senin işin için sana vekâlet vermişsem bu vekâlet geçersizdir. Çünkü sen kendi işin için yapılması gerekeni benim vekâletimle değil, kendi kararınla yapmak zorundasın. Örneğin, evinde birikmiş duran parayı faiz karşılığı ödünç vermen için seni teşvik etmişsem, o parayı geri alamayacağın birine ödünç (*mutuum*) vermiş olsan bile bana karşı *actio mandati* açamazsın. Aynı şekilde sana bir şey satın almanı tavsiye edersem ve sen bunu satın almakla bir menfaat elde edemezsen, sana karşı *actio mandati* ile sorumlu olmam".

Ius. Ins. 3. 26. 6

"Tua gratia intervenit mandatum, veluti si tibi mandet, ut pecunias tuas potius in emptiones praediorum colloces, quam feneres, vel ex diverso ut feneres potius, quem in emptiones praediorum colloces. cuius generis mandatum magis consilium est quam mandatum et ob id non est obligatorium, quia nemo ex consilio mandati obligatur, etiamsi non expediat ei cui debetur, cum liberum cuique sit apud se explorare, an expediat consilium. itaque si otiosam pecuniam domi te habentem hortatus fuerit aliquis, ut rem aliquam emeret vel eum crederet, quamvis non expedierit tibi eam emisse vel credidisse, non tamen tibi mandati tenetur".

Ius. Ins. 3. 26. 6

"Mesela bir kimse, paranı faiz karşılığın ödünç vermek yerine, tercihen gayrimenkul alımına yatırman hususunda veya aksine, gayrimenkul alacağına faizle ödünç vermen hususunda sana vekâlet verirse, sadece senin menfaatine vekâlet olur. Fakat böyle bir vekâlet, vekâletten ziyade tavsiyedir (*consilium*) ve bu sebeple borç doğurucu değildir; çünkü hiç kimse zararlı da olsa, tavsiyesi veya nasihati yüzünden borçlanmaz: herkes kendi kendine, verilen nasihatlerin iyiliğinin üzerinde düşünüp karar vermekte serbesttir. Bu sebeple, şayet senin paranın boşta olduğunu bilerek, bir kimse, bir şey alman veya parayı ödünç vermen hususunda seni teşvik etmişse, sen bu alım satımı yapıp veya parayı ödünç verip bir menfaat bulmamış olsan da vekâletten doğan davayı açmaya hakkın yoktur".

Institutiones adlı eserinde *Gaius* vekâlet sözleşmesini beş parça halinde incelemiştir. Sonrasında *Corpus Iuris Civilis*'e de bu şekilde intikal eden vekâlet sözleşmesi *Iustinianus*'un *Institutiones*'inde şu şekilde yer bulmuştur:

Ius. Ins. 3. 26. pr.

"Mandatum contrahitur quinque modis, sive sua tantum gratia aliquis tibi mandat, sive sua et tua, sive aliena tantum, sive sua et aliena, sive tua et aliena. At si tua tantum gratia tibi mandatum sit, supervacuum est mandatum et ob id nulla ex eo obligatio nec mandati inter vos actio nascitur".

Ius. Ins. 3. 26. pr.

"Vekâlet sözleşmesi beş şekilde kurulur: bir kimse sana, ya kendisinin menfaatine, ya hem senin hem kendisinin menfaatine, ya başkasının menfaatine, ya kendisinin ve başkasının menfaatine veya senin ve başkasının menfaatine vekâlet verir. Sadece senin menfaatine vekâlet vermesi hükümsüzdür. Bundan dolayı aranızda ne bir borç ilişkisi, ne de *actio mandati* (vekâlet davası) doğar".

Her ne kadar yukarıda beş farklı vekâlet türü zikredilmiş olsa da bütün bu vekâlet çeşitleri için tek bir dava ihdas edilmiştir. Roma Hukuku'nun uygulamasında da en çok görülen vekâlet türü, vekâlet verenin menfaati icabı kurulan vekâlet sözleşmesidir⁵¹. Bu şekilde, yalnızca vekâlet verenin menfaatinin korunduğu vekâlet türüne Roma Hukuku'nda *mandatum mea gratia* ismi verilmiştir⁵². Bu vekâlet türünün konusunu; vekâlet verenin bir işinin görülmesi, vekâlet verene kefil olunması, vekâlet veren için bir köle veya arazi satın alınması gibi edimler oluşturur⁵³. Konuya ilişkin bir metin aşağıdadır:

Ius. Ins. 3.26.1

"Mandantis tantum gratia intervenit mandatum, veluti si quis tibi mandat,

⁵¹ Sayın Korkmaz, 2014: 67.

⁵² Koschaker ve Ayiter, 1993: 242.

⁵³ Watson, Mandate, 1961: 115.

ut negotia eius gereres, vel ut fundum ei emereres, vel ut pro eo sponderes".

Ius. Ins. 3.26.1

"Mesela bir kimse sana, onun bir işini görmen veya ona bir arazi alman veya onun hesabına vaatte bulunman için vekâlet verirse, vekâlet, vekâlet verenin menfaatine yapılmıştır".

Aynı durum *Digesta*'da şu şekilde yer almıştır:

D.17.1.2.1 Gaius

"Mea tantum gratia intervenit mandatum, veluti si tibi mandem, ut negotia mea geras vel ut fundum mihi emereres vel ut pro me fideiubeas".

D.17.1.2.1 Gaius

"Mesela, sana benim bir işimin idaresi veya bana bir arazi alman ya da bana kefil olman için verdiğim vekâletler sadece benim yararına olur".

Bazı durumlarda ise vekâlet sözleşmesi vekâlet verenin değil de üçüncü kişinin yararına yapılmaktaydı. Günümüzde de varlığını devam ettiren bu kuruma Romalılar *mandatum aliena gratia* adını vermişlerdir⁵⁴. Bu vekâlet türünde, sözleşmenin kurulması için üçüncü kişinin herhangi bir beyanda bulunması gerekmez. Zira sözleşme üçüncü kişinin yararına yapılsa da taraflar vekil ve vekâlet veren olarak karşımıza çıkar⁵⁵. *Mandatum aliena gratia*'da sadece vekil ve vekâlet veren dava açma ve açılma hakkına sahiptir. Vekil, uğradığı her zarar için vekâlet verene dava açabilir. Ancak vekâlet verenin böyle bir dava hakkı yoktur, çünkü vekâlet verenin bu vekâlet türünde herhangi bir menfaati bulunmamaktadır⁵⁶. *Digesta*'da konuya ilişkin şöyle bir metne rastlanmaktadır:

D.17.1.2.2 Gaius

"Aliena tantum, veluti si tibi mandem, ut titii negotia gereres vel ut fundum ei emereres vel ut pro eo fideiubeas".

⁵⁴ Koschaker ve Ayiter, 1993: 242; Oğuz, 1989-1990: 263; Watson, Obligations, 1965: 151.

⁵⁵ Sayın Korkmaz, 2014: 68.

⁵⁶ Watson, Mandate, 1961: 116; Watson, Obligations, 1965: 150.

D.17.1.2.2 Gaius

"Mesela, sana *Titius*'un bir işinin idaresi veya ona bir arazi alman ya da ona kefil olman için bir vekâlet verirsem bu üçüncü kişinin yararına vekâlet olur".

Burada dikkat edilmesi gereken husus, bu vekâlet türünde vekâlet verenin hiç bir şekilde bu sözleşmeden fayda sağlamaması, bütün menfaatin üçüncü kişiye ait olması keyfiyettir⁵⁷. Konuya ilişkin *Iustinianus*'un *Institutiones*'inde yer alan bir metin şu şekildedir:

Ius. Ins. 3. 26. 3

"Aliena autem causa intervenit mandatum, veluti si tibi mandet, ut Titii negotia gereres, vel ut Titio fundum emereres, vel ut pro Titio sponderes".

Ius. Ins. 3. 26. 3

"Mesela bir kimse, sana, *Titius*'un işini görmen veya *Titius*'a bir arazi satın alman veya onun hesabına bir taahhütte bulunman için vekâlet verirse, başkası menfaatine vekâlet vardır".

Bir diğer vekâlet türü ise, vekâlet verenle birlikte üçüncü kişinin de yarar sağladığı vekâlettir. Yukarıda bahsi geçen iki vekâlet türünün birleşmesiyle meydana gelen bu vekâlete Roma'da *mandatum mea et aliena gratia* denirdi⁵⁸. Buna göre, vekil bu sözleşmeyi yaparken yalnızca vekâlet verenin değil, üçüncü bir kişinin de işinin yürütülmesini üstlenirdi⁵⁹. *Iustinianus*'un derlemesinde bu vekâlet türü şu şekilde ifade edilmiştir:

Ius. Ins. 3. 26. 4

"Sua et aliena, veluti si de communibus suis et Titii negotiis gerendis tibi mandet, vel ut sibi et Titio fundum emereres, vel ut pro eo et Titio sponderes".

⁵⁷ Watson, Mandate, 1961: 116.

⁵⁸ Koschaker ve Ayiter, 1993: 242.

⁵⁹ Sayın Korkmaz, 2014: 70.

Ius. Ins. 3. 26. 4

"Mesela bir kimse, kendisine ve *Titius*'a müşterek olan işleri idare etmen, kendisine ve *Titius*'a bir arazi satın alman, kendisi ve *Titius* hesabına bir taahhütte bulunman için, sana vekâlet verirse, vekâlet verenin ve başkasının menfaatine vekâlet vardır".

Aynı konu *Digesta*'da ise aşağıdaki şekilde yer almıştır:

D.17.1.2.3 Gaius

"Mea et aliena, veluti si tibi mandem, ut mea et titii negotia gereres vel ut mihi et titio fundum emereres vel ut pro me et titio fideiubeas".

D.17.1.2.3 Gaius

"Sana *Titius* ve benim işlerimin idaresi için veya *Titius* ve bana bir arazi alman için ya da bize kefil olman için bir vekâlet veririm bu benim ve üçüncü kişinin menfaati için yapılmış bir vekâlet sözleşmesi olur".

Vekâletin dördüncü türü olan *mandatum mea et tua gratia*'da vekâlet verenle birlikte vekilin de menfaati bulunur⁶⁰. *Gaius* bunu *Digesta*'da şu şekilde tarif etmiştir:

D.17.1.2.4 Gaius

"Tua et mea, veluti si mandem tibi, ut sub usuris crederes ei, qui in rem meam mutuaretur".

D.17.1.2.4 Gaius

"Eğer bana borcunu ödeyecek olan birisine faizle ödünç para vermen için sana vekâlet veririm, bu hem senin hem de benim menfaatim için yapılmış bir vekâlet sözleşmesi olur".

⁶⁰ Sayın Korkmaz, 2014: 71.

Bir diğ er metinde ise *mandatum mea et tua gratia* Şu Şekilde ifade edilmiştir:

Ius. Ins. 3. 26. 2

*"Tua et mandantis, veluti si mandet tibi,
ut pecuniam sub usuris crederes ei, qui in
rem ipsius mutuaretur, aut si volente te
agere cum eo ex fideiussoria causa mandet
tibi, ut cum reo agas periculo mandantis,
vel ut ipsius periculo stipuleris ab eo, quem
tibi deleget in id quod tibi debuerat".*

Ius. Ins. 3. 26. 2

"Mesela bir kimse sana kendi işleri görülsün diye, başka bir kişiye faizle ödünç para vermen için veya kefil olduğu için dava etmek istediğin kimse, ya kendi sorumluluğu altında esas borçluyu dava etmen için bir talimat verirse, ya da yine kendi sorumluluğu altında kendi borcunu havale ettiği bir kimse ile sana bir *stipulatio* yaptırırsa, vekâlet senin ve vekâlet verenin menfaatinedir".

Son olarak, hem vekilin hem de üçüncü kişinin menfaatine kurulan vekâlet sözleşmeleri vardır ki, bu sözleşmelere Roma Hukuku'nda *mandatum tua et aliena gratia* adı verilmekteydi. Bu vekâlet ilişkisinin daha komplike menfaatler üzerine kurulduğu dřnlmektedir⁶¹. Yine *Gaius*'a ait olan bir metinde bu husus Şöyle zikredilmiştir:

D.17.1.2.5 Gaius

*"Tua et aliena, veluti si tibi mandem,
ut titio sub usuris crederes: quod si,
ut sine usuris crederes, aliena tantum
gratia intervenit mandatum".*

D.17.1.2.5 Gaius

"Eğer *Titius*'a faizle ödünç para vermeni söylersem, bu senin ve üçüncü kişinin menfaati için yapılmış bir vekâlet sözleşmesi olur. Ama faizsiz ödünç para vermeni

⁶¹ Sayın Korkmaz, 2014: 72.

istersem bu sadece üçüncü kişinin menfaati için yapılmış bir vekâlet sözleşmesi olur".

Romalı hukukçular, vekille birlikte vekâlet verenin (*mandatum mea et tua gratia*) ya da üçüncü kişinin menfaati (*mandatum aliena et tua gratia*) için kurulan vekâlet sözleşmelerinin *Consilium* niteliğini haiz olup olmadığını tartışmışlar, bu tartışmanın sonucunda bu iki vekâlet türünün de vekâlet sözleşmesi kapsamına dahil olduğu görüşünde birleşmişlerdir⁶². Konuya ilişkin metinlerde, tartışma şu şekilde açıklığa kavuşturulmuştur:

Ius. Ins. 3. 26. 6

"Et adeo haec ita sunt, ut quaesitum sit, an mandati teneatur qui mandavit tibi, ut Titio pecuniam fenerares: sed obtinuit Sabini sentantia, obligatorium esse in hoc casu mandatum, quia non aliter Titio credidisses quam si tibi mandatum esset".

Ius. Ins. 3. 26. 6

"Bir kimse sana, paramı *Titius*'a faizle ödünç para vermen amacıyla vekâlet verdiği için, *actio mandati* ile sorumlu olup olmayacağı meselesi ihtilaf uyandırmıştır. Fakat *Sabinus*'un kabul edilen görüşüne göre, bu vekâlet borç doğurucudur, çünkü vekâlet olmasaydı, sen *Titius*'a ödünç para vermeyecektin".

Gaius ise konuyu şu şekilde ele almıştır:

Gaius Ins. 3. 156

"Et adeo haec ita sunt, ut quaeratur, an mandati teneatur, qui mandavit tibi, ut Titio pecuniam faenerares. Seruius negavit: non magis hoc casu obligationem consistere putavit, quam si generaliter alicui mandetur, uti pecuniam suam faeneraret. sed sequimur Sabini opinionem contra sentientis, quia non aliter Titio credidisses, quam si tibi mandatum esset".

⁶² Zimmermann, 1992: 423

Gaius Ins. 3. 156

"Bir kimse *Titius*'a faizle para vermen için sana vekâlet verdiğinde, onun *actio mandati* ile sorumlu tutulup tutulamayacağı tartışması ortaya çıkmıştır. *Servius* bunu kabul etmemiştir. Ona göre nasıl ki genel olarak birine faizle ödünç vermesi için vekâlet verilmesi halinde borç doğmuyorsa bu halde de borç doğmaz. Fakat biz aksi fikirde olan *Sabinus*'un fikrini takip ediyoruz. Çünkü sana vekâlet verilmemiş olsaydı sen *Titius*'a ödünç para vermezdin".

Yukarıdaki iki metinde ortaya çıkan ihtilaf, ödünç para verilecek kişinin belirli bir kişi olup olmadığı noktasında toplanmaktadır. Şayet, yalnızca paranın ne şekilde değerlendirilmesi gerektiği konusunda beyanda bulunulmuş, buna karşın bu paranın kime ödünç verileceği hususunda herhangi bir açıklama yapılmamışsa, burada bir tavsiyeden (*consilium*) söz edilir. Diğer taraftan, paranın ödünç olarak verileceği kişi açıkça belirtilmiş ise, bu durumda ortaya çıkacak olan kurum *mandatum aliena et tua gratia* olacaktır. Zira yukarıdaki metinlerde de ifade edildiği üzere, ortada bir vekâlet olmasaydı vekilin, adı geçen şahsa ödünç para vermesi gerekmezdi⁶³.

Vekâlet sözleşmesinin en temel özelliği olarak, vekil, yüklendiği işi veya görmeyi taahhüt ettiği hizmeti vekâlet verenin menfaatine uygun olarak yerine getirir. Bahsi geçen başkası menfaatine iş veya hizmet görme edimi, vekilin vekâlet verenin amacını gerçekleştirme için faaliyette bulunması anlamına gelmektedir⁶⁴.

İş görmenin, vekâlet sözleşmesinin konusunu oluşturduğunun kabul edilebilmesi için, öncelikle vekilin gördüğü iş başkasının işi olmalı ve bu kişinin menfaatine göre yapılmalıdır. Bu açıdan bakıldığında, yalnızca vekilin çıkarına uygun olarak hareket edilecek olan bir iş görme durumu (*mandatum tua gratia*) bu sözleşmenin konusu olamaz. Çünkü böyle bir durum TBK. m. 502 vd. hükümlerine aykırı bir sonuç ortaya çıkartır.

Nitekim, kendisi için iş gören bir kimsenin karşısında, muhatap olacağı bir alacaklı bulunmamaktadır⁶⁵. Ancak vekâlet verenle birlikte, yani her iki tarafın da menfaati var ise (*mandatum mea et tua gratia*), vekilin de menfaati söz konusu olabilir. Örneğin ücretli

⁶³ Sayın Korkmaz, 2014: 79.

⁶⁴ Gümüş, 2014: 126.

⁶⁵ Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1128.

vekâlette durum böyledir. Burada vekâlet verenin menfaati işinin görülmesi, vekilin menfaati ise, bu iş karşılığı elde ettiği ücrettir. Vekilin bu şekilde doğrudan menfaat elde ettiği durumların yanı sıra dolaylı olarak menfaat sağladığı durumlar da ihtimal dahilindedir. Böyle bir durumda vekil, sözleşmeden ücret gibi doğrudan bir çıkar sağlamamakta, bunun yerine vekâlet verenin menfaatine ortak olarak dolaylı bir çıkar elde etmektedir. Bu şekilde meydana getirilen bir vekâletle adi ortaklık birbirine karıştırılabilir. Ortada bir adi ortaklık olması için, ortak bir amaç uğruna ortakların emek ve/veya sermaye koymaları ve iş görenin hem kendisi hem de ortağı adına hareket etmesi şartı aranır. Vekâlette ise, vekil ya kendi adına ya da vekâlet veren adına işlem yapar⁶⁶.

Yine, vekâlette işin yapılmasında vekille vekâlet verenin ortak menfaatleri olsa dahi, bu menfaatlerin nitelikleri birbirinden farklıdır. Örneğin, futbol menajerlik sözleşmesi ele alınacak olursa, bu sözleşmede, futbolcunun hem mesleki hem de mali açıdan başarılı olmakta menfaati olduğu halde, menajer sadece mali açıdan fazla komisyon alarak menfaatini gerçekleştirmektedir⁶⁷. Bütün bu anlatılanların yanında, vekâlet sözleşmesinin üçüncü bir kişi lehine yapılması da mümkündür. Örneğin üçüncü kişiye para ödenmesi veya vekâlet verenin bir yakınına ders verilmesi için yapılan sözleşmede olduğu gibi. Son durumda üçüncü kişi lehine vekâletten bahsetmek için, üçüncü kişinin vekile karşı doğrudan bir talep hakkı olması gerekir⁶⁸.

Son olarak vekâlet sözleşmesi, hem vekâlet veren hem de üçüncü kişi yararına yapılabilir. Örneğin bir tüzel kişinin bir anonim şirket yönetim kurulundaki temsilcisi, hem kendisini gönderen tüzel kişinin hem de yönetim kurulu üyesi olduğu anonim şirketin çıkarlarını korumak zorundadır. Ya da ebeveynlerin çocuklarının tedavisi amacıyla bir doktorla yaptıkları tedavi sözleşmesi üçüncü kişi yararına vekâlet sözleşmesine örnek teşkil eder⁶⁹.

1.3.1.3 Ücretsiz Olma ve İstisnaları

1.3.1.3.1 Ücret

Vekâlet sözleşmesinde ücretin zorunlu olmaması tarihsel olarak Roma Hukuku'na kadar uzanmaktadır⁷⁰. Roma Hukuku'nda vekil, vekâlet verenin hak ve menfaatlerini hatır için ve onurlu bir hizmet gördüğünü varsaydığı için korumaktaydı. Dolayısıyla Roma'da vekâlet

⁶⁶ Akipek, 2003: 35.

⁶⁷ Tandoğan, 2010: 362.

⁶⁸ Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1129.

⁶⁹ Gümüş, 2014: 127.

⁷⁰ Akipek, 2003: 39.

ücretsiz bir sözleşmeydi⁷¹. Romalılara göre, dostların birbirlerinin işlerini görmeleri onların doğal bir göreviydi ve bu görev için karşılık alınmaması gerekirdi⁷². Bu açıdan bakıldığında vekâletin *fides*'i (dürüstlük, verilen söze bağlı olma)⁷³ gerektirdiği sonucuna varılabilir⁷⁴.

Vekâlet sözleşmesinin ücretsiz olması onu diğer rızai sözleşmelerden ayıran en önemli unsurdur⁷⁵. Nitekim, *locatio conductio* gibi rızai sözleşmelerde, üzerinde anlaşma sağlanmış olan bir ücretin ödenmesi bu sözleşmelerin olmazsa olmazlarından⁷⁶. Dolayısıyla, Roma Hukuku'nda ücret karşılığı yapılan bir vekâlet sözleşmesi, artık *locatio conductio* sözleşmelerinden birine evrilmektedir⁷⁷. Şayet sözleşmenin kurulması için paradan başka bir şey ücret olarak verilirse, bu durumda ortaya çıkan sözleşme isimsiz bir sözleşme olmaktadır⁷⁸. Aşağıda verilen metinler konuya ışık tutması açısından önemlidir:

D.17.1.1.4 Paulus

*"Mandatum nisi gratuitum nullum est:
nam originem ex officio atque amicitia
trahit. Contrarium ergo est officio merces:
interveniente enim pecunia res ad locationem
et conductionem potius respicit".*

D.17.1.1.4 Paulus

Karşılıksız olmayan vekâlet geçerli değildir:
kökenini arkadaşlar arasındaki görev ve
dostlukta bulur. Ancak ücret görevle bağdaşmaz.
Araya ücret girerse, sözleşme daha ziyade
locatio conductio'ya yaklaşır".

Gaius Ins.3.162

*"In summa sciendum est, quotiens faciendum
aliquid gratis dederim, quo nomine si mercedem
statissem, locatio et conductio contraheretur,
mandati esse actionem, ueluti si fulloni polienda
curandaue uestimenta dederim aut sarcinatori
sarcienda".*

⁷¹ Watson, Mandate, 1961: 102

⁷² Erdoğan, 2014: 109; Tahiroğlu, Borçlar, 2012: 243.

⁷³ Schulz, 1983: 390.

⁷⁴ Erdoğan, 2014: 109; Tahiroğlu, Borçlar, 2012: 243.

⁷⁵ Oğuz, 1989-1990: 262; Rado, 2006: 160; Buckland, Institutions, 1931: 278; Watson, Mandate, 1961: 102.

⁷⁶ Watson, Contracts, 1984: 3

⁷⁷ Rado, 2006: 151-152; Savaş, 2005: 57; Tahiroğlu, Borçlar, 2012: 243.

⁷⁸ Zimmermann, 1992: 419.

Gaius Ins.3.162

"Bilinmelidir ki, bir işin ücretsiz olarak yapılmasını birine tevdi edersem -ki bu hususta bir ücret tayin edilmiş olsaydı bir *locatio conductio* yapılmış olurdu- *actio mandati* açılabilir, mesela temizleyiciye temizlemesi ve gözden geçirmesi ya da terziye tamir etmesi için bir elbise vermem gibi".

Iustinianus'un *Institutiones*'inde ise konuya şu şekilde değinilmiştir:

Ius. Ins. 3. 26. 13

"In summa sciendum est mandatum, nisi gratuitum sit, in aliam formam negotii cadere: nam mercede constituta, incipit locatio et conductio esse. Et ut generaliter dixerimus: quibus casibus, sine mercede suscepto officio, mandati aut depositi contrahitur negotium, his casibus, interveniente mercede, locatio et conductio contrahi intellegitur. Et ideo si fulloni polienda curandave vestimenta dederis aut sarcinatori sarcienda, nulla mercede constituta neque promissa, mandati competit actio".

Ius. Ins. 3. 26. 13

"Sonuç olarak şunu bilmek gerekir ki, vekâlet ücretsiz olmalıdır: yoksa başka bir işlem haline gelir: çünkü eğer ücret varsa *locatio conductio* olur. Genel olarak söylemek istersek: bir işin ücretsiz yapılmasını üstlenen bütün vekâlet ve vedia durumlarında, ücret verilecek olursa *locatio conductio* yapıldığı anlaşılır. Dolayısıyla bir kimse, bir temizleyiciye, temizlemesi ve düzeltmesi için veya terziye tamir etmesi için, ücret vermeden veya ücret taahhüt etmeden elbiseler verirse, *actio mandati* doğmuş olur".

Vekil, gördüğü hizmet karşılığında dava edilebilen bir ücret alacağı elde edemese bile; yüksek düzeydeki işlerde (doktorluk, avukatlık, vb.) vekâlet veren, vekile, gördüğü iş veya hizmet karşılığı olarak re'sen bir onur parası (*Honorarium*) verdiği takdirde bunu ondan geri

alamazdı⁷⁹. Bununla birlikte, Roma Hukuku'nun sonraki dönemlerinde bu *honorarium*'un *Cognitio Extra Ordinem* (Nizam Harici Usul) usulü ile dava edilme yolu açılmıştır. Zira bu ücret normal bir ücret olarak kabul edilmediğinden, *Ordo Iudiciorum Privatorum* (Hususi Mahkemeler Nizamı) usulüne göre talep edilemiyordu⁸⁰.

TBK. m. 502/III'te "Sözleşme veya teamül varsa vekil, ücrete hak kazanır". hükmü yer almaktadır. Bu cümleden anlaşıldığı üzere ücret vekâletin zorunlu bir unsuru değildir. Fakat sözleşmede kararlaştırılmışsa veya bir teamül⁸¹ varsa vekil ücret isteyebilir⁸².

Eğer vekâletin ücretli olması isteniyorsa bu durum sözleşmenin başlangıcında kararlaştırılmalıdır. Bununla birlikte ücret anlaşmasının sonradan yapılması da mümkündür. Vekâlet ücreti tespit edilirken götürü olmasına, görülecek iş için harcanması gereken zamana ya da işten elde edilecek olan sonuca göre hareket edilmelidir⁸³.

Vekâlet ücreti konusunda anlaşılmış ancak bu ücretin miktarı hususunda bir karar verilmemiş olabilir. Ya da ücret verilmesinin teamül gereği olduğu durumlar mevcut olabilir. İşte bu gibi durumlarda, sonradan ortaya çıkan herhangi bir anlaşmazlık konusunda hakim münasip bir ücrete hükmeder. Bunu yaparken, yapılan işin ekonomik olarak önemini, yüklenilmiş sorumluluğu, işin gerektirdiği uzmanlık derecesini, iş için harcanan emek ve zamanı ve benzer işlerde verilmesi teamülden olan ücret tutarını göz önünde bulundurmalıdır⁸⁴. Hakim teamülü tespit ederken, mimar veya tabip odaları gibi mesleki kuruluşların hazırladıkları asgari ücret tarifelerinden yararlanabilir⁸⁵. Bazı durumlarda, mesleki kuruluşlar tarafından hazırlanan asgari ücret tarifelerinden daha düşük bir ücret alınmaması yasal bir yükümlülüktür. Mesela noterler ve avukatlar hakkında durum böyledir. Mimarlarla plan çizilmeden önce veya doktorlarla muayeneden ya da tedaviden önce herhangi bir ücret miktarı üzerinde anlaşılmamışsa, doktor veya mimarın yolladığı faturalar bu miktar hakkında bir öneri anlamına gelir. İş sahibi ya da hasta faturadaki miktarı öderse, üstü kapalı

⁷⁹ Karadeniz Çelebican, 2005: Oğuz, 1989-1990: 262; Rado, 2006: 152; Tandoğan, 2010: 365; Buckland, 1921: 515.

⁸⁰ Rado, 2006: 152; Oğuz, 1989-1990: 262; Buckland, 1921: 515; Kaser, 1965: 191; Watson, Mandate, 1961: 102; Nicholas, 1962: 187.

⁸¹ Özkaya, 1997: 25.

⁸² Erdoğan, 1990: İstisna Sözleşmesi ve Bazı İşgörme Sözleşmeleri ile Karşılaştırılması, SÜHFD, 3(1) Ocak-Haziran, 170; Akgün, 1953: Vekâlet Akdi ve Bazı Akitlerden Farkı, Adalet Dergisi, Aralık, 44(1-2), 1400-1401; Y. 4. HD. 10.10.1973, E. 1972/9160, K. 8682; Y. 4. HD. 10.03.1972, E. 1971/14392, K. 2044 (Müderrişoğlu, 1974: Avukatlıkta Vekâlet ve Ücret Sözleşmesi ve İçtihatlar, Ankara, 287, 319-320).

⁸³ Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 599; Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1132.

⁸⁴ Tandoğan, 2010: 367; Eren, 2014: 710.

⁸⁵ Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1133, Bu türden meslek kuruluşlarının belirledikleri asgari ücret tarifelerine aykırı yapılan sözleşmeler geçersiz değildir. Bundan ötürü tarifede bulunan asgari ücret, sözleşmede bulunan daha düşük ücretin yerini almaz. Bununla birlikte bu kuruluşlar, eğer kanun yetki vermişse, asgari ücret tarifesine uymayan üyelerini disiplin cezası ile cezalandırabilirler.

olarak bu öneriyi kabul etmiş addedilir. Fakat öneriye bir itirazda bulunulacak olursa, hakim yine teamülü ve asgari ücret tarifelerini dikkate alarak bir tespitte bulunur⁸⁶.

1.3.1.3.2 Avukatlık Ücreti

Antik Yunan'ın ilk dönemlerinde uygulama alanı bulan, kişinin hakkını hakim önünde bizzat savunması ilkesi Roma Hukuku'nda da geçerliliğini korumuştur. Roma İmparatorluğu'nun Krallık ve Cumhuriyet dönemlerinde, vesayet ve savaş esirliği olma gibi durumlar hariç, kişilerin bizzat hakim karşısına çıkması şarttı⁸⁷.

Roma Hukuku'nda başka birine hukuki açıdan yardımda bulunma onurlu bir iş olarak kabul ediliyordu. Bu yüzden avukatın, sunduğu bu hizmete karşılık ücret alması yasaklanmıştı⁸⁸. Ayrıca, alınan bu ücretin avukatın tarafsızlığına ve bağımsızlığına hanel getireceği korkusuyla da ücret alma düşüncesi reddediliyordu⁸⁹. Avukatın, ifa ettiği bu hizmeti parayla satması o kadar aşağı görülmüştür ki, *Ovide*'nin yazdığı şu mısralar, avukatlığa atfedilen değeri vurgulamak açısından önem arz eder: "Güzel kadınların güzelliklerini satmaları ne kadar utanç verici ise, bir tanığın tanıklığını, bir hakimin hükmünü, bir avukatın yardımını satması da o kadar utanç vericidir"⁹⁰. Avukatların ücret istemelerine izin verilmesi ancak İmparator Claudius zamanına tekabül etmektedir. Fakat bu ücretin bile belli sınırları bulunmaktaydı⁹¹.

Çağdaş Türk Hukuku'nda ise avukatların aldığı vekâlet ücreti Avukatlık Kanunu m. 164'te düzenlenmiştir. Bu maddenin birinci fıkrasında "Avukatlık ücreti, avukatın hukuki yardımının karşılığı olan meblağı ifade eder" hükmü mevcuttur. Burada bahsi geçen avukatlık hizmeti, davaya, danışmaya ya da takibe ilişkin olabilir. Aynı kanunun 163. maddesinde avukatlık ücretinin, avukat ve iş sahibi arasında serbestçe tayin edilebileceği kural olarak kabul edilmiştir. Bunun yanında bu kurala, ücret sözleşmesinin şekli ve ücret miktarının belirlenmesi bakımından bir takım sınırlamalar getirilmiştir.

Öncelikle avukatlık ücret sözleşmesi kural olarak belli bir miktarı kapsmalıdır (Avukatlık Kanunu m. 164/1). Bu miktar belli bir sayıyı gösterebilir(örneğin; 5000 TL). Bununla birlikte miktarın hükmolunacak şeyin değerinin veya davada gösterilecek başarıya göre değişmek üzere dava olunan şeyin belli bir yüzdesi olarak da belirlenmesi mümkündür

⁸⁶ Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1132-1133, Y. 3. HD. 28.01.1985 T., E. 351/K. 469 (www.kazanci.com)(erişim tarihi: (27.05.2016).

⁸⁷ Ceylan Güneş, 2004: Roma Hukuku'ndan Günümüze Avukatlık Mesleği ve Etik Kuralları, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı, C. 3, 603.

⁸⁸ M.Ö. 204 tarihli Cincia Kanunu (Payen, (Çev. Özkent), 1935: Baro, Sanat ve Vazife İstanbul, 41.).

⁸⁹ Güner, 2011: 318.

⁹⁰ Erem, 2002: 299.

⁹¹ Aday, 1997: 3.

(örneğin %10). Ancak kararlaştırılan avukatlık ücreti, dava olunan ya da hükmolunacak değerlerin %25'ini geçmemelidir. Avukat dava olunan veya hükmolunacak değerlerin belli bir kısmının üzerinde ücret isteyemeyeceği gibi tarifedeki asgari miktar altında bir avukatlık ücreti karşılığında da iş ve dava kabulü yapamaz. Bununla birlikte avukat ücretsiz bir dava almak istiyorsa(örneğin; yakın akrabaların davalarının alınması) bu durumu baro yönetim kuruluna bildirmelidir (Avukatlık Kanunu m. 164/4).

Dava konusu olan mal, hak veya alacak gibi değerlerin bir kısmının ya da tamamının avukata ait olacağını öngören ücret sözleşmeleri geçersizdir (Avukatlık Kanunu m. 164/3). Çünkü böyle bir durumda avukat taraflardan biriymiş gibi dava konusuna ortak olmaktadır. Bu hükmün önemi, konusu para dışında bir şey veya hak olan davalar bakımından ortaya çıkar⁹².

Avukatlık Kanununda, ücret, sözleşmenin bir unsuru olarak ifade edilmiştir. İşte vekâlet sözleşmesi ile avukatlık sözleşmesini birbirinden ayıran en önemli fark burada ortaya çıkmaktadır. Zira bilindiği üzere vekâlet sözleşmesi, Türk Borçlar Hukuku sistematüğinde ücretsiz bir sözleşmeyi ifade ederken, avukatlık sözleşmesi mesleğin ruhunun gerektirdiği üzere kural olarak ücretli bir sözleşmeyi ifade etmektedir⁹³. Ayrıca avukatlık sözleşmesi tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir. Çünkü avukat, taraflar arasında bu konuda bir karar alınmasa dahi ücrete hak kazanır. Diğer yandan vekâlet sözleşmesinde ücretin zorunlu olmaması bu sözleşmeyi eksik iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme konumuna getirmektedir. Bu da iki sözleşme arasındaki bir başka fark olarak karşımıza çıkar⁹⁴.

Avukatlık sözleşmesinde taraflar ücret konusunda anlaşmışlar, fakat daha sonra sözleşme, vekâlet veren tarafından herhangi bir haklı sebep bulunmaksızın tek yanlı olarak sona erdirilmişse, vekil ücrete hak kazanır. Burada, vekilin gördüğü işin bitip bitmemesi bir önem arz etmez⁹⁵.

1.3.1.4 Vekilin Zaman Kaydına Bağlı Olmaması, Bağımsız Hareket Etmesi ve Edim Sonucundan Değil Edim Fiilinden Sorumlu Olması

Roma Hukuku'nda, vekâlet verenin, kâr edeceğini düşünerek kendi adına Titius'a bir tarla satın alması için vekâlet vermesi, fakat aldığı tarladan beklediği kârı elde edememesi

⁹² Tandoğan, 2010: 373.

⁹³ Sungurtekin Özkan, 1999: 160.

⁹⁴ Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 598-599.

⁹⁵ Y. 13. HD., 04.02.1982 T., E. 139, K. 629, "Vekâlet ilişkilerinde hizmet anlaşması hükümleri uygulanır. Taraflar arasında bir yıl daha uzayan sözleşme süresi dolmadan, davalı müvekkil tarafından bozulduğuna göre, davacı vekil anlaşmadaki ücreti isteyebilir. Ancak davacı vekil iş yapmadığından dolayı tasarruf ettiklerini mahsup ettirmek zorundadır.", (YKD, VIII(5), Mayıs 1982: 680-681).

tamamen vekâlet vereni ilgilendiren bir konudur. Zira vekil, kendisinden istenen tarlayı satın alarak, üzerinde bulunan vekâlet borcunu başarıyla yerine getirmiştir⁹⁶.

Vekil, bir sonuca ulaşmak için zaman şartına bağlı kalmadan iş görme edimini üstlenmektedir. Böyle bir özellik TBK.'da yer almamakla beraber aynı kanunda yer alan m. 502/2'nin karşıt kavramı bu unsura işaret etmektedir⁹⁷. Ayrıca vekâlet sözleşmesinin zaman kaydı olmaksızın ifası vekâleti hizmet sözleşmesinden ayıran en önemli unsurdur.

Vekil kendisine yüklenen iş görme edimini ya da hizmeti yerine getirirken kural olarak bağımsız bir şekilde hareket eder. Bunu yaparken her ne kadar bağımsız olsa da özenli bir şekilde davranması gerekir. Bu açıdan vekilin bağımsızlığı nispi bir bağımsızlıktır⁹⁸. Zira iş sahibinin yani vekâlet verenin daha sonra vereceği bir talimatla ya da vekâlet sözleşmesine konulacak bir hükümlerle bu bağımsızlık her zaman için takyit altına alınabilir⁹⁹. Özel uzmanlık gerektiren işlerde bu bağımsızlık daha geniş bir ölçüde değerlendirilmelidir¹⁰⁰. Vekâlet sözleşmesinde vekâlet verenin talimat verme hakkı yüklenen işin görülmesi ile sınırlıdır. Buna karşılık hizmet sözleşmesinde işverenin talimat verme hakkı görülecek işin türü ve kapsamıyla birlikte organizasyonunu da ihtiva edecek şekilde geniş tutulmuştur¹⁰¹. Bu talimat hakkının vekâlet sözleşmesinde daha dar tutulması da vekâleti hizmet sözleşmesinden ayıran bir özelliktir¹⁰².

Vekâlet sözleşmesinde vekilin görevi yalnızca sözleşmenin kendisine yüklediği iş görme edimini ifa etmektir¹⁰³. Bu nedenle vekil bir edim sonucunu değil, belirli bir sonuca yönelik edim fiilinde bulunmayı taahhüt eder¹⁰⁴. Dolayısıyla vekilin iş görmeden başarılı bir sonuç elde edilememesi tehlikesini taşıması beklenemez¹⁰⁵. Diğer bir anlatımla, burada bir sonuç borcu değil, bir vasıta borcu bulunmaktadır. Bu hususa Türk Borçlar Kanunu'nda

⁹⁶ Watson, Mandate, 1961: 187.

⁹⁷ Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1129.

⁹⁸ Tandoğan, 2010: 374; Özkaya, 1997: 24.

⁹⁹ Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 592; Becker, (çev. Dura) 1993: İsviçre Medeni Kanunu Şerhi, Borçlar Hukuku, II. Bölüm, Çeşitli Sözleşme İlişkileri, Madde 184-551, Bern 1934 (Türkçe Baskı, Yargıtay Yayını No: 24, Ankara, 698.

¹⁰⁰ Gümüş, 2014: 126.

¹⁰¹ Yargıtay, 1996 tarihinde verdiği bir kararda, " davacının sürekli şekilde çalıştığı, ücretlerinin her ay muntazam ödendiği ve sayı ile iş yapmadığı görülmektedir. Bu maddi ve hukuki olgular karşısında, davacının hizmet akdine dayalı olarak işyerinde çalıştığı kabul edilerek, işin esası incelenip sonucuna göre bir karar verilmelidir. Davacının, ayrıca avukatlık bürosunun bulunması bu hukuki sonucu değiştirmez." demekle, avukatın bağımsız bir bürosunun bulunup bulunmadığına bakılmaksızın, iki taraf arasındaki hukuki ilişkinin zamanla mı yoksa sayıyla mı sınırlandırıldığına bakılması gerektiğini vurgulamış ve iş sahibinin talimat verme yetkisinin bu sözleşme açısından çok geniş olduğu sonucuna vararak iki taraf arasındaki hukuki ilişkinin hizmet sözleşmesine örnek teşkil ettiğini belirtmiştir.(YKD, XXII(11), Kasım 1996: 1735).

¹⁰² Reisoğlu, 1968: 59; Özkaya, 1997: 24.

¹⁰³ Gümüş, Özen, 2001: 149.

¹⁰⁴ Başpınar, Özen, 2004: 70.

¹⁰⁵ Aral ve Ayranacı, 2012: 390.

değnilmemiştir. Fakat Türk Borçlar Kanunu m. 502/2'deki hükmün karşıt kavramından, vekâlet sözleşmesinde böyle bir unsurun var olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Avukatlık ve doktorluk gibi meslekler için edim sonucunun garanti edilmesinin yasaklanması da böyle bir unsurun varlığını güçlendirmektedir. Örnek vermek gerekirse, hekimin tedavisini üstlendiği hasta ameliyat sırasında ölse, istenmeyen bu sonuç kendisine kusur olarak yüklenemiyorsa, hekimin herhangi bir sorumluluğu doğmayacaktır¹⁰⁶.

Vekilden, iş görme borcunu yerine getirirken özenli hareket etmesi beklenir. Fakat vekil, bu iş görme borcunu yerine getirdikten sonra ortaya olumlu veya olumsuz herhangi bir sonuç çıkabilir. Zira vekil, vekâlet sözleşmesi ile üzerine aldığı işin sonucuna yönelik olarak herhangi bir garanti vermemektedir. İstenmeyen bir sonucun ortaya çıkması halinde, vekilin işin mahiyetine uygun olan özeni gösterip göstermediğine bakılır. Eğer vekil gerekli özeni göstermişse, işin sonucundan herhangi bir sorumluluğu doğmayacaktır. Nitekim sonuç, vekâlet sözleşmesinin dışında olan bir kurumdur. İşte bu noktada eser sözleşmesinden ayrılır. Çünkü gösterdiği bütün özene rağmen sonucun gerçekleşmemesi riskinin vekile ait olmaması, vekâlet sözleşmesini eser sözleşmesinden ayıran en temel özelliktir¹⁰⁷.

1.3.2 Özellikleri

Vekâlet sözleşmesi, vekil ve vekâlet veren arasında rızaya dayanan ve her sözleşme gibi borç doğurucu bir sözleşmedir. Bu sözleşme, vekâlet verenin ücret ödemesi kararlaştırılmışsa, tam iki tarafa borç yükleyen, vekâlet verenin ücret ödeme borcu yoksa eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşme niteliğindedir¹⁰⁸. Ayrıca vekâlet sözleşmesi, belirli bir işin görülmesini hedefleyen vekâletler dışında, taraflar arasında devamlı borç ilişkisi benzeri bir ilişki husule getirir¹⁰⁹.

1.3.2.1 İşin ya da Hizmetin Ücretsiz Görülmesi

Kural olarak, vekâlet sözleşmesi, karşılıksız bir sözleşmedir. Şöyle ki vekil (*mandatarius*), vekâlet verenin (*mandans*) işini hiçbir ücret almadan ifa etmeyi veya ona hizmet etmeyi üzerine almaktadır. Bu özelliğini tarihi uygulamasından, bilhassa Roma Hukuku'ndan alan vekâlet sözleşmesi, o çağlarda vekâletin, soylu kimselerin ya da dostların gördüğü bir iş olarak algılanması hasebiyle, ücretsiz olarak ifa edilirdi¹¹⁰.

¹⁰⁶ Akıncı, Organ, 2003: 84.

¹⁰⁷ Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 592-593; Eren, 2014: 712; Özkaya, 1997: 24; Erdoğan, 1990: 170.

¹⁰⁸ Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1135.

¹⁰⁹ Aral ve Ayrancı, 2012: 388.

¹¹⁰ Tahiroğlu, Borçlar, 2012: 243.

Vekâlet verene kefil olmak, onun alacağını tahsil etmek, hayvanlarına bakmak, evini tamir etmek, vb. her türlü iş için vekile vekâlet verilebilirdi¹¹¹. Türk Borçlar Kanunu da bu kuralı devam ettirmeyi uygun bulmuş, fakat m. 502/III'te teamül veya sözleşme bulunması halinde, vekilin ücrete hak kazanacağı şeklinde bir istisna getirmekten de geri durmamıştır. Bununla birlikte, vekâletin yüzyıllar boyu gelişimine paralel olarak, artık bu kuralın bir uygulama gücü kalmamıştır. Günümüzde, vekilin gördüğü iş ve vekâlet verenin ödediği ücret tam iki tarafa borç yükleyen bir ilişki boyutuna taşınmıştır. Böylece, vekâletin ücretli olması kural, ücretsiz olması ise istisna halini almış bulunmaktadır¹¹².

1.3.2.2 Sürekli Borç Yükleme

Vekâlet sözleşmesi, vekilin ifa ettiği edime göre bazen ani edimli bazen de sürekli bir borç ilişkisini ifade eder. Bir görüşe göre, vekâlet sözleşmesinin konusunu her zaman için belirli bir işin görülmesine yönelik faaliyette bulunma oluşturur. Faaliyet kavramı ise, bir sürekliliği çağırıştırır. Bu açıdan vekâlet sözleşmesi her zaman için sürekli borç doğuran bir sözleşmedir¹¹³.

Öğretideki diğer bir görüş, vekâlet sözleşmesinin ani edimli bir borç ilişkisi doğurduğunu savunur. Vekâlet ilişkisinin hangi tür borç ilişkisi niteliğinde olduğunun belirlenmesi için, her somut olayda vekilin üstlendiği edime bakmak gerekir. Önemli olan vekilin vekâlet verenin menfaatine gördüğü işi belirli bir zaman içerisinde mi yoksa bir kerede mi ifa edeceğidir. Örneğin, vekâlet sözleşmesi vekilin bir taşınmaz satışı üstlendiği ya da belirli bir alacak tahsili yaptığı vekâletlerde ani edimli bir borç ilişkisi doğururken; bir malvarlığı yönetim sözleşmesinde ya da bankaların yüklendiği sürekli ödeme vekâletinde sürekli borç ilişkisi doğurmaktadır.

1.3.2.3 Sözleşmenin Güvene Dayanması

Bütün sözleşmelerde, özellikle iş görme ediminin belirli bir süre devam ettiği sözleşmelerde taraflar karşı tarafa yönelik bir güvene sahiptirler. İşte bu güven ilişkisi, vekâlet sözleşmesinde diğer sözleşmelere nazaran kendisini daha açık şekilde gösterir.

Burada bahsedilen güven, vekilin hem kişiliğine hem de mesleki bilgi ve yeteneğine ilişkin bir güvendir. Vekâlet sözleşmesindeki güven karşılıklı olmakla beraber genellikle vekâlet verenin vekile duyduğu güvendir. Vekâlet sözleşmesinde elde edilmek istenen sonuca ulaşmak için takip edilmesi gereken yolu ya da yapılması gereken faaliyetin içeriğini tam

¹¹¹ Erdoğan, 2014: 109.

¹¹² Eren, 2014: 700.

¹¹³ Özen: 123.

olarak belirlemek mümkün değildir. Bu yüzden vekâlet verenin vekili, işin görülmesi sırasında denetlemesi çok nadir görülen bir durumdur. Bütün bu sayılan sebeplerden ötürü güven ilişkisinin vekâlet sözleşmesinde ayrı bir önemi bulunmaktadır.

Güven, yalnızca vekâlet veren açısından değil, vekil bakımından da önem arz eder. Nasıl ki vekil vekâlet verenin işini görürken dikkat ve özenle davranması gerekiyorsa, vekâlet verenin de vekile bu işin görülmesi için doğru ve eksiksiz bir bilgi vermesi kendi yararınadır. Aksi durum sözleşme için vekil tarafından sarf edilen emeğin boşa gitmesi anlamına gelir.

1.3.2.4 Eksik İki Tarafa Borç Yükleme

Vekâlet sözleşmesi kural olarak eksik iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir. Vekilin borçlandığı iş görme edimi vekâlet sözleşmesinde asli bir edim olarak karşımıza çıkar. Buna karşılık vekâlet veren, kural olarak asli edim niteliğinde olan bir ücret değil, ikinci derecede tali bir edim üstlenmektedir.

Türk Borçlar Kanunu m. 502/3'e göre vekil ancak sözleşmede özel bir hüküm veya teamül varsa ücrete hak kazanır. Vekilin ücret alma hakkı bulunmuyorsa artık vekâlet sözleşmesi eksik iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme haline gelir. Vekilin ücret aldığı durumda vekâlet sözleşmesi tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olur.

1.3.3 Sözleşmenin Yapısı (Kurulması ve Kapsamı)

1.3.3.1 Kurulması

1.3.3.1.1 Tarafların İradelerinin Uyuşması

Vekâlet sözleşmesinde de kural olarak bütün sözleşmelerin kurulması hakkında uygulanan genel hükümler uygulama alanı bulur (TBK. m. 1 vd)¹¹⁴. Her şeyden önce vekâlet sözleşmesi, rızai bir sözleşmedir. Sözleşmenin kurulması için kural olarak herhangi bir şekil şartı söz konusu değildir¹¹⁵. Bu sebepten ötürü Türk Borçlar Kanunu m.6'da düzenlenen örtülü kabul kurumu vekâlet sözleşmesi için de geçerli hale gelecektir. Bununla birlikte Türk Borçlar Kanunu m. 503, Türk Borçlar Kanunu m.6'ya karşı özel bir hüküm getirmiştir. Madde şu şekildedir: "Kendisine bir işin görülmesini öneren bir kişi bu iş görme konusunda resmi sifata sahipse veya işin yapılması mesleğinin gereği ise ya da bu gibi işleri kabul edeceğini duyurmuşsa, bu öneri onun tarafından hemen reddedilmedikçe, vekâlet sözleşmesi kurulmuş olur". Öncelikle, vekâlet sözleşmesi, vekâlet verenin örtülü kabulüyle kurulma imkanına sahiptir. Zira Türk Borçlar Kanunu m. 503'te vekâlet verenin herhangi bir örtülü kabulünden

¹¹⁴ Becker, 1993: 684.

¹¹⁵ Başpınar, Özen, 2004: 76; Erdoğan, 1990: 169; Akgün, 1953: 1401; Becker, 1993: 684.

bahsedilmemektedir. Türk Borçlar Kanunu m. 6'ya baktığımızda eğer öneren, kanun, durumun ya da işin özelliği gereği açıkça bir kabul beyanı bekleme zorunluluğu yoksa, önerinin uygun bir sürede reddedilmemesi durumunda sözleşme kurulur. Aynı baptan olmak üzere vekâlet veren kendi çıkarına iş görüldüğünün farkına varır fakat herhangi bir müdahalede bulunmazsa, vekilin yapmış olduğu öneriyi zımnen kabul etmiş olduğu varsayılır. Ayrıca, işin görülmesinden sonra sonuçlarından faydalanmak veya ücret ödemek gibi fiiller de vekâlet verenin zımni kabulü anlamına gelir.

Türk Borçlar Kanunu m. 503' teki özel düzenlemenin uygulama alanına giren durumlar farklılık arz edebilmektedir. Buna örnek olarak işin görülmesi resmi sıfatı olan kişiler (adli yardım dolayısıyla mahkeme tarafından atanan avukatlar (Avukatlık Kanunu m. 176 vd.), noterler, yine mahkemenin atadığı bilirkişiler) sayılabilir. Bunlardan başka mühendisler, mimarlar, veterinerler, avukatlar, bankalar ve doktorlar da serbest meslek faaliyetinde bulduklarından, bu faaliyetlerini devletin verdiği ruhsata binaen icra etmektedirler. Tabi olarak bu işleri de meslekleri gereği ifa etmektedirler. O halde sayılan bu meslek sahipleri de Türk Borçlar Kanunu m. 503'e tabi olmalıdırlar. Son olarak, belli hizmetleri göreceklerini gazete veya başka ilan vasıtalarıyla ilan edenler de Türk Borçlar Kanunu m. 503 gereği kendilerine yapılan vekâlet önerisini kabul etmek istemezlerse, derhal bu öneriyi reddetmekle mükelleftirler. Bu kişilere örnek olarak üniversiteye hazırlık kursu açan kişi ya da müesseseler gösterilebilir.

Türk Borçlar Kanunu m. 503'teki özel düzenlemenin uygulama kabiliyeti olabilmesi için önerinin, ya vekilin kendisine ya da bu gibi işlerde devamlı surette onun adına kabul yetkisi olan temsilcisine yöneltilmesi gereklidir. Bu hükümde geçen varsayım, hazır olmayanlar arasındaki önerilerde uygulama kabiliyetini haizdir.

1.3.3.1.2 Konusu

Her şeyden önce vekâlet sözleşmesi bir iş görme sözleşmesidir. Bu iş görme, Roma Hukuku'nda başkasına ait bir işin karşılık beklemeden görülmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır¹¹⁶. Bu açıdan bakıldığında, Roma'da vekâlet sözleşmesinin fikri, hukuki ya da maddi fiilleri konu aldığını söylemek yanlış olmaz¹¹⁷. Örneğin vekâlet verene kefil olmak ya da onun alacağını tahsil etmek gibi hukuki bir fiil vekâlet sözleşmesinin konusunu oluştururken; ücretsiz yapıldığı takdirde, bir kimseye ait elbiseleri temizlemek veya onun hayvanlarına bakmak şeklinde yerine getirilen maddi fiiller de vekâlet sözleşmesine konu

¹¹⁶ Arangio-Ruiz, 1949: 114; Buckland, 1921: 512; Zimmermann, 1992: 420.

¹¹⁷ Rado, 2006: 151, Tahiroğlu, Borçlar, 2012: 241; Erdoğan, 2014: 109.

olabilirdi¹¹⁸. Yargı makamları önünde yapılan temsilde ise hem fikri hem de hukuki bir faaliyet mevcuttur¹¹⁹. Ulpianus'a ait olan aşağıdaki metinde maddi bir fiile ilişkin olan vekâlet sözleşmesinden bahsedilmektedir:

D.16.3.1.13 Ulpianus

*"Idem pomponius quaerit, si tibi mandavero,
ut rem ab aliquo meo nomine receptam
custodias, idque feceris, mandati an depositi
tenearis. Et magis probat mandati esse actionem,
quia hic est primus contractus".*

D.16.3.1.13 Ulpianus

*"Pomponius, eğer bir başkasından benim adıma
bir eşyayı alıp güvenle muhafaza etmeni istersem,
vekâlet sözleşmesi mi yoksa vedia sözleşmesi
gereğince mi sorumlu olacağın sorusunu yanıtlamıştır.
O vekâlet sözleşmesinden sorumlu olacağını savunur,
çünkü aramızda öncelikle o sözleşme kurulmuştur".*

Vekâlet sözleşmesi, vekilin yükümlülüğüne göre ani edimli veya sürekli edimli şeklinde ikili bir ayırıma da tabi tutulabilir. Sürekli edimli bir vekâletten bahsedebilmek için, vekilin üstlendiği işin bir kez yerine getirmekle tükenmemesi gerekir¹²⁰.

Roma Hukuku'nda vekâlet sözleşmesi için yapılan en temel sınıflandırma işin mahiyetine göre yapılan üçlü sınıflandırmadır. Bunlar; basit işler için, yüksek işler için ve kefaletin bir türü olan itibar emrinin (*mandatum qualificatum*) uygulanması şeklinde yapılan vekâlet sözleşmesidir¹²¹.

Basit işler için yapılan vekâlette, vekâlet veren kendisinin yerine bir başkasını koyarak alelade bir işi bu kişiye gördürmektedir. Bir köle kiralanması, vekâlet verenin hayvanlarına bakılması, mal alım satımı, vb. işlerde bu tür vekâlet devreye girer¹²².

Yüksek işler için yapılan vekâlet sözleşmesinde, yüksek işle kastedilen meslekler; doktorluk, avukatlık, mimarlık gibi, o zamanlar için para kazanmak adına çalışmanın ayıp

¹¹⁸ Konuya ilişkin metinler için bkz. Gaius Ins. 3.162, Ius. Ins. 3.26.13: 27.

¹¹⁹ Oğuzoğlu, 1959: 246.

¹²⁰ Başpınar, Özen, 2004: 67.

¹²¹ Sayın Korkmaz, 2014: 35.

¹²² Erdoğmuş, 2014: 109; Zimmermann, 1992: 420.

sayıldığı meslek türleridir. Bu nedenle, bu türden işler hiçbir zaman Roma'da profesyonel meslekler olarak algılanmamıştır¹²³.

Vekâletin bir diğer görünüm şekli Klasik Hukuk Dönemi'nde kredi vekâleti (*mandatum qualificatum*) olarak ortaya çıkmıştır. Günümüzde itibar emri ya da kredi emri olarak da adlandırılan bu vekâlet türü, şekle bağlı olmayan bir garanti işlemi niteliğini haizdir¹²⁴. Başlarda Roma Hukuku'nda kredi vekâletini nitelemek için *mandatum pecuniae credendae* (ödünç para verilmesine dair vekâlet) terimi kullanılmaktaydı. Fakat Roma'nın sonraki dönemlerinde bir Ortaçağ tabiri olan¹²⁵ ve Roma'yla ilgisi bulunmayan *mandatum qualificatum* terimi kullanılmaya başlanmıştır¹²⁶. Bu vekâlet türünde, bir kimse üçüncü bir şahsa kendi sorumluluğu altında kredi açması amacıyla, başka bir kimseye vekâlet vermektedir¹²⁷. Burada vekâlet veren kefil, üçüncü kişi borçlu, vekil ise alacaklı sıfatlarını haizdir¹²⁸. Bu vekâlet türü uygulama açısından bir nevi kefalet sözleşmesi işlevi görmekteydi, yalnızca borçlular arasında modern hukukta olduğu gibi bir teselsül ilişkisi bulunmamaktaydı¹²⁹.

Sözleşme ilişkisinin daha iyi anlaşılması açısından şu örneği vermek yerinde olacaktır: *Animus*, *Baldus*'a kendi sorumluluğu altında *Crasus*'a bir miktar parayı kredi olarak vermesi için vekâlet, yani emir verir. *Baldus*'un *Crasus*'a, aldığı vekâlete dayanarak açtığı kredi sonucunda, krediyi veren *Baldus*'la *Crasus* arasında karz (ödünç) sözleşmesi, *Animus*'la *Baldus* arasında ise vekâlet sözleşmesi şeklinde iki ayrı sözleşme kurulmuş olmaktadır. Burada söz konusu olan karz sözleşmesi *Animus*'un *Baldus*'a verdiği vekâlete dayanmaktadır. İşte bu yüzden vekâletin bu türüne *mandatum pecuniae credendae* (ödünç para verilmesine dair vekâlet) ya da daha sonraki dönemlerde kabul edildiği üzere *mandatum qualificatum* denmiştir¹³⁰.

Bu sözleşme ilişkisi içerisinde ödünç veren *Baldus*, ödünç alan *Crasus*'a karşı karz sözleşmesinden doğan *actio certae creditae pecuniae* açma hakkını elde eder. Şayet *Baldus*, açılan bu dava neticesinde *Crasus*'tan olan alacağını elde edemediği takdirde, bu kez *Animus*'a karşı vekâlet sözleşmesinden doğan *actio mandati contraria* açma hakkına başvurabilir¹³¹.

¹²³ Arangio-Ruiz, 1949: 103.

¹²⁴ Gürten, 2007: 89; Schulz, Roman Law, 1992: 448.

¹²⁵ Tahiroğlu, Bülent: Roma Hukuku'nda Borcun Teminatlarından Kefalet, İÜHFİM, C. 42, S. 1-4, İstanbul 1976, s. 338.

¹²⁶ Rado, 2006: 156; Savaş, 2005: 45-46.

¹²⁷ Emiroğlu, Mandatum, 2007: 102; Erdoğan, 2014: 153; Oğuz, 1989-1990: 263; Savaş, 2005: 46; Tahiroğlu, 1976: 338; Schulz, Roman Law, 1992: 558; Watson, Mandate, 1961: 86.

¹²⁸ Sayın Korkmaz, 2014: 81.

¹²⁹ Emiroğlu, Mandatum, 2007: 102.

¹³⁰ Rado, 2006: 156.

¹³¹ Erdoğan, 2014: 153; Sayın Korkmaz, 2014: 81.

Böylece bu vekâlet türü, *Animus*'un *Crasus*'a kefil olması, *Crasus* borcunu ödemediği takdirde ise, *Animus*'un sorumluluğu kendi üzerine alarak *Baldus*'a borcu ifa etmesi şeklinde sonlanan bir kefalet sözleşmesi işlevi görmektedir. Doktrindeki bir görüşe göre, alacaklı burada bir tek dava hakkına sahipken¹³², diğer görüşe göre vekil burada iki dava hakkına birden aynı anda sahiptir¹³³. İlk görüşü savunan yazarlara göre, Roma Hukuku'nda bu konudaki genel uygulama "*ne bis in idem*" (aynı konuda iki dava açılmaması)dir. Bu genel görüşten ayrılan diğer yazar ise, kefalet sözleşmesinde alacaklının asıl borçluya karşı açtığı davada kefilin sorumluluğunun sona erdiğini; buna karşılık vekâlet sözleşmesinde, vekilin üçüncü kişiye karşı açtığı davanın yanısıra vekâlet verene karşı açtığı *actio mandati contraria*'nın da devam ettiğini öne sürmüştür.

1.3.3.1.3 Şekle Bağlı Olmaması

Roma Hukuku'nda *emptio venditio* (alım satım), *locatio conductio* (kira, hizmet, istisna) *societas* (şirket) ve *mandatum* (vekâlet sözleşmesi), şekil serbestisinin benimsendiği rızai sözleşmeler grubu içerisinde yer almaktadır¹³⁴. Rızai sözleşmeden maksat; karşılıklı iradelerin uyuşması, sözleşmenin diğer tarafına bir şey verilmemesi ve şekle ilişkin herhangi bir işlem yapma zorunluluğunun bulunmamasıdır¹³⁵. *Gaius*'un ortaya koyduğu ayırımda, rızai sözleşmeler sözlü, yazılı ve aynı sözleşmelerden ayrık tutulmaktadır:

Gaius Ins. 3.89-3.137

"Et prius uideamus de his, quae ex contractu nascuntur. Harum autem quattuor genera sunt: aut enim re contrahitur obligatio aut litteris aut consensu. Item in his contractibus alter alteri obligatur de eo, quod alterum alteri ex bono et aequo praestare oportet, cum alioquin in uerborum obligationibus alius stipuletur alius promittat et in nominibus alius expensum ferendo obliget alius obligetur".

¹³² Mayer-Maly, 1999: 151.

¹³³ Schulz, Roman Law, 1992: 558.

¹³⁴ Berki, 1950: 410; Villey, 2003: 130.

¹³⁵ Tahiroğlu, Borçlar, 2012: 188.

Gaius Ins. 3.89-3.137

"Sözleşmelerin dört çeşidi bulunur: Bu bağlamda her sözleşmesel borç ilişkisi (*obligatio*), ya bir şeyle (*re*), ya sözlerle (*verbis*), ya yazılarla (*litteris*) ya da rıza (*consensus*) ile kurulur. Rızai sözleşmelerde her iki taraf da birbirine karşı borçlanır, her biri diğerine iyiniyet ve hakkaniyet gereği gerekeni ifa ile yükümlü olur, oysa sözlü borç ilişkilerinde bir taraf *stipulatio*'yu yaptırır, diğer taraf vaat eder. Yazılı borç ilişkilerinde ise biri borç verilmiştir diye borçlandırılır, diğeri ise borç altına girer".

Yukarıda da belirtildiği üzere, rızai sözleşmelerin akdedilmesi için tarafların rızası yeterlidir. Bu açıdan bakıldığında, rızai sözleşmeler ne belirli kelimelerin söylenme zorunluluğu olan sözlü sözleşmelere, ne şekilci bir yapıyı haiz bulunan yazılı sözleşmelere, ne de bir şeyin karşı tarafa verilmesiyle kurulan aynı sözleşmelere benzerlik gösterirler¹³⁶.

Gaius. Ins. 3.135-136

"Consensu fiunt obligationes in emptionibus et venditionibus, locationibus conductionibus, societatibus, mandatis. Ideo autem istis modis consensu dicimus obligationes contrahi, quod neque uerborum neque scripturae ulla proprietas desideratur, sed sufficit eos, qui negotium gerunt, consensisse. unde inter absentes quoque talia negotia contrahuntur, ueluti per epistulam aut per internuntium, cum alioquin uerborum obligatio inter absentes fieri non possit".

¹³⁶ Elbette bütün sözleşmeler rıza ile kurulurlar. Karşılıklı olarak ortaya koyulmuş, rızaya dayalı irade beyanları bulunmadığı sürece ortada bir sözleşme de yoktur. Örneğin aynı (*re*) sözleşmelerde de rıza şarttır. Fakat rızai sözleşmelerin aksine, bu sözleşmelerin kurulması için yalnızca rıza yeterli olmamakta, ayrıca eşyanın teslimi de gerekmektedir. Buna karşılık rızai bir sözleşme olan alım satım (*emptio venditio*) sözleşmesinde, sözleşmenin kurulması için satılan şeyin teslim edilmesine lüzum yoktur. Zira, satıcı ile alıcı anlaştığı an, sözleşme tamam olmaktadır.

Gaius. Ins. 3.135-136

"Borç ilişkisi, alım satımda, *locatio conductio*'da, şirket ve vekâlette rıza (*consensu*) ile kurulur. Bu durumlarda borç ilişkisinin yalnız rıza (*consensu*) ile kurulduğunu söyleriz, nitekim ne sözlere, ne yazıya ne de mülkiyetin nakline gerek vardır, işlemi yapanların anlaşması yeterlidir. Dolayısıyla bu gibi işlemler hazır olmayanlar arasında da, örneğin mektupla veya haberci ile kurulabilirler, halbuki sözlü borç ilişkileri hazır olmayanlar arasında kurulamaz".

Ius. Ins. 3. 21-3.22.3.

" *Consensu fiunt obligationes in emptionibus venditionibus, locationibus conductionibus, societatibus, mandatis. Ideo autem istis modis consensu dicitur obligatio contrahi, quia neque praesentia omnimodo opus est, ac ne dari quidquam necesse est, ut substantiam capiat obligatio, sed sufficit eos qui negotium gerunt consentire. Unde inter absentes quoque talia negotia contrahuntur, veluti per epistulam aut per nuntium. Item in his contractibus alter alteri obligatur in id, quod alterum alteri ex bono et aequo praestare oportet, cum alioquin in verborum obligationibus alius stipuletur, alius promittat".*

Ius. Ins. 3. 21-3.22.3.

"Alım satım (*emptio venditio*); kira, hizmet, istisna (*locatio conductio*); şirket (*societas*) ve vekâlet (*mandatum*) sözleşmelerinde, borç ilişkileri sadece rıza ile meydana gelirler. Bu durumlarda borç ilişkisi rıza ile kurulur, denir, çünkü borcun doğması için ne yazıya, ne tarafların hazır bulunmasına, ne de bir

şeyin verilmesine gerek vardır, işlemi yapanların sadece rızalarını beyan etmeleri yeterlidir. Bundan dolayı bu işlemler, karşı karşıya olmayanlar arasında da, mektup (*epistula*) veya haberci (*nuntius*) aracılığıyla kurulabilirler. Aynı şekilde bu sözleşmelerde, taraflar diğerlerine karşı, hakkaniyetin birbirlerine vermelerini icap ettirdiği hususlarda borç altındadırlar; oysa sözlerle yapılan sözleşmelerde, bir taraf sadece bir şey talebinde bulunur, diğer taraf vaat eder".

Vekâlet sözleşmesinin kurulması için tarafların rızalarının karşılıklı olarak birbirine uyması (*consensus*) gerekir¹³⁷. Sözleşme kurulurken, rızaların belirli bir söz ya da yazı ile ifade edilmesi gerekmemekle birlikte herhangi bir ifade şekliyle beyanda bulunulabilir. Susmanın tek başına bir beyan olarak kabul edilmemesinden mütevellit, rıza açıklamalarının açık veya en azından örtülü bir biçimde yapılması yahut araya bir haberci sokulması gereği *Digesta* ve *Institutiones*'in farklı metinlerinde ortaya koyulmuştur:

D.17.1.1.pr. Paulus

"Obligatio mandati consensu contrahentium consistit".

D.17.1.1.pr. Paulus

"Vekâlet sözleşmesi tarafların rızasına dayanan bir sözleşmedir".

D.50.17.142 Paulus

"Qui tacet, non utique fatetur: sed tamen verum est eum non negare".

D.50.17.142 Paulus

"Susan, kabul etmiş değildir: ancak reddetmediği de bir gerçektir".

¹³⁷ Kaser, 1965: 191.

D.17.1.1.1 Paulus

*"Ideo per nuntium quoque vel per epistulam
mandatum suscipi potest".*

D.17.1.1.1 Paulus

"Vekâlet sözleşmesi bir mektupla kurulabileceği
gibi, bir haberci aracılığıyla da kurulabilir".

D.17.1.1.2 Paulus

*"Item sive "rogo" sive "volo" sive "mando"
sive alio quocumque verbo scripserit,
mandati actio est".*

D.17.1.1.2 Paulus

"Bir vekâlet sözleşmesinin kurulması ya
bir tarafın istiyorum, emrediyorum veya
talimat veriyorum şeklindeki söylemlerinde
ya da bunu herhangi bir dilde yazıya dökmelerinde
yatmaktadır".

Vekâlet sözleşmesinde de, diğer rızai sözleşmelerde olduğu gibi, hukuki olarak bir sonuç elde edilmek isteniyorsa tarafların irade beyanları aynı doğrultuda olmalıdır¹³⁸. Bunun sonucu olarak, vekâlet verenin sunmuş olduğu öneriye, vekil kabul beyanıyla cevap verdiği takdirde sözleşme tamam olur. Dikkat edilirse, vekâlet sözleşmesinin kurulması için vekâlet verenin tek taraflı yetkilendirmesi yeterli olmamakta, ayrıca vekilin, bu görevi yerine getirmek için söz vermiş olması gerekmektedir¹³⁹. Vekil, kendisine önerilen vekâleti ister kabul eder, isterse reddeder. Bu konuda onu zorlamak mümkün değildir¹⁴⁰. Aşağıdaki metinler konuya açıklık getirilmesi bakımından önemlidir:

D.17.1.22.11

*"Sicut autem liberum est mandatum non
suscipere, ita susceptum consummari oportet,
nisi remuntiatum sit".*

¹³⁸ Koschaker ve Ayiter, 1993: 224; Oğuz, 260.

¹³⁹ Schulz, Roman Law, 1992: 554.

¹⁴⁰ Sayın Korkmaz, 2014: 49.

D.17.1.22.11

"Bir kimse vekâleti kabul edip etmemekte özgürdür. Eğer kabul ederse, azledilmedikçe onu yerine getirmek zorundadır".

Ius. Ins 3. 26. 11

"Mandatum non suscipere liberum est".

Ius. Ins 3. 26. 11

"Vekâleti kabul edip etmemekte herkes serbesttir".

D.3.3.8.1 Ulpianus

"Invitus procurator non solet dari, invitum accipere debemus non eum tantum qui contradicit, verum eum quoque qui consensisse non probatur".

D.3.3.8.1 Ulpianus

"Vekâlet sözleşmesinde icapta bulunan kişi isteksiz olduğu zaman, bu alışılmış bir durum değildir. Biz burada 'isteksiz' teriminden sadece bir tarafın reddettiği durumları değil, açıkça kabul etmediği durumların da kastedildiğini anlamalıyız".

D.17.1.12.12 Ulpianus

"Cum quidam talem epistulam scripsisset amico suo: 'rogo te, commendatum habeas sextilium crescentem amicum meum', non obligabitur mandati, quia commendandi magis hominis quam mandandi causa scripta est".

D.17.1.12.12 Ulpianus

"Bir adam bir arkadaşına 'senden sana emanet ettiğim arkadaşım *Sextilius Crescens*'le ilgilenmeni istiyorum' diye bir mektup yazdığında, bu mektup vekâlet sözleşmesinden ziyade bir kişiyi emanet etme amacıyla yazılmıştır".

Türk Hukuku'nda vekâlet sözleşmesi, kural olarak şekle bağlı değildir. Tarafların iradelerinin uyuşması başlığında değindiğimiz zımni kabulden ve vekâlet sözleşmesinin içeriğini iş görmenin kendisinin değil, iş görme borcu altına girilmesinin teşkil etmesinden, bu sözleşmenin kural olarak bir geçerlilik şekline tabi olmadığı sonucu zaten çıkarılmaktadır. Yani vekil, vekâlet verene karşı şekle bağlı hukuki işlem yapmak için faaliyette bulunma borcu altına girmekte, şekle bağlı işlemde doğan borcu üslenmemektedir. Dolayısıyla vekâlet sözleşmesinin kendisi vekâletin konusu olan hukuki işlem için aranan şekle bürünmese de olur. Bunların yanında vekâlet sözleşmesinde sözleşme kurulurken, vekilin borçlarını tam olarak belirlemek çoğu zaman mümkün olmayacağından, söz konusu bu borçların ayrıntılı olarak yazılı veya resmi şekilde yansıtılması da imkansız hale gelecektir. Bu durum da vekâlet sözleşmesindeki şekil özgürlüğünü kural olarak destekler niteliktedir. Fakat bazen vekâlet sözleşmesi, herhangi bir şekil şartına bağlanmasa bile, vekâlet sözleşmesi açısından soyut bir işlem olan temsil yetkisinin verilmesi bir geçerlilik ya da ispat şeklini lüzumlu kılabilir. Örneğin Tapu Sicil Tüzüğü m. 18/4'e göre, temsil yetkisiyle donatılmış vekil, gayri menkul alım-satımına yönelik temsil yetkisini sadece noterde resmi şekilde düzenlenmiş bir vekâletname ile ispatlama şansına sahiptir. Nihayetinde noterden alınan vekâletname bir vekâlet sözleşmesi değil, bir temsil niteliğindedir.

Vekâlet sözleşmesinin şekle bağlı olmamasının, avukatların dava, takip ve danışman ücretlerine ilişkin sözleşmelerinin yazılı şekilde yapılması gibi bir istisnası bulunmaktadır (Avukatlık Kanunu 163/5)¹⁴¹. Bu hüküm, istisnai bir hükümdür. dolayısıyla genişletici bir şekilde yorumlanmamalıdır. Bu ücret sözleşmelerine ek olarak, itibar mektubu, taşınmaz tellallığı ve itibar emri gibi bir takım özel vekâlet çeşitleri de yazılı şekil şartına bağlı kılınmıştır.

1.3.3.2 Kapsamı

TBK. m. 504/1,2'de "Vekâletin kapsamı sözleşmede açıkça gösterilmemişse, görülecek işin niteliğine göre belirlenir. Vekâlet, özellikle vekilin üstlendiği işin görülmesi için gerekli hukuki işlemlerin yapılması yetkisini de kapsar"; TBK. m. 504/son'da ise, "Vekil, özel olarak yetkili kılınmadıkça dava açamaz, sulh olamaz, hakeme başvuramaz, iflas, iflasın ertelenmesi ve konkordato talep edemez, kambiyo taahhüdünde bulunamaz, bağışlama yapamaz, kefil olamaz, taşınmazı devredemez ve bir hak ile sınırlandıramaz" şeklinde bir düzenleme yapılarak vekâlet sözleşmesinin kapsamı belirlenmiştir.

¹⁴¹ Akıncı, 2013: 164.

Bu madde hukuki işlemlere ilişkin vekâlette uygulama alanı bulur. Bunun yanında maddi fiillere ilişkin vekâlette de vekâletin gereği gibi ifa edilip edilmediğini belirlemek açısından, bu düzenlemeden faydalanılabilir¹⁴².

Yukarıda bahsi geçen TBK. m. 504/1,2 hukuki fiillere ilişkin genel vekâlet ve kapsamını düzenlerken, TBK. m. 504/son özel vekâlet verilmesini gerektiren halleri ve bu hallerin özelliklerini düzenlemektedir. Genel ve özel vekâlet kavramları aşağıda vekâlet türleri başlığı altında ele alınacaktır.

1.3.4 Vekâlet Türleri

1.3.4.1 Genel Vekâlet ve Kapsamı

Genel vekâlet kural olarak, her türlü işlemin veya bir grup işlemin¹⁴³ yapılması anlamına gelir. Kural olarak bir malvarlığının idaresi için zorunlu fiilleri yapma yetkisinin verildiği durumlarda genel vekâlet söz konusudur. Genel vekil, olağan işlemleri yapabilir; olağanüstü işlemlerin faydası ve yapılabilirliği hakkında ise vekâlet vereni uyarma yükümlülüğü vardır. Bu yükümlülük dürüstlük kuralına göre belirlenmelidir¹⁴⁴.

Vekilin vekâlet sözleşmesi ile borçlandığı işin hangi şartlarda ve ne şekilde yürütüleceği vekâletin kapsamını oluşturmaktadır. Bu kapsamın belirlenmesi kural olarak sözleşme ile gerçekleştirilir¹⁴⁵.

Bazı durumlarda vekâletin kapsamının sözleşmede belirlenmesi zorluk arzedebilir. Taraflar da bu zorluk sebebiyle, kapsamı belirlemekten genellikle imtina ederler. İşte böyle bir durumda oluşacak olan sözleşmesel boşluk kanun tarafından tamamlayıcı yorum kuralı ile doldurulmaktadır¹⁴⁶. İlk olarak, TBK. m. 504/1' e göre vekâletin kapsamı taraflarca açıkça belirlenebilir. Bu belirleme sözleşmedeki kararlaştırma üzerine bina edilecektir. Vekâletin kapsamının sözleşmede belirlenmediği durumlarda, bu kapsamın ilişkili olduğu işin niteliğine göre bir belirlemeye gidilecektir. Çoğu zaman sözleşmede, tarafların açık iradeleri belli edilmemiş olabilir. Bu gibi bir belirsizlik durumunda, vekâletin kapsamı belirlenirken konusu, işin niteliği, iş görme ile ulaşılmak istenen amaç, olayın özellikleri ve teamüller göz önünde bulundurulmalıdır.

¹⁴² Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1142.

¹⁴³ Yıldız, 1991: 22-23; Esener, 1961: 77. Örneğin, bir çiftliğin ya da bütün taşınmazların idaresi için verilen, ancak aynı zamanda ticari temsilcilik niteliği taşımayan genel vekâlet bu türden bir vekâlettir.

¹⁴⁴ Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1142. Genel vekil bir malvarlığını idare ettiği sırada, herhangi bir özel yetki almadan, vekâlet verenin parasıyla şirket kuramaz veya başka bir yapı inşa ettiremez.

¹⁴⁵ Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 605; Akipek, 2003: 45;

¹⁴⁶ Gümüş, 2014: 140.

Hukuki işlemlere ilişkin vekâlette vekâletin kapsamı vekilin doğrudan ya da dolaylı temsilci olarak hareket etmesine göre farklılık gösterebilecektir. Dolaylı temsilci olarak iş gören vekil, belirli bir süre vekâlet verenin hesabına kazanılan hakları kullanacak ve şeyleri idare edecektir. Bu yönden, vekâletin kapsamı, doğrudan temsilin bulunduğu vekâlete kıyasla daha geniş olacaktır¹⁴⁷. Dolaylı temsilci olarak iş gören vekil, yapılan işlemlerin sonuçları öncelikle kendi hukuk alanında doğacağı için, işlemde taraf konumundadır. Bu sebepten ötürü, dolaylı temsilde vekilin, doğrudan temsilci şeklinde hareket eden vekilden farklı bir biçimde hukuki işlem ehliyeti kural olarak tam olmak zorundadır¹⁴⁸. Dolaylı temsil şeklinde uygulanan vekâlet, daha çok inançlı işlemlerin icrası şeklinde ortaya çıkmaktadır¹⁴⁹.

Vekâlet sözleşmesinde, vekile bazı işlemleri yapması bakımından yetki verilecektir. Fakat bu yetkinin vekile, bu işlemleri yapma konusunda bir borç yüklediği anlamı çıkarılmamalıdır¹⁵⁰. Vekil, gerekli gördüğü durumlarda bu yetkiyi kullanabilecektir¹⁵¹. Örneğin, sulh olma yetkisiyle donatılmış bir vekilin, muhakkak sulh olma borcu bulunmamaktadır.

Fakat maddi fiillere ilişkin vekâlette, sözleşmenin kapsamının açık bir şekilde tespit edilmesi her zaman kolay değildir¹⁵². TBK. m. 504/1'de geçen "işin niteliğine göre" tabiri, vekâletin kapsamının belirlenmesinde genel bir çerçeve çizmektedir. Vekâletin kapsamının bu kritere göre belirlenebilmesi için, vekâlet verenin ulaşmak istediği amaç iyi saptanmalıdır. Vekil, bu amaca yönelik olarak faaliyette bulunmalı ve vekâlet verenin çıkarını bu amacı gözeterek korumalıdır. Dolayısıyla, bu amaca ulaşmak için yapılması gerekenleri değerlendirerek vekâletin kapsamını belirleyecek ve bu konuda bir karar verecek olan taraf vekâlet veren değil, konusunda uzmanlaşmış bir vekildir¹⁵³. Örneğin, hastanın hastalığının tedavisi için bir hekime başvurmasında durum böyledir. Hekim, hastayı tetkik ederek gerekli araştırmaları yaptıktan sonra, hasta için en uygun tedavi şekline, özen ve sadakat yükümünü de göz önünde bulundurarak karar vermelidir. Vekâlet veren, verdiği vekâletin kapsamını daraltabileceği gibi, vekile olan güveni sarsılırsa onu azil de edebilir. Bununla birlikte, vekâletin kapsamı genişletilmek isteniyorsa, bunun için vekilin muvafakati şarttır¹⁵⁴. Vekâlet veren, vekâletin ifası hususunda herhangi bir talimat verdiği takdirde, bu talimat oranında

¹⁴⁷ Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1144.

¹⁴⁸ Yavuz, 1983: 45.

¹⁴⁹ Tanrıver, Noter, 2001: 11.

¹⁵⁰ Tandoğan, 2010: 395.

¹⁵¹ Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 605.

¹⁵² Aral ve Ayrancı, 2012: 397.

¹⁵³ Aral ve Ayrancı, 2012: 397.

¹⁵⁴ Tandoğan, 2010: 393.

vekil sorumluluktan kurtulmaktadır. Örneğin hasta, kendisi için zorunlu sayılan bir ameliyata girmek istemediği takdirde, hekim sorumluluktan muaf tutulmaktadır¹⁵⁵.

Hukuki fiillerle ilgili vekâlette, vekilin, işi görürken doğrudan temsilci mi yoksa dolaylı temsilci sıfatıyla mı hareket edip etmediğinin bir ehemmiyeti bulunmamaktadır. Bu açıdan vekâletin kapsamı her iki durumda da aynı kurallara tâbi olacaktır¹⁵⁶. Zira TBK. m. 504/2'ye göre vekâlet, üstlenilen işin görülmesi için zorunlu hukuki işlemler yapma yetkisi verir. Hükme bakıldığında, bu hükmün kural olarak sadece hukuki fiillere ilişkin vekâlette uygulama alanı bulabileceği anlaşılmaktadır¹⁵⁷. Vekil, üstlendiği işin görülmesi amacıyla yapması gereken hukuki işlemleri yapma yetkisine sahip olacaktır. Bu temsil yetkisi doğrudan ya da dolaylı temsilci sıfatıyla kullanılabilir. Taraflar, vekilin ne tür bir yetkiye sahip olduğu konusunu açıklamamışlarsa, bu yetki sözleşme yorumlanarak ortaya çıkarılabilecektir. Kavram olarak doğrudan ve dolaylı temsil başkasının hesabına hukuki işlem yapma yollarını ifade etmektedir. Bu açıdan bakıldığında bu iki kurum aynı amaca ulaşmak için kullanılan farklı iki temsil türünü ifade eder. Ancak bu iki temsil türü de eşdeğerdedir. Bundan ötürü vekil hukuki işlemi doğrudan ya da dolaylı temsilci sıfatıyla gerçekleştirme konusunda bir seçim hakkına sahiptir. Zira, vekilin vekâletinin kapsamında böyle bir yetkinin varlığı kabul edilmelidir. Aksi takdirde vekilin vekâleti gereği gibi ifa etmediği durumlarda sorumlu tutulmasının şartları ağırlaştırılmış olacaktır¹⁵⁸.

1.3.4.2 Özel Vekâlet ve Kapsamı

Özel vekâlet, belirli bir ya da birkaç hukuki işlemi gerçekleştirmek üzere verilen vekâleti ifade eder¹⁵⁹. Türk Borçlar Kanunu m. 504/son'da, özel vekâletin arandığı durumlar belirlenmiştir. Bunun yanında Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 74 ve buna benzer diğer özel hükümlerle de özel temsil yetkisinin arandığı durumlar düzenleme altına alınmıştır.

Türk Borçlar Kanunu'nda zikredilen özel vekâlet arandığı durumların örnek kabilinden (tadadi) mi sayıldığı yoksa sınırlı sayıda (tahdidi) mi olduğu tartışmalıdır. Bazı yazarlar¹⁶⁰, bu saymanın örnek niteliğinde olduğu görüşündedir. Bu yazarın meseleyi vekâlet verenin menfaatini düşünerek ele aldığı kabul edilebilir. Yapılan işlem vekâlet veren açısından önem arz ettiğinden, o işlem için de özel yetki verilmesi gerekir. Bununla birlikte

¹⁵⁵ Ayan, 1991: 114-115.

¹⁵⁶ Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1143.

¹⁵⁷ Aral ve Ayrancı, 2012: 398.

¹⁵⁸ Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1143.

¹⁵⁹ Yıldız, 18.; Esener, 77; Tanrıver 1999: 46; Yılmaz: 13.

¹⁶⁰ Müderrisoğlu, 1974: 48-49.

çoğunluk görüşü ise, kanundaki saymanın sınırlı sayıda olduğu kanaatindedir¹⁶¹. Çünkü özel yetki verme keyfiyeti yalnızca vekâlet verenin değil, üçüncü kişilerin de menfaatlerini korumaya yönelik olmalıdır. Bilindiği üzere vekâlet sözleşmesi, tarafların irade beyanlarına dayanan tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir. Bu sözleşmede; yapılan herhangi bir işlemin vekâlet veren tarafından önemli addedilmesi ve özel yetkinin de bulunmaması durumunda, bu işlemin geçersiz sayılması tehlikesi karşısında üçüncü kişilerin korunmaması hukuk güvenliği düşüncesini zedeler¹⁶².

Eğer özel vekâlet aranan bir durum varsa bu yetki açıkça verilmelidir¹⁶³. Yetkinin verilmesi, ispat bakımından Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 200 vd. hükümlerine tabidir. Özel yetkininin zımni olarak verildiğinin iddia edilmesi sonradan dinlenmez¹⁶⁴.

Bazı durumlarda, bir veya birkaç işlem için vekâlet verilebilmektedir. Bu gibi durumlarda vekâletin kapsamı ve bu işlemlere bağlı bazı işlemler için ayrı bir şekilde özel yetkiye ihtiyaç duyulup duyulmadığının cevabı, sözleşme yorumlanarak verilmelidir¹⁶⁵. Örneğin, satış için yetki verilen vekilin bu yetkisi, alıcı ile cezai şart kararlaştırılmasını da kapsar. Sözleşmede, satılan dairenin geç teslimi halinde cezai şart olarak da bir miktar para ödemeyi kabul etmek için ayrıca özel yetkiye ihtiyaç yoktur.

Bazı durumlarda da vekil özel yetkisi olmadan, özel yetkiyi gerektiren bir işlem yapabilmektedir. Böyle bir durumda da, vekâlet veren bu işleme onay vererek ortaya çıkan yetki eksikliğini giderebilir¹⁶⁶.

Yargıtay içtihatları, doktrin görüşleri ve mevzuatta bulunan çeşitli düzenlemeler, vekile özel yetki verilmesi gereken durumları (Sınırlı sayıda olmamak üzere) şöyle belirlemektedir:

- Sulh olmak, karşı tarafla tahkim, tahkim süresinin uzatılmasına muvafakat etmek, davaya vekâlet ile dava açmak, hakemle hakem sözleşmesi yapmak, karşı tarafı ibra¹⁶⁷ etmek, teklif olunan yemini kabul etmek ya da reddetmek, haczi kaldırmak, mahkeme tarafından hükmolunan şeyi almak, davayı ıslah etmek, davadan veya kanun yollarından feragat etmek, yargılamanın iadesi yoluna gitmek gibi usul hukukuna

¹⁶¹ Tandoğan, 2010: 397-398; Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 606; Gümüş, 2014: 142;

¹⁶² Karş. Y. 4. HD. 22.12.1964 T., E. 1963-15566/K. 6310, (www.kazanci.com)(erişim tarihi: 27.05.2016). Yine, tapu iptali için verilen bir vekâletin, o konuya ilişkin mirasçılık belgesi alınması yetkisini de içerdiği kabul edilmelidir (Y. 13. HD., 02.10.2009 T., 4324/4016, İBD, 2011/4: 256).

¹⁶³ Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1145.

¹⁶⁴ Tandoğan, 2010: 399.

¹⁶⁵ Tandoğan, 2010: 399.

¹⁶⁶ Tandoğan, 2010: 399; Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1145.

¹⁶⁷ Bahsi geçen ibra deyimi burada teknik anlamda kullanılmıştır. "İbraname" şeklinde isimlendirilen ve menfi borç ikrarı olarak uygulamada sıkça kullanılan hukuki işlemler bu kapsama girmemektedir.

ilişkin işlemler yapma konusunda, mevzuatta bulunan özel düzenlemeler dairesinde özel yetki aranmaktadır (HMK. m. 74). HUMK m. 63 gereği özel temsil yetkisini şart kılan ahzu kabz yetkisi Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 74 ile bu kapsamdan çıkarılmıştır¹⁶⁸.

- Vekilin kambiyo taahhüdünde bulunması için de özel bir yetkiyle donatılması gerektiği öngörülmüştür¹⁶⁹. Buna örnek olarak, bono imzası, ciro, poliçenin kabulü, aval verme gibi Türk Ticaret Kanunu'nda bulunan hükümlere (TTK. m. 648 vd., 700, 776) göre yükümlülükler altına girme durumları örnek gösterilebilir.
- Taşınmaz mülkiyetinin devredilmesine, rehin, taşınmaz yükü, irtifak gibi bir sınırlı ayni hakla yükümlendirilmesine ilişkin tescil talebini vekilin yapabilmesi için, Tapu Sicil Tüzüğü m. 18/4'e göre bu konuda özel yetki veren bir vekâletname ibraz edilmelidir. Türk Borçlar Kanunu 548/son'da ise taşınmazların devri için ticari temsilcinin de özel yetkiye sahip olması aranmaktadır¹⁷⁰. Bununla birlikte taşınmazların kira veya hasılat kirası ile kiralanması özel temsil yetkisini gerektirmez¹⁷¹, ancak kira sözleşmesinin şerhi için özel temsil yetkisi şarttır¹⁷².
- Yine vekilin vekâlet veren adına bağışlamada bulunabilmesi için özel yetkiyi haiz olması gerekir¹⁷³. Zira, bu durum vekâlet verenin malvarlığında ivazsız bir noksanlığa sebebiyet verecektir. Bağışlamanın önemli bir bağışlama olup olmasının bir önemi yoktur¹⁷⁴. Fakat verilmesi adetten olan bahşış ve hediyeler için özel yetki aranmaz¹⁷⁵.
- Bir avukatın hakimi reddedebilmesi, (HMK. m. 74), vekâleti konusunda bir başkasını tevkil edebilmesi (Avukatlık Kanunu m. 171/2), Anayasa Mahkemesi'nde dava açabilmesi(44 sayılı K. m. 31) ve vekâlet veren adına mirası reddedebilmesi için özel yetkiyle donatılması şarttır. Yine, 4.2.1959 tarih ve 14/6 sayılı YİBK.'e istinaden, bir temsilci tarafından hakimlerin sorumluluğuna ilişkin özel hükümlere dayanılarak tazminat davası açılabilmesi için açıkça yetki verilmiş ve bu yetkinin temsil belgesine

¹⁶⁸ Gümüş, 2014: 145.

¹⁶⁹ Y. 12. HD., 23.03.1995 T., 2860/4217, (www.kazanci.com)(erişim tarihi: 27.05.2016). Karş. YHGK., 16.07.2008 T., 12-502/506, (www.kazanci.com)(erişim tarihi: 27.05.2016) Diğer kararlar için bkz. Y. 12. HD. 15.03.2007 T., 2077/4742, (www.kazanci.com)(erişim tarihi: 27.05.2016); Y. 19. HD. 24.10.2003 T., 7444/10473, (www.kazanci.com)(erişim tarihi: 27.05.2016).

¹⁷⁰ Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1146.

¹⁷¹ Gümüş, 2014: 144.

¹⁷² Y. 14 HD., 23.01.2007 T., 14184/418, (www.kazanci.com)(erişim tarihi: 27.05.2016).

¹⁷³ Yalnız satmak yetkisi ile donatılmış vekilin, satış yapmış gibi devretmek suretiyle gerçekte bağışlama niteliği üstün olan bir işlem yapmış bulunduğuna göre, buna yetkisi bulunmadığından temlik işleminin geçersiz sayılması gerekir. (Y. 1. HD., 28.05.1974 T., E. 4999/K. 3961, YKD. (1975) I(7): 41.

¹⁷⁴ Gümüş, 2014: 144.

¹⁷⁵ Tandoğan, 2010: 399; Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1146.

yazılmış olması, kanuni şartlardandır¹⁷⁶. Bunların yanında Türk Borçlar Kanunu m. 504/son'da iflas, iflasın ertelenmesi, konkordato talep etmek ve kefalet sözleşmesi yapmak için de özel temsil yetkisi aranmaktadır. Eski kanun döneminde sadece Yargıtay¹⁷⁷ tarafından kabul edilen iflas, iflasın ertelenmesi ve konkordato talebi, 6098 sayılı TBK. ile vekilin özel temsil yetkisi olarak yapabileceği işler arasına dahil edilmiştir¹⁷⁸.

- Bunlara ek olarak, vekile, kefil sıfatını haiz olarak kefalet sözleşmesi yapma yetkisinin özel temsil yetkisiyle verilmesi zorunluluğu da yeni bir düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁷⁹. Genel vekâletnameye sahip bir vekil, vekâletnamede açık bir hüküm olmadığı müddetçe kefalet sözleşmesi yapamaz¹⁸⁰. Türk Borçlar Kanunu. m. 504/3'te, kefalet sözleşmesi yapabilmesi için, vekilin özel olarak yetkilendirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu durumda, vekilin, vekâlet sözleşmesi yorumlanarak, kefalet sözleşmesi yapabileme imkanı kabul olunamaz. Yukarıda belirtildiği gibi özel yetki açık olarak verilmelidir. Diğer yandan, vekilin, alacaklıyı temsilen kefalet sözleşmesi imzalaması için herhangi bir özel temsil yetkisine ihtiyacı bulunmamaktadır¹⁸¹.

Eğer vekil, özel temsil yetkisinin arandığı bir durumda genel temsil yetkisine dayanarak işlem yapmışsa, bu durumda yetkisiz temsil hükümleri uygulanacaktır¹⁸². Vekâletin sınırlarını aşan vekil, artık vekâletsiz iş görme hükümlerine tabi olacaktır. Şayet maddi fiillere ilişkin vekâlette sınır aşımı söz konusuysa, Türk Borçlar Kanunu. m. 475/1 b. 2'nin kıyasen uygulanması gerektiği, doktrinde en çok taraftar bulan görüştür. Bu hükme göre, böyle bir durumda vekilin ücret ve gider taleplerinde indirim uygulanmalıdır. Bu ihtimal, aşmanın öneminin büyük olmadığı durumlar için geçerlidir. Buna karşın sınır aşımı önemli ise ve iş görmenin artık sözleşme ile ilgisi kalmıyorsa, vekilin sözleşmede bundan sonraki rolü, vekâletsiz iş gören olacaktır¹⁸³. Dolayısıyla vekil, böyle bir durumda ya hiç ücret alamayacak ya da vekâletsiz iş görmedeki sınırlar dahilinde masraf ve ücret talebinde bulunabilecektir. Böyle bir durumda da vekil, iş sahibinin verdiği emir ve talimatlar dışına çıkacağından, Türk Borçlar Kanunu m. 527/2 hükmü gereğince, kazaen meydana gelen zararlardan dahi mesul olacaktır¹⁸⁴. Örneğin, bir avukatın yanlış olduğu açık olan bir mütalaa vermesi, bir doktorun

¹⁷⁶ RG. n. 10194, 29.04.1959 T.

¹⁷⁷ Y. 13. HD., 05.06.1992 T., 1902/5282, (www.kazanci.com)(erişim tarihi: 27.05.2016); Y. 19. HD., 07.10.2003 T., 5886/9380, (www.kazanci.com)(erişim tarihi: 27.05.2016).

¹⁷⁸ Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 606.

¹⁷⁹ Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 606.

¹⁸⁰ Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1145.

¹⁸¹ Gümüş, 2014: 144.

¹⁸² Gümüş, 2014: 146.

¹⁸³ Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1147.

¹⁸⁴ Tandoğan, 2010: 393.

yanlış iğne yapması ya da bir cerrahın yanlış organı ameliyat etmesi gibi durumlarda, sözleşmeye aykırılık önemli görülmekte, vekâletin ifasının sözleşmeye aykırı olduğu addedilmektedir¹⁸⁵.

1.3.4.3 Diğer Vekâlet Türleri

Vekâlet sözleşmeleri, yukarıda bahsedilen iki durum dışında da farklı ayrımlara tabi tutulabilmektedir. Türk Borçlar Kanunu m. 502/son'a göre, eğer vekil, vekâlet sözleşmesi ile ücrete hak kazanıyorsa, burada bir ivazlı vekâlet sözleşmesi söz konusu olur. Bunun dışındaki diğer durumlarda sözleşme ivazsızdır. Bu ayrımın önemi vekilin ve vekâlet verenin sorumluluklarının kapsamının belirlenmesi noktasında ortaya çıkar (TBK. m. 506/son, 114, 510/son)¹⁸⁶.

Bunun dışında diğer bir ayrımımız, kişisel vekâlet ve alelade vekâlet ayrımıdır. Kişisel vekâlet, sağlık, özgürlük veya kişilik hakkına dahil olan diğer şahsi değerlerle ilgili menfaatlerin savunulmasını içerir. Alelade vekâlette ise, daha çok mali nitelikte olan olağan menfaatlerin savunulduğu görülmektedir. Bu ayrımın önemi, sorumluluk ve sözleşmeyi sona erdirme bakımından ortaya çıkar¹⁸⁷.

Vekâlet konusu işin sürekli ya da tesadüfi olmasına göre de bir ayrım yapılabilir. Eğer belirli bir faaliyet ya da belirli bir iş konu edilmişse, vekâlet tesadüfi; bunun yanında çok daha geniş bir sonuca yönelmiş olan çeşitli faaliyetler konu edilmişse vekâlet sürekli'dir. Tesadüfi vekâlet çok sınırlı bir özellik içerir. Sürekli vekâlette ise davayı kazanma, hastayı iyileştirme, inşaat işlerini yönetme gibi çeşitli iş görme faaliyetleri bir arada bulunmaktadır. Bu ayrımın önemi ise, yapılacak hizmetin belirlenmesi ve yine sözleşmeyi sona erdirme rejiminde ortaya çıkar¹⁸⁸.

Bunların haricinde, vekâlet sözleşmesinin bir iş görme sözleşmesi olması hasebiyle, iş görme borcu doğuran bir çok sözleşmeye uygulanabilme kabiliyeti vardır. Bu sözleşmelere örnek olarak; İhtimam sözleşmeleri (hekimlik sözleşmeleri¹⁸⁹, veterinerlik sözleşmeleri, diş hekimliği sözleşmeleri¹⁹⁰), noterlik sözleşmeleri¹⁹¹, mimarlık ve mühendislik sözleşmeleri,

¹⁸⁵ Tandoğan, 2010: 393.

¹⁸⁶ Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1150.

¹⁸⁷ Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1153.

¹⁸⁸ Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1153.

¹⁸⁹ Ayan, 1991: 63; Akıncı, Organ: 47.

¹⁹⁰ Y. 13 HD., 04.03.1994 T., 8557/2138 (YKD. 1994, s. 1288) "Dava temelini vekillik sözleşmesi oluşturduğunda asla duraksama söz konusu değildir. Eşdeyişle dava, davalı doktorların vekillik sözleşmesinden kaynaklanan özen borcuna aykırılık olgusuna dayanmaktadır. Vekil, işgörürken yöneldiği sonucun elde edilmemesinden değil de, bu sonuca ulaşmak için yaptığı uğraşların özenle görülmemesinden sorumludur. Vekilin sorumluluğu, genel olarak işçinin sorumluluğuna ilişkin kurallara bağlıdır. Vekil, işçi gibi özenle davranmak zorunda olup hafif kusurundan bile sorumludur. O nedenle doktorun meslek alanı içinde olan bütün kusurları (hafif de olsa) sorumluluğun unsuru olarak kabul edilmelidir. Titiz bir özen göstermeyen vekil, vekâleti gereği gibi ifa etmemiş sayılmalıdır."

¹⁹¹ Ulukapı ve Atalı, 1994: 114.

taşınmaz yönetimi sözleşmeleri, avukatlık sözleşmeleri¹⁹², danışma, bilgilendirme, kontrol sözleşmeleri¹⁹³, eğitim ve öğretim sözleşmeleri, inanç sözleşmeleri ve bankacılık sözleşmeleri sayılabilir.

¹⁹² Sungurtekin Özkan, 1999: 160; Aday, 1997: 89; Sarı, 1997: 56.

¹⁹³ Altop, 2003: 77; Dayınlarlı, 1998: 5 (Müşavir mühendislik sözleşmesi, iş sahibi ile müşavir mühendis arasında kurulan, iş sahibi tarafından ödenen belli bir ücret karşılığında müşavir mühendis tarafından belli teknik hizmet edimleri ve/veya belgelerin temini taahhüdünü içeren iki tarafa da borç yükleyen bir sözleşmedir. [aynı eser s. 5]); Öz, 1997: 48. (Yönetim sözleşmesi, yönetici tarafın işletme sahibi tarafa ait bir işletmeyi bir bedel karşılığı olmak üzere kısmen veya tamamen yönetmeyi üstlendiği sözleşmenin adıdır. [aynı eser s. 3]).

İKİNCİ BÖLÜM

VEKÂLET SÖZLEŞMESİNİN TARAFLARI

2.1 Genel Olarak

Vekâlet sözleşmesinde de diğer sözleşmelerde olduğu gibi iki taraf vardır. Taraflardan biri vekâlet veren diğeri ise, vekil olarak adlandırılır. Vekâlet verenin Roma Hukuku'ndaki karşılığı *mandator/mandans*, vekilin ise *mandatarius* olarak isimlendirilir.

2.1.1 Vekil (Mandatarius)

Vekâlet sözleşmesinde, bir işin görülmesini taahhüt eden kişi vekil olarak adlandırılır. Roma Hukuku'nda ise *mandatarius*, vekâlet sözleşmesinde başkasına ait olan bir işi ivazsız olarak yerine getirme görevini yükümlenen kişi olarak karşımıza çıkar¹⁹⁴.

İlk olarak, vekil, fiil ehliyetine sahip olmalıdır. Çünkü vekil, bir işi görürken doğrudan ya da dolaylı olarak bir hukuki işlemin de tarafı olmaktadır. Dolayısıyla, Roma'da akıl hastalarının, reşit olmayan kimselerin, müsriflerin ve kadınların, vasisinin ya da kayyumunun onayı olmadan vekâlet sözleşmesi yapmaları imkansızdı. Başkasına ait olan işin görülmesini karşılıksız olarak ifa etmeyi taahhüt eden kişi, bir köle ya da bir aile evladı ise, bu kişilerin sorumluluklarının yanında efendinin ya da aile babasının sorumluluğu da doğmaktaydı. Efendinin veya aile babasının, işlem için icazet veya izin vermesi durumunda artık bu kişiler vekilin altına girdiği borçlarının tamamından sorumlu olurlardı.

2.1.2 Vekâlet Veren (Mandans/Mandator)

Vekâlet sözleşmesinde, bir işin görülmesi için öneride bulunan kimse vekâlet veren olarak adlandırılır. Roma Hukuku'nda ise, bu kişi *mandator/mandans* olarak ifade edilir¹⁹⁵.

Vekilde olduğu gibi, vekâlet veren de sözleşmenin tarafı olabilmek için fiil ehliyetini haiz olmalıydı. Zira, vekâlet sözleşmesi vekâlet veren için de borç doğuran bir sözleşme idi. Dolayısıyla, vekâlet verenin fiil ehliyetine sahip olmadığı durumlarda (reşit olmayanlar, müsrifler, akıl hastaları ve kadınlar) vekâlet veren vasi ya da kayyımın iznini almak suretiyle böyle bir sözleşme akdedebilirdi. Vekâlet verenin köle ya da aile evladı olması halinde haklar ve borçlar, aile babasının ya da efendinin üzerinde doğardı. Bu sebeple, aile babası ya da efendinin her hangi bir izni ya da bilgisi olmasa bile karşı tarafa *actio mandati* açabilirlerdi.

¹⁹⁴ Rado, 2006: 150; Savaş, 2005: 30; Oğuzoğlu, 1959: 245; Emiroğlu, 2007: 101.

¹⁹⁵ Rado, 2006: 150; Savaş, 2005: 29; Emiroğlu, 2007: 101.

2.2 Vekilin Borçları

Roma Hukuku'nda vekil, vekâlet sözleşmesi gereği üzerine aldığı işi tam anlamıyla ve özenle ifa etmeli; sonrasında, sözleşmenin ifasıyla beraber kazanılan hakları da vekâlet verene devretmelidir¹⁹⁶. Vekil ayrıca, vekâlet verenin talimatlarına uyma, sırlarını saklama, vekâlet vereni bilgilendirme gibi birtakım ek yükümlülükleri de yerine getirmelidir¹⁹⁷.

Vekâlet sözleşmesi, vekilin ve vekâlet verenin birbirlerine karşılıklı olarak güven duymalarından mütevellit bir sözleşme olması hasebiyle, özellikle vekilin borçları, tamamen bu güven duygusundan ve vekilin, vekâlet verenin iradesi ve çıkarına uygun davranma yükümlülüğünden doğar¹⁹⁸.

2.2.1 Vekilin Vekâlet Ettiği İş Bizzat Görme Borcu

Roma Hukuku'ndaki genel prensip, vekilin üzerine almış olduğu bir işi alt vekâlet yoluyla bir başkasına devredebileceği yönündedir¹⁹⁹. Bununla birlikte, Roma Hukuku'na ilişkin bazı metinlerdeki muğlak ifadeler bu konuda tartışmalara yol açmıştır. Aşağıda bu konuya ayrıntılı olarak değinilecektir.

2.2.1.1 Vekilin Üçüncü Bir Kişiye İş Gördürmesi Kavramı

Türk Borçlar Hukuku'nda güvene dayalı bir sözleşme olan vekâlet sözleşmesinde vekilin kişiliği, bilgi ve beceri düzeyi, tecrübesi, vb. özellikleri önemli bir yer tutar. Bu yüzden vekil, kural olarak, üzerine aldığı işi bizzat yapmakla yükümlüdür²⁰⁰. Nitekim Türk Borçlar Kanunu m. 506/1'de bu konu açıkça hüküm altına alınmıştır²⁰¹. "Vekil, vekâlet borcunu bizzat ifa etmekle yükümlüdür. Ancak vekile yetki verildiği veya durumun zorunlu ya da teamülün mümkün kıldığı hallerde vekil, işi başkasına yaptırabilir." Borçlunun, borcunu bizzat ifa etmesinde genel kural Türk Borçlar Kanunu m. 83'te belirlenmiştir. Bu kurala göre, borçlunun borcu bizzat ifa etmesinde alacaklının herhangi bir menfaati bulunmuyorsa, borçlu borcunu şahsen ifa etmek zorunda değildir; bir başkası aracılığıyla da borç yerine getirilebilir.

Buna karşılık Türk Borçlar Kanunu m. 506/1'in ilk cümlesi, vekâlet sözleşmesinin güven ilişkisi üzerine bina edilmiş bir sözleşme olmasından mütevellit, bu genel kuraldan ayrılma yoluna gitmiştir²⁰². Her ne kadar kural, işin bizzat vekil tarafından yapılmasıysa da²⁰³

¹⁹⁶ Arangio-Ruiz, 1949: 159.

¹⁹⁷ Sayın Korkmaz, 2014: 87.

¹⁹⁸ Tandoğan, 2010: 406-407;

¹⁹⁹ Savaş, 2005: 70.

²⁰⁰ Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 613; Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1162; Gümüş, 2014: 147-148.

²⁰¹ Avukatlık Kanunu m. 171/1 de bu yöndedir: "Avukat, üzerine aldığı işi kanun hükümlerine göre ve yazılı sözleşme olmasa bile sonuna kadar takip eder".

²⁰² Aral ve Ayrancı, 2012: 403.

maddenin devamında, yani 2. cümlede, bu duruma üç istisna getirilerek bir nevi genel kurala dönüş yapıldığı görülmektedir²⁰⁴. Dolayısıyla vekâlet veren; ya halin icabı gereği işin başkasına gördürülmesinin zorunluluk kesbettiği durumlarda ya da örf gereği işi başkasına gördürür, veyahut da başkasına gördürülen işe açık veya kapalı olmak üzere rıza gösterir²⁰⁵.

İlk olasılıkta vekilin, dışarıdan veya kendisinden kaynaklı bir nedenle iş göremez durumda olması ya da iş görmenin imkansız olması gerekmektedir. Böyle bir durumda iş, zorunlu olarak üçüncü kişiye gördürülmektedir²⁰⁶. Örneğin, gecikmesinde ya da ertelenmesinde tehlike olan bir işin, vekilin ani bir şekilde hastalanması sebebiyle başkasına vekâlet vermek suretiyle yaptırılması veya başka bir ülkede takip edilen bir davada, o ülkede dava takip yetkisi olmayan avukatın, yetkisi olan başka bir avukata vekâlet vermesi böyledir²⁰⁷.

Türk Borçlar Kanunu m. 506/1'de, vekilin işi bizzat görmesine getirilen ikinci istisna, vekilin mevcut örf-adet gereği işin görülmesi için başkasını tevkile yetkili olduğu durumlardır. Şayet ortada bir örf-adet kuralı varsa, vekâlet verenin rızası aranmaz. Böyle bir durumda vekil, işi başkasına gördürmekte serbesttir²⁰⁸. Örneğin, bir iç hastalıkları uzmanı ya da dış hekiminin, cerrahi müdahale gerektiren bir konuda cerraha başvurmaları örf gereği sayılmıştır. Kaldı ki, böyle bir durumda, vekilin (örneğimizde iç hastalıkları uzmanı ya da dış hekimi), işin ifası için cerraha başvurması durumunda özen borcu da yerine getirilmiş olmaktadır²⁰⁹. Bununla birlikte, Avukatlık Kanunu m. 171'de, Türk Borçlar Kanunu m. 506/1'de düzenlenen örf gereği işin başkasına gördürülmesi imkanına yer verilmemiştir. Çünkü Avukatlık Kanunu m. 171'e göre, vekâletnamesinde tevkil yetkisi bulunmayan bir avukat, örf gereği bir başka avukat tarafından tevkil edilemez²¹⁰.

Konuya ilişkin son istisna, vekâlet verenin işin başkasına gördürülmesi hususunda gösterdiği açık veya örtülü rızadır. Bu rıza, vekâlet sözleşmesinin başlangıcında açıkça verilebileceği gibi sonradan açık veya örtülü bir şekilde de verilebilir²¹¹. Rızanın avukatlar bakımından veriliş şekli Avukatlık Kanunu m. 171/2'de düzenleme altına alınmıştır. Madde şu şekildedir: "Avukata verilen vekâletnamede başkasını tevkile yetki tanınmış ise, yazılı sözleşmede aksine açık bir hüküm olmadıkça, işi başka bir avukatla birlikte veya başka bir

²⁰³ Alman hukukunda da kural, vekilin işi şahsen ifa etmesidir (BGB 664 c. 1).

²⁰⁴ Tandoğan, 2010: 456.

²⁰⁵ Akipek, 2003: 118.

²⁰⁶ Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 614.

²⁰⁷ Tandoğan, 2010: 458; Aral ve Ayrancı, 2012: 404.

²⁰⁸ Akipek, 2003: 111.

²⁰⁹ Tandoğan, 2010: 457-458.

²¹⁰ Sungurtekin Özkan, 1999: 328.

²¹¹ Akipek, 2003: 110; Aral ve Ayrancı, 2012: 403.

avukata vererek takip ettirebilir. Vekâletnamede, bunun düzenlendiği tarihten sonra açılacak veya takip edilecek bütün dava ve işlerde vekâlete ve başkasını tevkile genel şekilde yetki verilmişse, avukat, bu tarihten sonraki dava ve işlerde müvekkilinden ayrıca vekâlet almaya lüzum kalmaksızın işi başka bir avukatla birlikte veya başka bir avukata vererek takip ettirebilir"²¹². Türk Borçlar Kanunu'nda, vekâlet veren tarafından vekilin başkasını tevkil etmesine ne şekilde rıza vereceği açıkça düzenlenmemiştir. Bu rızanın sözleşmeyle açıkça verildiği durumlarda, tevkil yetkisi belli kişiler veya şartlarla sınırlandırılabilir ya da sınırsız olarak da verilebilir. Belli kişi veya şartlarla sınırlamadan kastedilen, işin ancak vekâlet verenin belirlediği kişilere gördürülmesi veya yine vekâlet verenin belirlemiş olduğu şartlar çerçevesinde tevkil yetkisinin kullanılmasıdır²¹³. Vekâlet veren, vekilin işi başkasına gördürmesine örtülü bir şekilde de rıza gösterebilir. Böyle bir durumda vekâlet veren, vekilin üçüncü kişiye iş gördürdüğünü öğrenir ve bu duruma ses çıkarmayarak hoş karşılayabilir. Böyle bir olasılıkta artık üçüncü kişi, vekilin yerini almaktadır. Dolayısıyla vekâlet veren bu üçüncü kişiye karşı doğrudan talep yetkisini haiz olur²¹⁴. Ya da örneğin, vekâlet veren vekile, vekilin ikametgahından çok uzakta bulunan mallarının idaresini vermiş olabilir. Böyle bir durumda vekâlet verenden, vekilin sürekli uzakta bulunan mallarının bulunduğu yere gidemeyeceğini ve işin mahiyeti gereği başkasının tevkil edilmesi gerektiğini hesaba katması beklenir. Bu sebeple de vekâlet verenin örtülü olarak vekile tevkil yetkisi verdiği kabul edilmelidir²¹⁵.

Kanun koyucu yukarıda sayılan üç istisnai halde, vekilin işi bizzat görmesini şart koşmamış, ona işi başkasına gördürme olanağı tanımıştır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, bu üç istisnai halde, vekilin kendi yerine başkasını koyması durumudur²¹⁶. Buna karşılık, aşağıda da değinileceği üzere, işin görülmesi sırasında vekilin yardımcı kişiden yararlanması Türk Borçlar Kanunu m. 506 kapsamında değildir. Ayrıca vekilin yardımcı kişilerin fiillerinden sorumluluğu hakkında uygulanacak hüküm Türk Borçlar Kanunu m. 507 değil, Türk Borçlar Kanunu m. 116'dır²¹⁷.

²¹² Bu hükmün TBK. m. 506/1'in özel bir düzenlemesi olduğu hakkında bkz. Akcan, Vekilin Başkasını Tevkil Etme Yetkisi, SÜHFD, 9(3-4), 2001: 10.

²¹³ Tandoğan, 2010: 457.

²¹⁴ Akipek, 2003: 111.

²¹⁵ Aral ve Ayrancı, 2012: 403.

²¹⁶ Akipek, 2003: 113.

²¹⁷ Tandoğan, 2010: 459.

2.2.1.2 Vekilin Kendisi Yerine Başkasına İş Gördürmesinin Çeşitleri

Alt vekâlet, kendisine vekâlet verilen bir kimsenin, üstlenmiş olduğu işlemin icrasını üçüncü bir kimseye bırakması, yani kendisi yerine başka birini ikame etmesi şeklinde tanımlanan bir kurumdur²¹⁸. Alt vekâlet sözleşmesinin en önemli özelliği, vekilin sözleşmeyi kendi adına yapmasıdır. Bu yüzden sözleşmenin tarafları, vekil ve alt vekildir. Vekâlet veren kesinlikle bu sözleşmeye taraf olamaz. Dolayısıyla alt vekâlet sözleşmesi, vekil ile vekâlet veren arasında akdedilen asıl vekâlet sözleşmesinden tamamıyla ayrı bir sözleşmeyi ifade eder. Böylece vekil ile alt vekil arasında da ayrı bir vekâlet ilişkisi kurulmuş olmaktadır²¹⁹. Alt vekil ile vekil, aralarındaki alt vekâlet sözleşmesi hasebiyle bir vekâlet ilişkisine girerler. Ancak vekâlet veren burada alt vekil açısından üçüncü kişi konumundadır. İkisi arasında sözleşmeye dayalı herhangi bir ilişki bulunmamaktadır. Çünkü ortada tarafları farklı olan iki ayrı vekâlet sözleşmesi bulunmaktadır²²⁰. Diğer yandan, vekâlet veren ile alt vekil arasında kanundan kaynaklanan bir ilişki oluşur. Bu ilişki vekâlet verene alt vekile karşı kanundan kaynaklı bazı talep hakları verir. Bu haklar, vekâletin gereği gibi ifasını talep etme ve gereği gibi ifa etmeme durumunda tazminat isteme haklarıdır. Buna karşın alt vekilin vekâlet verene karşı, vekâletsiz iş görme durumu dışında herhangi bir talep hakkı bulunmamaktadır²²¹.

Alt vekâlette vekil, kendisi yerine bir başkasını geçirerek temsil yetkisini kaybetmemektedir. Vekilin temsil yetkisi yine de devam etmektedir. Zira burada bahsi geçen ikame durumu, vekâletin ya da temsil yetkisinin devri değil; yalnızca bunların kullanımının bir başkasına bırakılması anlamını taşımaktadır²²².

2.2.2 Vekilin Özenle İş Yapma Borcu

Vekilin, kendisine verilen işi özenle yapma yükümlülüğü esasında Roma Hukuku kaynaklıdır. Bu husus, *Digesta*'da bulunan bir metinden açıkça anlaşılmaktadır:

D.17.1.5.pr. Paulus

"Diligenter igitur fines mandati custodiendi sunt".

D.17.1.5.pr. Paulus

"Vekâlet sözleşmesi, özenle ve talimatların sınırlarına uygun olarak ifa edilmelidir".

²¹⁸ Akipek, 2003: 113; Tanrıver, 2001: 26; Erlüle, 1999: 259.

²¹⁹ Akipek, 2003: 113-114; Aral: 404.

²²⁰ Erlüle, 1999: 260.

²²¹ Tandoğan, 2010: 459-460.

²²² Esener, 1961: 91.

Türk Borçlar Kanunu m. 506/II'de, "Vekil üstlendiği iş ve hizmetleri, vekâlet verenin haklı menfaatlerini gözeterek, sadakat ve özenle yürütmekle yükümlüdür." hükmü yer almaktadır. Bu hüküm, vekilin sorumluluğuyla ilgili olarak sadece gereği gibi ifa etmeme halini değil, özensiz ifa ve diğer ifa ihlallerini de kapsayan genel bir hüküm olarak ihdas edilmiştir²²³. Bu çerçevede vekil, vekâlet verenin menfaatini korumak için elinden gelen tüm gücü sarf etmeli ve vekâleti özenli ve uygun bir şekilde ifa etmelidir²²⁴.

818 sayılı mülga Borçlar Kanunu'ndaki vekâlet sözleşmesine ilişkin bütün hükümler, aynı şekilde 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda da muhafaza edilmiştir. Bununla birlikte, sadece vekilin özen borcunun belirlenmesinde kullanılacak kıstasla ilgili olarak, eski kanunda yer almayan yeni bir hüküm getirilmiştir. Mülga 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 390. maddesinin 1. fıkrasında; "Vekilin mesuliyeti, umumi surette işçinin mesuliyetine ait hükümlere tabidir." demek suretiyle, vekilin özen borcu bakımından açıkça hizmet sözleşmesine ilişkin hükümlere yollama yapılmaktaydı. Hizmet sözleşmesinde ise, işçinin özen borcu bakımından iki kıstas öngörülmekteydi: Sübjektif kıstas ve objektif kıstas²²⁵. Sübjektif kıstasta; işçinin (vekâlet sözleşmesinde vekilin) iş sahibi (vekâlet veren) tarafından bilinen veya bilinmesi beklenebilecek yetenekleri, bilgi seviyesi ve varsa başka özellikleri dikkate alınmalıdır. Objektif kıstasta ise, dikkate alınacak husus; yapılacak işin türü, güçlük ve mesleki donanım derecesi ile gerektirdiği eğitimidir²²⁶. İşte Türk Borçlar Kanunu 506/III, "Vekilin özen borcundan doğan sorumluluğunun belirlenmesinde, benzer alanda iş ve hizmetleri üstlenen basiretli bir vekilin göstermesi gereken davranış esas alınır." demek suretiyle, vekilin özen borcundan doğan sorumluluğunun kapsamının belirlenmesinde sadece objektif kıstasın göz önüne alınması gerektiğini belirterek, işçinin özen borcuna ilişkin olan sorumluluk kriterini devre dışı bırakmıştır²²⁷. Objektif imkansızlık (sonraki ifa imkansızlığı) deyince aklımıza gelmesi gereken durum; borçlanılan edimin borçlu da dahil hiç kimse tarafından ifa edilememesi durumudur²²⁸. Zira burada, borçlanılan edimin (tamamen veya kısmen) yerine getirilmesinin, sözleşme geçerli olarak kurulduktan sonra sürekli ve kesin olarak imkansız olması durumu söz konusudur²²⁹. Sübjektif ifa imkansızlığı ise, öğretide "borçlunun güçsüzlüğü" olarak bilinmektedir. Bu imkansızlık türüne göre edim, sadece belirli

²²³ Gümüş, 2014: 159; Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1159. TBK. m.112'de "hiç ifa etmeme" hali ön plandadır. TBK. m. 506/II'de ise "özensiz ifa" hali öne çıkmaktadır.

²²⁴ Gümüş, 2001: 144.

²²⁵ 818 sayılı Borçlar Kanunu, m. 321/II, Tandoğan, 2010: 410; Başpınar, Özen, 2004: 154.

²²⁶ Tandoğan, 2010: 410.; Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1159.

²²⁷ Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1161.

²²⁸ Başpınar, Butlan, 1998: 119.

²²⁹ Gümüş, 2001: 185.

bir borçlu tarafından, ekonomik veya kişisel güçsüzlüğü nedeniyle ifa edilememektedir²³⁰. Bu imkansızlık türü teknik anlamda imkansızlık kavramından farklıdır. Bu yüzden vekilin özen borcu kavramı açısından uygulama alanı yoktur.

2.2.3 Vekilin Vekâlet Veren Talimatlarına Uygun İş Yapma Borcu

Türk Borçlar Kanunu m. 505/I, "Vekil, vekâlet verenin açık talimatına uymakla yükümlüdür. Ancak, vekâlet verenden izin alma imkanı bulunmadığında, durumu bilseydi onun da izin vereceği açık olan hallerde, vekil talimattan ayrılabilir." demek suretiyle, vekilin, vekâlet verenin iradesine ve talimatlarına göre iş yapması gerektiğini ortaya koymuştur.

Talimat, vekâlet veren tarafından vekile yöneltmek suretiyle, vekâlet sözleşmesi gereği üstlenilen işin ne şekilde yapılacağını gösteren, tek taraflı ve varması gerekli bir irade açıklaması olarak karşımıza çıkar²³¹. Bu açıdan bakıldığında, talimat her zaman için vekâlet veren tarafından geri alınabileceği gibi, yine vekâlet veren tarafından üzerinde değişiklik de yapılabilir. Talimatın hukuki niteliği ise doktrinde tartışmalıdır. Bazı yazarlar talimat vermenin, yenilik doğurucu bir hakkın kullanılması niteliğini taşıdığını söylerken²³²; bazı yazarlar da böyle bir hakkın söz konusu olmadığını, zira, yenilik doğurucu bir hakkın değiştirilmesinin, geri alınmasının ve birden fazla kez kullanılmasının mümkün olmadığını ileri sürmektedirler²³³.

Vekil, kendisine verilen bütün talimatları her zaman yerine getirmekle mükellef değildir. Türk Borçlar Kanunu m. 505/I'nin ikinci cümlesi de bu yargıyı destekler niteliktedir. Öncelikle, verilen talimat hukuka, ahlaka ve dürüstlük kuralına aykırılık teşkil etmemelidir. Eğer, verilen talimatla sözleşmenin amacına aykırı bir durum ortaya çıkarsa veya verilen talimatın ifası imkansız bir duruma işaret ederse, vekil bu durumu uygun bir surette vekâlet verene açıklamalı, onun görüşünü almalıdır; yine de onu ikna edemezse artık sözleşmeyi feshetme hakkına sahip olur(TBK. 512)²³⁴. Ayrıca, vekilin uzman olduğu konularda da vekâlet verenin talimat verme hakkı ciddi anlamda sınırlandırılmıştır. Örneğin, bir avukata vekâlet veren kişi, avukatın takip edeceği hukuki yol hakkında sınırlı bilgiye sahip olduğundan, bu konuda vereceği talimat da o oranda sınırlı olacaktır.

²³⁰ Başpınar, Butlan, 1998: 120.

²³¹ Tandoğan, 2010: 436; Eren, 2014: 721; Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1166; Zevkililer ve Gökyayla, 2013: 611; Gümüş, 2014: 156; Akipek, 2003: 60.

²³² Tandoğan, 2010: 436; Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1166 (Özellikle bkz. dipnot 219.).

²³³ Eren, 2014: 721; Gümüş, 2014: 158; Akipek, 2003: 60.

²³⁴ Tandoğan, 2010: 437; Eren, 2014: 722; Zevkililer ve Gökyayla, 2013: 612; Akipek, 2003: 60.

2.2.4 Vekilin Yaptığı İşin Hesabını Verme Borcu

Türk Borçlar Kanunu m. 508/I'de vekilin hesap verme borcu şu şekilde düzenlenmiştir: "Vekil, vekâlet verenin istemi üzerine yürüttüğü işin hesabını vermek ve vekâletle ilişkili olarak aldıklarını vekâlet verene vermekle yükümlüdür." Vekilin hesap verme borcunun kapsamına, vekâlet veren için önem arz eden her şey, hareket ve davranış girebilir. Bu açıdan bakıldığında, vekâlet veren için vekilin işi ne şekilde yaptığı, işe nasıl başlayıp nasıl son verdiği, verilen talimatlara uygun davranıp davranmadığı, yaptığı işin kimin yararına ya da zararına olduğunu bilmek ehemmiyet kazanır. Bütün bu sayılanlar birlikte değerlendirildiğinde, hesap verme borcunun geniş yorumlanmak suretiyle, bilgi verme yükümlülüğünü de beraberinde getirdiği görülür²³⁵. Bu borç hem maddi eylemlerle ilgili vekâlet hem de hukuki işlemlerle ilgili vekâlet açısından caridir²³⁶. İlgili hükümde her ne kadar "vekâlet verenin istemi üzerine" lafzı geçse de vekil, işin gerektirdiği durumlarda vekâlet verenin talebi olmadan da hesap verme borcunu ifa etmelidir. Zira, bu borç doktrinde özen ve sadakat borcunun bir yansıması olarak görülmektedir²³⁷.

2.2.5 Vekilin Sadakatli Davranma Borcu

Roma Hukuku'nda sadakat borcu dendiğinde; vekâlet verenin, vekil tarafından içinde bulunduğu durumdan daha ileriye götürülmesi, fakat asla geriye dönüşün yapılmaması durumu anlaşılır²³⁸. Yani kısaca, vekil, vekâlet verenin durumunu iyileştirebilir, ancak asla kötüleştirmezdi. *Digesta*'da bu konuyla ilgili şöyle bir metin geçmektedir:

D.17.1.3.pr Paulus

*"Praeterea in causa mandati etiam illud vertitur,
ut interim nec melior causa mandantis fieri possit,
interdum melior, deterior vero numquam".*

D.17.1.3.pr Paulus

"Vekâlet sözleşmesi, müvekkilin durumunu iyileştirebilir ve bazen iyileştirmeyebilir ama asla daha kötü yapamaz".

Türk Borçlar Kanunu m. 506/II, "Vekil üstlendiği iş ve hizmetleri, vekâlet verenin haklı menfaatlerini gözeterek, sadakat ve özenle yürütmekle yükümlüdür." şeklinde bir

²³⁵ Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1173; Eren, 2014: 727; Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 617.

²³⁶ Tandoğan, 2010: 482; Gümüş, 2014: 176-177; Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1174.

²³⁷ Tandoğan, 2010: 480; Eren, 2014: 728; Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1173.

²³⁸ Watson, Mandate, 1961: 187.

düzenleme getirerek vekilin özen ve sadakat borcunu bir arada düzenleme gereği duymuştur. Sadakat borcu, kısaca vekilin, yükümlendiği işi, sözleşmenin amacı dışına çıkmadan vekâlet verenin haklı çıkarlarını en kapsamlı şekilde korumak ve kollamak suretiyle yerine getirme borcu olarak tarif edilebilir²³⁹. Vekilin bu borcu vekâlet sözleşmesinin temelinde yatan güven ilişkisinin bir sonucudur²⁴⁰. Bundan dolayı vekil, sözleşmeyle kararlaştırılan işi ifa ederken vekâlet verene karşı dürüst ve aynı zamanda ilgili olmalı, davranışlarına tamamen vekâlet verenin menfaatleri doğrultusunda yön vermelidir²⁴¹.

Sadakat borcunu vekilin diğer borçlarından ayıran en temel fark, bu borcun yalnızca işin yapılması sırasında değil, sözleşme sona erdikten sonra da devam etmesinde kendini gösterir. Böylece sadakat borcu yeni bir kimliğe bürünerek sır saklama borcu haline gelir²⁴². Borçlar Kanunu'nun 506. maddesinde sır saklama yükümlülüğünden bahsedilmemiş olmakla birlikte, bu yükümlülük vekâlet sözleşmesinin ruhundan kaynaklanmaktadır. Ayrıca, vekâletle iş gören bazı meslek gruplarında vekillerin sır saklama yükümlülüğü kamu hukuku kaynaklı olarak ve cezai müeyyideyle desteklenmiş bir şekilde karşımıza çıkmaktadır²⁴³.

2.2.6 Vekilin Vekâlet Verenden Aldıklarını Geri Verme Borcu

Roma Hukuku'nda sadece dolaylı temsil bilindiğinden, vekâlet sözleşmesinden doğan haklar ve borçlar önce vekilin üzerinde zuhur eder²⁴⁴; daha sonra vekil, kazandığı bu hakları ve yükümlendiği borçları vekâlet verene devrederdi²⁴⁵. Eğer vekil bu devir işlemlerini gerçekleştirmezse, vekâlet veren vekil aleyhine dava hakkına sahip olurdu²⁴⁶.

Türk Borçlar Kanunu m. 508/I'nin ikinci kısmında "Vekil, vekâlet verenin istemi üzerine yürüttüğü işin hesabını vermek ve vekâletle ilişkili olarak aldıklarını vekâlet verene vermekle yükümlüdür." şeklindeki hüküm vekilin geri verme borcunu hüküm altına almaktadır. Sözü edilen bu borç, maddi fiillere ilişkin olabileceği gibi hukuki fiillere ilişkin de olabilir²⁴⁷. Yine bu borç, vekâlet sözleşmesinin doğrudan temsili mi yoksa dolaylı temsili mi içerdiğine göre vekil ve vekâlet veren açısından farklı sonuçlar doğurabilir. Eğer vekâlet sözleşmesi doğrudan temsili içeriyorsa, vekilin ifa ettiği işlemlerin konusunu teşkil eden taşınır ve taşınmazlar üzerindeki haklar ile alacaklar zaten doğrudan vekâlet verene ait

²³⁹ Tandoğan, 2010: 407; Gümüş, 2014: 154; Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1169; Eren, 2014: 725.

²⁴⁰ Gümüş, 2001: 154. Yazar, sadakat yükümünün kaynağının MK. m. 2'de düzenlenen dürüstlük kuralı olduğunu savunmaktadır.

²⁴¹ Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 609; Eren, 2014: 725.

²⁴² Akipek, 2003: 58.

²⁴³ Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1171,

²⁴⁴ Schulz, Roman Law, 1992: 555.

²⁴⁵ Savaş, 2005: 77.

²⁴⁶ Sayın Korkmaz, 2014: 92.

²⁴⁷ Gümüş, 2014: 174; Eren, 2014: 728.

olacağından, burada vekilin herhangi bir geri verme borcu doğmaz. Diğer taraftan, vekâlet sözleşmesi dolaylı temsili içeren bir sözleşme ise, bu durumda vekil, vekâlet veren hesabına fakat kendi adına hareket ettiği için, kazanmış olduğu hakları vekâlet verene usulüne uygun bir şekilde devretmek zorundadır. Bu usul, taşınmazlar bakımından tescil, taşınırklar bakımından zilyetliğin devri, alacaklar bakımından ise yazılı bir temlik sözleşmesidir²⁴⁸.

Vekilin, vekâlet verenden aldıklarını ona geri teslim etmesi, vekâlet konusu borç gibi bir yapma borcu olmayıp, verme borcudur. Vekâlet sözleşmesi ile üstlenilen iş gereği gibi ifa edilemese bile, vekil, vekâlet verenden veya üçüncü kişilerden aldıklarını geri vermekle mükelleftir. Geri verme borcu sadakat borcuyla da ilişkili olduğundan, bu borcunu ihlal eden vekil, sadakat borcunu da tam olarak yerine getirememiş olur²⁴⁹.

2.3 2.3. Vekâlet Vereninin Borçları

2.3.1 Vekâlet Vereninin Vekile Ücret Ödeme Borcu

Türk Borçlar Kanunu m. 510'da vekâlet vereninin vekile karşı olan bütün borçları sayılırken vekâlet vereninin ücret ödeme borcundan bahsedilmemiştir. Esasında, bilerek meydana getirilen bu eksiklik, köken olarak Roma Hukukuna kadar gitmektedir²⁵⁰. Zira, Roma'da vekâlet, yukarıda da değinildiği üzere (s. 35), dostluğa, güvene ve hatıra dayanmaktaydı. Türk Hukuku'nda ise "vekâlet vereninin borçları" başlığı altında olmamakla birlikte, kanun koyucu, sadece Türk Borçlar Kanunu m. 502/III'te "Sözleşme veya teamül varsa vekil, ücrete hak kazanır" şeklinde bir düzenleme getirerek, vekâlet verene böyle bir borç yüklemiştir²⁵¹.

Vekile ödenecek olan bu ücret, oransal ücret, götürü ücret, başarıya ve zamana göre ücret gibi farklı ayırmalara tabi tutulabilir²⁵². Vekâlet vereninin ödeyeceği ücretin miktarı sözleşmeye, sözleşmede bu konuda bir hüküm yoksa kanuna, orada da hüküm bulunmaması halinde teamüle göre takdir edilir. Vekâlet vereninin ücret ödeme borcu, aksine sözleşme ve teamül olmadıkça, vekâlet konusu işin görülmesi ile muacceliyet kazanır²⁵³. Vekâlet sözleşmesinde ücretin tamamı peşin ödenebilir. Bunun yanında taraflar taksit taksit ödemeyi de kararlaştırabilirler. Bilhassa uzun süreli vekâlet ilişkilerinde, ücretin bir bölümünün işin

²⁴⁸ Tandoğan, 2010: 492; Akipek, 2003: 63-64; Eren, 2014: 729.

²⁴⁹ Tandoğan, 2010: 490.

²⁵⁰ Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1180; Aral ve Ayrancı, 2012: 410.

²⁵¹ Vekâletin bazı çeşitlerinde ise ücret ödeme vekâlet sözleşmesinin zorunlu bir unsuru olarak kabul edilir (Ör: Avukatlık sözleşmesi).

²⁵² Yalçınduran, 2007: 105-121.

²⁵³ Tandoğan, 2010: 575; Aral ve Ayrancı, 2012: 410; Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 620.

başında, kalan kısmının da iş tamamlandıktan sonra ifa edileceğinin kararlaştırılması, sıkça karşılaşılan bir uygulamadır²⁵⁴.

2.3.2 Vekâlet Veren Vekilin Uğradığı Zararı Karşılama Borcu

Roma'da vekâlet veren, vekilin sözleşme sebebiyle uğradığı zararı, vekilin bu zararda bir kusuru bulunmaması şartıyla tazmin etmekle yükümlüydü. Zira Romalı Hukukçular için, menfaat sağlanmayan bir sözleşme nedeniyle zarara girilmesi, hakkaniyet ölçütleriyle bağdaşmayan bir durum ortaya çıkarıyordu²⁵⁵.

D.17.1.50.1 Celsus

*"Sive, cum frumentum deberetur, fideiussor
africum dedit, sive quid ex necessitate solvendi
plus impendit quam est pretium solutae rei,
sive stichum solvit isque decessit aut debilitate
flagitiove ad nullum pretium sui redactus est,
id mandati iudicio consequeretur".*

D.17.1.50.1 Celsus

"Bir kimse tahıl almak için gönderildiğinde ödeme bakımından zorlanır veya teslim edilecek malın fiyatından daha fazla bir ödeme yapar veya başka yere nakletmek zorunda kalır, ürünler bozulup değerini kaybeder ya da tamamen zayi olursa *actio mandati* yoluyla bu zararını talep edebilir".

D.17.1.15 Paulus

*"Si mandassem tibi, ut fundum emeris,
postea scripsissem, ne emeris, tu, antequam
scias me vetuisse, emisses, mandati tibi
obligatus ero, ne damno adficiatur is qui
suscipit mandatum".*

D.17.1.15 Paulus

"Eğer sana bir arazi alman için talimat verir

²⁵⁴ Tandoğan, 2010: 576; Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 621.

²⁵⁵ Sayın Korkmaz, 2014: 128.

ve sonradan bunu yapmaman için sana mektup yazarsam, benim talimatımı geri aldığımı öğrenmeden önce sen araziyi almışsan, sana bir *actio mandati* ile sorumlu olurum, çünkü vekâletin ifasını üstlenen kişinin zarara katlanmaması gerekir".

D.17.1.20 pr. Paulus

"Ex mandato apud eum qui mandatum suscepit nihil remanere oportet, sicuti nec damnum pati debet, si exigere faeneratam pecuniam non potuit".

D.17.1.20 pr. Paulus

"Vekâletle sorumluluk altına giren kişi kendi hesabına bir menfaat temin etmemelidir. Ayrıca faiz karşılığı ödünç verdiği parayı tahsil edememişse bu zarara katlanmamalıdır".

D.15.3.17 pr. Africanus

"Servus in rem domini pecuniam mutuatus sine culpa eam perdidit: nihilo minus posse cum domino de in rem verso agi existimavit. Nam et si procurator meus in negotia mea impensus pecuniam mutuatus sine culpa eam perdidit, recte eum hoc nomine mandati vel negotiorum gestorum acturum".

D.15.3.17 pr. Africanus

"Bir köle efendisinin işinde kullanılmak üzere ödünç para alır ve bir kusur olmaksızın bunu kaybederse bu para için efendisine karşı dava açabilir. Aynı şekilde benim vekilim, benim işimde kullanılmak üzere ödünç aldığı parayı bir kusuru olmaksızın kaybederse, bana karşı vekâlet sözleşmesine ilişkin davayı açabilir".

Kimi yazarlar vekilin tüm zararlarının tazmin edilmesi gerektiğini söylerken, kimileri de yalnızca bir kısmının tazmininin yeterli olacağı görüşündedirler²⁵⁶.

D.17.1.26.7 Paulus

"Sed cum servus, quem mandatu meo emeris, furtum tibi fecisset, Neratius ait mandati actione te consecuturum, ut servus tibi noxae dedatur, si tamen sine culpa tua id acciderit: quod si ego scissem talem esse servum nec praedixissem, ut possis praecavere, tunc quanti tua intersit, tantum tibi praestari oportet".

D.17.1.26.7 Paulus

"Eğer benim vekâletimle satın almış olduğun köle, senden bir şey çalarsa, *Neratius*, senin *actio mandati* açabileceğini söyler ve kölenin sana *noxa* olarak verilmesi gerekir, bunun, senin kusurunun dışında olması koşulu ile, eğer ben böyle bir köle olduğunu bilseydim ve onun hırsızlığından korunabilesin diye sana önceden söylememiş olsaydım, o zaman senin menfaatin neyi gerektiriyorsa, sana o kadar ödenmesi gerekir".

D.47.2.62.5 Africanus

Quod vero ad mandati actionem attinet, dubitare se ait, num aequè dicendum sit omni modo damnum praestari debere, et quidem hoc amplius quam in superioribus causis servandum, ut, etiamsi ignoraverit is, qui certum hominem emi mandaverit, furem esse, nihilo minus tamen damnum decidere cogatur. iustissime enim procuratorem allegare non fuisse se id damnum passurum, si id mandatum non suscepisset: idque evidentius in causa depositi apparere. Nam licet alioquin aequum videatur non oportere

²⁵⁶ Watson, *Mandate*, 1961: 160.

cuiquam plus damni per servum evenire, quam quanti ipse servus sit, multo tamen aequius esse nemini officium suum, quod eius, cum quo contraxerit, non etiam sui commodi causa susceperit, damnosum esse, et sicut in superioribus contractibus, venditione locatione pignore, dolum eius, qui sciens reticuerit, puniendum esse dictum sit, ita in his culpam eorum, quorum causa contrahatur, ipsis potius damnosam esse debere. Nam certe mandantis culpam esse, qui talem servum emi sibi mandaverit, et similiter eius qui deponat, quod non fuerit diligentior circa monendum, qualem servum deponeret".

D.47.2.62.5 Africanus

"Ancak vekâlet sözleşmesinden doğan davaya ilişkin olarak, zararın her durumda tazmin edilmesi gerektiği hususunda kuşku duyduğunu söyler, acaba, bu, yukarıdaki davalardan daha geniş mi yorumlanmalıdır? Belli bir insanın (kölenin) satın alınması için vekâlet veren kimse, hırsız olduğunu bilmeseydi bile, yine de zararı gidermekle yükümlü tutulmalıdır. Çünkü haklı olarak, vekâlet sözleşmesini üstlenmemiş olsaydı, vekilin bu zarara katlanmayacağı ileri sürülür. Bu, vedia sözleşmesi davasında daha açık gözükmektedir. Çünkü herhangi birine, kölesi aracılığı ile kölenin değerinden daha fazla bir zarar gelmemesi gerektiği haklı görülür. Yine de kendi yararı için değil de, sözleşme yaptığı kişinin yararı için üstlendiği görev, hiç kimse için daha fazla bir zarar getirmemelidir. Satış, kira, rehin gibi yukarıdaki sözleşmelerde, bile bile susan kişinin hilesinin cezalandırılması gerektiği söylendiği gibi, yine bunlarda daha çok kendileri için sözleşme yaptığı kimselerin kusurunun zarar vermiş olması gerekir. Çünkü kuşkusuz,

vekâlet veren kendisi için böyle bir kölenin satın alınması görevini verdiği için kusurludur ve benzer şekilde vedia verenin de dikkatli olmaması nedeniyle kusuru vardır".

Türk Borçlar Kanunu m. 510/II'ye göre "vekil, vekâletin ifası sebebiyle uğradığı zararın giderilmesini vekâlet verenden isteyebilir. Ancak vekâlet veren, kusuru bulunmadığını ispat ederek bu sorumluluktan kurtulabilir". Bu hükme göre, eğer, vekâlet gereği gibi ifa edilmişse ve vekilin zararı ile vekâletin ifası arasında uygun illiyet bağı mevcutsa, vekil, vekâleti ifa etmesi sebebiyle uğradığı zararın giderilmesi için vekâlet verene başvurabilir. Ancak, vekâlet verenin bu zararları ödemek zorunda olabilmesi için, kendisinin bu zararların oluşumunda bir kusurunun bulunmadığını kanıtlayamaması gerekir. Şayet, bir kusuru olmadığını kanıtlayamadığı takdirde, bu zararları tazminle mükellef olur²⁵⁷.

İsviçre Federal Mahkemesi ise bir ayırımı giderek; eğer ortada ücretli bir vekâlet varsa, vekâlet verenin zararı ödememek için kusuru bulunmadığını ispatlamak zorunda olduğunu; buna karşılık ortada ücretsiz bir vekâlet varsa, vekâlet verenin kusursuz olduğunu kanıtlaya bile bu zararı ödeme zorunluluğu bulunduğunu belirtmiştir. Doktrindeki hakim kanaat de bu yöndedir. Zira, zaten bir ivaz beklemeden iş gören vekilin zarara uğraması halinde, bir de bu zarara katlanmaması için iş sahibinin (vekâlet veren) kusurunu aramak, vekil açısından hakkaniyete aykırı sonuçlar doğuracağından; Türk Borçlar Kanunu m. 510/II hükmünün yalnızca ücretli vekâlette uygulama kabiliyeti olduğu kabul edilmektedir²⁵⁸. Bu nedenle, ücretsiz vekâlette vekâlet verenin sorumluluğu kusursuz sorumluluk olarak karşımıza çıkar. Bu açıdan uygulanması gereken hüküm de Türk Borçlar Kanunu m. 527/I'deki vekâletsiz iş görmeye ilişkin hükümdür²⁵⁹.

Tazminat borcu, vekilin zararının doğduğu gün muacceliyet kesbeder²⁶⁰.

2.3.3 Vekâlet Veren Vekilin Yaptığı Masraf ve Giderleri Ödeme Borcu

Türk Borçlar Kanunu m. 510/1, "vekâlet veren, vekâletin gereği gibi ifası için vekilin yaptığı giderleri ve verdiği avansları faiziyle birlikte ödemek ve yüklendiği borçlardan onu kurtarmakla yükümlüdür." hükmünü haizdir. Maddede geçen "avans" tabiri ile kastedilen, genel itibarıyla para ile yapılan masraflardır. Bu masraflara; yolculuk masrafları, muhakeme masrafları, vergi, resim ve harçların ödenmesi, posta ücreti şeklinde para ile yapılan masraflar

²⁵⁷ Eren, 2014: 735; Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 622.

²⁵⁸ Tandoğan, 2010: 598; Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1183; Gümüş, 2014: 186; Eren, 2014: 736.

²⁵⁹ Aral ve Ayrancı, 2012: 412.

²⁶⁰ Tandoğan, 2010: 603; Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1183; Gümüş, 2014: 187.

örnek olarak sayılabildiği gibi; vekâlet verene ait olan eşyanın işletilmesi, bakımı, ıslahı için paradan başka şeylerin kullanılması da örnek olarak sayılabilir (Başkasına ait olan bir ata yem verilmesi ve atın tımar edilmesi gibi.)²⁶¹. Vekilin yapmış olduğu masraf ve giderler ücretin bir parçası sayılamaz. Vekil kendi işyerinde yaptığı elektrik, doğalgaz, telefon, su ve kira gibi genel giderleri ise masraf olarak gösteremez²⁶².

Fakat, vekilin, yapmış olduğu masrafları ve giderleri vekâlet verenden talep edebilmesi, bazı şartların bulunmasına bağlıdır. Öncelikle, taraflar arasında uygun şekilde kurulmuş ve geçerli bir vekâlet sözleşmesi bulunmalıdır. Eğer, yapılan sözleşme geçersizse, vekil, yaptığı masrafları ve giderleri ancak vekâletsiz iş görme hükümlerine dayanarak talep edebilir²⁶³. Bundan başka, vekilin, yapmış olduğu masraf ve giderleri işin görülmesi sırasında kullanmış olması bir diğer şarttır. Her ne kadar vekâlet verenin istediği sonuç gerçekleşmemiş olsa bile, vekilin yaptığı masraflar ve giderler işin görülmesi ile ilgiliyse, vekâlet veren bu borcunu yerine getirmek zorundadır²⁶⁴.

Vekilin, masraf ve giderlerin ödenmesini isteyebilmesinin son şartı, vekâletin gereği gibi ifa edilmiş olmasıdır. Bu yüzden, yapılan masraf ve giderler işin görülmesi için objektif olarak gerekli olmalıdır. "Gereği gibi ifa" kavramı, vekâlet verenin talimatlarına uygun ve vekâletin ifası için objektif olarak zorunlu olma anlamındadır. İşin görülebilmesi için yapılması zorunlu olan her masraf ve her gider objektif olarak gerekli masraf ve giderdir²⁶⁵. "Vekâletin gereği gibi ifası" kavramı Türk Borçlar Kanunu m. 112 anlamında gereği gibi ve tam olarak ifası anlamındadır. Dolayısıyla vekil, usulsüz ve düzensiz, gereksiz yere ya da haddi aşan masraf ve giderleri vekâlet verenden isteme hakkını haiz değildir. Örneğin, rüşvet verme veya karaborsa fiyat ödeme bu şekildedir²⁶⁶.

Masraf ve giderler, yapıldıkları gündeki değerler üzerinden para ile ödenmelidirler. Vekâlet verenin masraf ve giderleri ödeme borcu, vekil tarafından alacak ileri sürüldüğü anda muaccel hale gelmekte, ayrıca ihtar çekmeye gerek bulunmamaktadır²⁶⁷. Buna karşılık Gümüş, vekâlet verenin bu borcunun, vekil tarafından harcamanın yapıldığı anda muaccel hale geleceğini belirtmektedir. Zira, yazar, vekilin masrafları talep etmek için yüklendiği işi görüp bitirmesinin ya da sözleşmenin sona ermesinin şart olmadığını savunmaktadır²⁶⁸

²⁶¹ Tandoğan, 2010: 579; Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1181; Gümüş, 2014: 183; Aral ve Ayrancı, 2012: 410.

²⁶² Eren, 2014: 733.

²⁶³ Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1181.

²⁶⁴ Gümüş, 2014: 183.

²⁶⁵ Eren, 2014: 734; Aral ve Ayrancı, 2012: 411.

²⁶⁶ Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 622.

²⁶⁷ Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1181; Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 622.

²⁶⁸ Gümüş, 2014: 184.

2.3.4 Vekâlet Verenin Vekili Yükümlendiği Borçtan Kurtarma Borcu

Roma Hukuku'nda vekâlet veren, vekilin yüklendiği borçları üzerine alma ve talimatlarına uygun şekilde yapılmış olan ifayı kabul etme zorunluluğu taşıyordu. Eğer vekil, vekâlet verenin bu yükümlülüklerine aykırı davranışı sonucu herhangi bir zarara uğrarsa, "*actio mandati contraria*" açarak bu zararlarının giderilmesini vekâlet verenden isteyebilirdi²⁶⁹. Bu konuya ilişkin olmak üzere, örnek bir metinle *Digesta*'da karşılaşmaktayız:

D.17.1.12.13 Ulpianus

"Et 'periculo meo crede', dicat, 'bene credis': arbitror locum esse mandato et mandati eum teneri."

D.17.1.12.13 Ulpianus

"Benim risklerim yüzünden borçlu olursan, alacaklı da olursun: Burada vekâlet sözleşmesine dayanan ve tarafların sorumluluğunu doğuracak bir dava söz konusu olur."

Vekilin borcu ifa edilebilir bir borç ise, vekâlet verenin doğrudan üçüncü şahsa ifada bulunması vekili borçtan kurtarır. Şayet, vekilin borcu ifa edilebilir bir borç değilse, vekâlet veren borcun dış yüklenilmesi sözleşmesiyle vekili borçtan kurtarabilir²⁷⁰. *Digesta*'da *Paulus*'a ait bir metinde; vekâlet verenin, arazi alması için vekile vekâlet verdiğinde, vekilin herhangi bir harcama yapmamak için, arazi bedelini ödemediği önce vekâlet verenden bu borcu üzerine almasını isteyebileceği yer almaktadır:

D. 17.1.45 pr. Paulus

"Si mandatu meo fundum emeris, utrum cum dederis pretium ageres mecum mandati, an et antequam des, ne necesse habeas res tuas vendere? Et recte dicitur in hoc esse mandati actionem, ut suscipiam obligationem, quae adversus te venditori competit: nam et ego tecum agere possum, ut praestes mihi adversus venditorem empti actiones".

D. 17.1.45 pr. Paulus

"Benim vekâletimle bir arazi alır ve bu arazinin ödemesini yaptıktan sonra ya da yapmadan önce

²⁶⁹ Sayın Korkmaz, 2014: 118.

²⁷⁰ Aral ve Ayrancı, 2012: 411.

kendi malını satmak zorunda kalmamak için bana karşı bir *actio mandati* açabilir misin? Bu durumda, satıcıya karşı yüklenmiş olduğun borçları benim üzerime almamı sağlamak için bir *actio mandati* hakkına sahip olacağın kesin olarak kabul edilir. Benim de, satıcıya karşı sahip olduğun dava haklarını bana devretmen için sana karşı bir dava hakkım olacaktır".

Türk Borçlar Kanunu m. 510/1, "vekâlet veren, vekâletin gereği gibi ifası için vekilin yaptığı giderleri ve verdiği avansları faiziyle birlikte ödemek ve yüklendiği borçlardan onu kurtarmakla yükümlüdür." hükmü yukarıda zikredilmişti. Bu hüküm, vekâlet vereni, vekilin dolaylı temsil yetkisini kullanarak işlem yaptığı hallerde borç altına sokmaktadır²⁷¹. Esasında vekâlet verenin bu borcu, "vekilin yaptığı masrafları ve giderleri ödeme borcu" nun özel bir görünümü olarak karşımıza çıkar.

Vekâlet veren, borçtan kurtarma işlemi her zaman para ile ifa etmek zorunda değildir. Bu borcunu, borçtan kurtarıcı borç üstlenme ile de ifa etme şansına sahiptir. Mesela, inancılı olarak başkasına ait bir malvarlığını idare eden vekilin bu idareden doğan yükümlülüklerinden kurtarılması böyledir²⁷².

Borçtan kurtarma yükümü, vekâletin ifası sırasında meydana gelen ehliyet kaybı, istifa, azil, ölüm, vb. bir olay sonucu, vekâletin tamamlanamadığı ve vekilin üçüncü kişilere karşı giriştiği borçların ifa edilemediği hallerde ortaya çıkar. Vekâlet verenin, borçtan kurtarma yükümü altına girmesi için, vekilin giriştiği bu borç devam eden bir borç olmak zorundadır. Zamanaşımı yahut vekilin alacaklı tarafından ibra edilmesi gibi bir sebeple borç sona ererse, borçtan kurtarma yükümü de sona erer. Diğer yandan, borç, vekilin ifası ya da üçüncü kişiden olan alacağıyla takas sonucu ortadan kalkarsa, bu kez borçtan kurtarma yükümlülüğü sona ermez, fakat masrafların ödenmesi yükümlülüğüne dönüşür²⁷³.

2.3.5 Vekâlet Veren Vekile Avans Verme Borcu

Türk Borçlar Kanunu m. 510'da, vekâlet verenin vekile karşı herhangi bir avans verme borcu düzenlenmiş değildir. Alman Medeni Kanunu (BGB § 669) ise vekâlet verenin böyle bir borcu bulunduğunu açıkça kayıt altına almıştır. İsviçre Borçlar Kanunu'nda da yer

²⁷¹ Tandoğan, 2010: 588; Gümüç, 2014: 184; Akipek, 2003: 68.

²⁷² Tandoğan, 2010: 588.

²⁷³ Tandoğan, 2010: 589; Akipek, 2003: 68.

verilmeyen avans verme borcu, Türk Hukuku'nda ancak taraflar aksini kararlaştırmışlarsa ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, kanun koyucu Avukatlık Kanunu m. 173/II, birinci ve ikinci cümlesinde; "Avukata tevdi edilen işin yapılması veya yapıldıktan sonra sonucunun alınması için gerekli bütün vergi, resim, harç ve giderler iş sahibinin sorumluluğu altında olup, avukat tarafından ilk istekte avukata veya gerektiği yere ödenir. Bu harcamaların avukat tarafından yapılabilmesi için, yeteri kadar avansın iş sahibi tarafından verilmiş olması gerektir." demek suretiyle vekâlet verene, vekile avans ödeme külfeti getirmiştir²⁷⁴.

2.3.6 Birlikte Vekâlette Müteselsil Sorumluluk

Türk Borçlar Kanunu m. 511/I, "bir kişiye birlikte vekâlet verenler, vekile karşı müteselsil olarak sorumludurlar." demek suretiyle, bu teselsülü Türk Borçlar Kanunu m. 162/II'de düzenlenen kanuni teselsülün bir çeşidi olarak düzenleme altına almıştır. Bu hükmün uygulanabilmesi için, birden fazla vekâlet veren ile bir vekil arasında aynı işin gördürülmesi konusunda bir vekâlet ilişkisi bulunmalıdır. Vekilin gördüğü, birden fazla vekâlet verene ait olan bu işin konusu aynı olmalı, ayrıca görülen işte ortak bir menfaat husule gelmelidir²⁷⁵. Bununla birlikte, vekâlet verenler ile vekil, aralarındaki sözleşmeye binaen, kanuni teselsül karinesinin aksini kararlaştırabilirler²⁷⁶. Ehliyetsizlik ya da ölüm gibi bir sebep, vekâlet verenler arasındaki şahsi münasebeti sonlandırmadıkça, birlikte vekâlet ilişkisi devam eder²⁷⁷.

Avukatlık Kanunu'nun 165. maddesinde, "İş sahibinin birden çok olması halinde bunlardan her biri, sulh veya her ne suretle olursa olsun taraflar arasında anlaşmayla sonuçlanan ve takipsiz bırakılan işlerde her iki taraf avukat ücretinin ödenmesi hususunda müteselsil borçlu sayılırlar." hükmü yer almaktadır. Bu maddeyle, iş sahiplerinin, yani vekâlet verenlerin, avukata, yani vekile ücret ödeme bakımından müteselsil olarak sorumlu oldukları açıkça belirtilmiştir. Zikredilen sorumluluk kanundan doğan müteselsil sorumluluktur. Dolayısıyla, avukat(vekil) hak ettiği ücreti iş sahiplerinin(vekâlet veren) sadece birinden veya hepsinden talep etme imkanına sahiptir²⁷⁸.

²⁷⁴ Gümüş, 2014: 187.

²⁷⁵ Tandoğan, 2010: 604; Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 623.

²⁷⁶ Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1183.

²⁷⁷ Tandoğan, 2010: 607.

²⁷⁸ Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 623.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VEKÂLET SÖZLEŞMESİNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

3.1 Hükümleri

Vekâlet sözleşmesi, daha önce de bahsettiğimiz gibi Roma'da da eksik tarafa borç yükleyen bir iyi niyet sözleşmesidir²⁷⁹. Bundan ötürü taraflardan birisi her zaman borç altına girerken diğer taraf yalnızca bazı durumlarda borç altına girmektedir. Her zaman borçlu olan taraf *mandatarius*, yani vekâlet veren; bazı durumlarda borç altına girense *mandans*, yani vekildir. *Gaius*'un *Institutiones*'inde bu durum şöyle ifade edilmiştir:

Gai. Ins.3.155

"..., *et in vicem alter alteri tenebimur in id quat vel me tibi vel te mihi bona fide praestare oportet*".

Gai. Ins.3.155

"...., ve gerek benim sana gerek senin bana karşı hüsnüniyet gereği ifa etmemiz gereken edimleri, birbirimize karşı, karşılıklı olarak borçlanmış oluruz".

Vekilin birincil sorumluluğu, vekâlet sözleşmesi tarafından kendisine yüklenen işi ifa etmektir. Bu ifayı gerçekleştirirken vekâletin sınırlarını aşmaması gerekirdi. Aksi takdirde vekâlet verenin menfaati ölçüsünde sorumlu tutulurdu. Ayrıca vekil, vekâleti yerine getirirken elde ettiklerini ya da vekâletin ifası için kendisine teslim edilen şeyleri vekâlet verene devretmeyi ve son olarak vekâlet verene hesap vermeyi borçlanmış olurdu.

3.2 Sonuçları

Vekâlet sözleşmesinin sonuçları aşağıda "Vekâlet sözleşmesinden doğan davalar" başlığı altında incelenecektir.

3.3 Vekâlet Sözleşmesinden Doğan Davalar

3.3.1 Tarafların Dava Hakları ve Usulü

Vekâlet sözleşmesinden doğan davalar, Roma Hukuku'nda "*actio mandati*" olarak ifade edilirdi. Roma'da, verilmiş olan bir sözün tutulmasına büyük önem atfedilirdi. Dürüstlük ve sadakat gibi kavramlar birbirine çok yakın anlamları ifade ettiği için, hepsi *bona*

²⁷⁹ Erdoğmuş, 2014: 110; Tahiroğlu, Borçlar, 2012: 245.

fides'in içinde yer alırdı²⁸⁰. İşte güven ilişkisi, dürüstlük ve sadakate dayanan vekâlet sözleşmesi sonucu *actio mandati* doğmuştur²⁸¹.

Actio mandati gibi iyi niyet davalarında hakim, dar hukuk davalarında olduğu gibi formula'ya sıkı sıkıya bağlı değildi. İyi niyetin gerektirdiği bütün hususları dikkate alabileceği için takdir yetkisi de o oranda genişti²⁸². Vekâlet sözleşmesinde asıl borç vekilin borcu olduğundan²⁸³, vekâlet verenin her zaman için bir *actio mandati* hakkı vardı. Buna karşın vekâlet veren bazı hallerde borç altına girdiği için, vekil de her durumda değil, bazı durumlarda *actio mandati*'ye sahip olabiliyordu. Burada vekâlet verenin açacağı dava "*actio mandati directa*", vekilin açacağı dava ise "*actio mandati contraria*" dır²⁸⁴.

Actio mandati contraria'nın açılması *actio mandati directa*'ya bağlı değildi. Çünkü, vekâlet sözleşmesi eksik iki taraflı bir sözleşme idi. Bu davanın açılması vekâlet verenin borçlarını ifa edip etmemesine bağlıydı²⁸⁵.

3.3.1.1 Actio Mandati Directa

Vekâlet verene tanınan davanın *actio mandati directa* olduğunu yukarıda ifade etmiştik. Bu bir iyi niyet davasıdır. Bu dava ile vekâlet veren, sözleşmenin tamamlanmasını ve vekilin kazandığı hakların ve davaların kendisine iadesini isteme hakkını elde ederdi²⁸⁶. Vekâletin görülmesi için vekile verilmiş fakat kullanılmamış şeyler de bu dava ile vekâlet veren tarafından istenebilirdi²⁸⁷. Bu hususa ilişkin bir metin şöyledir:

Ius. Ins.4.6.17

"Rei persequendae causa comparatae sunt omnes in rem actiones. earum vero actionum quae in personam sunt, hae quidem quae ex contractu nascuntur fere omnes rei persequendae causa comparatae videntur: veluti quibus mutuam pecuniam vel in stipulatum deductam petit actor, item commodati, depositi, mandati, pro socio, ex empto vendito, locato conducto".

²⁸⁰ Schulz, 1983: 392.

²⁸¹ Watson, Obligations, 1965: 147; Rado, 2006: 154.

²⁸² Rado, 2006: 155.

²⁸³ Tahiroğlu, Borçlar, 2012: 245.

²⁸⁴ Di Marza, 1954: 403; Berger, 1953: 574; Rado, 2006: 154-155.

²⁸⁵ Sayın Korkmaz, 2014: 152.

²⁸⁶ Rado, 2006: 154; Tahiroğlu, Borçlar, 2012: 245.

²⁸⁷ Di Marza, 1954: 403; Sayın Korkmaz, 2014: 153.

Ius. Ins.4.6.17

"Aynı davaların hepsi tazminata ilişkin olarak tanınmıştır. Sözleşmeden doğan şahsi davaların da hemen hemen hepsi bir tazminat sebebiyle tanınmıştır:

Özetle, davacının karz dolayısıyla veya *stipulatio* ile vaat edilen bir miktar parayı talep ettiği davalar ve yine ariyetten, vadiadan, vekâletten, şirketten, alım satımdan, kiradan doğan davalar böyledir".

Şayet, vekilin kötü niyetli olduğu ve dürüst bir vatandaş gibi davranmadığı *actio mandati directa* sonucu anlaşılırsa, vekil, *infamis* (şerefsiz) ilan edilirdi²⁸⁸. Bu kadar ağır bir cezanın öngörülmesinin sebebi, vekilin *bona fides*'e aykırı davranmasıydı. Böylece vekil toplum içinde, güven telkin etmeyen ve sözünde durmayan bir kişi olarak addedilirdi. Ayrıca devlet tarafından da açılan dava ile kınanmış olurdu.

3.3.1.2 Şerefsizlik (Infamia) Kararı

Gaius'un *Institutiones*'inde *ignominiosae* şeklinde ifade edilen şerefsizlik (*Infamia*) kavramı sonucunda *infamis* ilan edilen kişi toplum içinde artık güvenilirliğini ve itibarını kaybetmiş olurdu²⁸⁹. Bu durumu *Gaius* şu şekilde ifade etmiştir:

Gaius Ins.4.182

"Quibusdam iudiciis damnati ignominiosi fiunt, uelut furti, ui bonorum raptorum, iniuriarum, item pro socio, fiduciae, tutelae, mandati, depositi".

Gaius Ins.4.182

Hırsızlık, gasp, yaralama davalarında ve şirket, inançlı işlem, vesayet, vekâlet ve vedia sözleşmelerine ilişkin davalarda mahkum olan kişiler şerefsiz sayılır".

Infamis ilan edilen şahısların kamu hukuku ve özel hukuk alanında hakları kısıtlanırdı²⁹⁰. Özel hukuk açısından mahkemede kendi adlarına dava açma, tanıklık yapma ve

²⁸⁸ Türkoğlu Özdemir, *Infamia*, 2008: 18.

²⁸⁹ Türkoğlu Özdemir, *Infamia*, 2008: 17.

başkalarını temsil etme haklarından mahrum olurlardı. Kamu hukukuna ilişkin olarak ise seçme ve seçilme haklarını yitirme ve kamu hizmetlerinde görev alamama gibi yaptırımlarla karşılaşarlardı²⁹¹. *Infamis* ilan edilen kişi ile toplumdaki insanlar da hukuki olarak ilişki kurmaktan imtina ederlerdi. Bu anlamda *infamia*'ya mahkum olan kişi sadece hukuki olarak değil sosyal anlamda da cezalandırılmış olurdu²⁹².

3.3.1.3 Actio Mandati Contraria

Roma'da vekile tanınan dava *actio mandati contraria* olarak isimlendirilirdi²⁹³. Vekil, vekâlet sözleşmesini yerine getirmek için herhangi bir harcama yapması veya zarara uğraması halinde *actio mandati contraria* davası ile, yaptığı bu harcamayı talep etme ve uğradığı zararı tazmin ettirme hakkını elde ederdi²⁹⁴. Bu karşı dava ile vekil vekâlet verene karşı iddialarını ileri sürer ve hakim de buna göre davayı bir karara bağlardı²⁹⁵. Aşağıdaki metin bu davaya ilişkin olarak ihdas edilmiştir.

D. 17.1.12.7 Ulpianus

"Contrario iudicio experiuntur qui mandatum susceperunt, ut puta qui rerum vel rei unius procuracionem susceperunt".

D. 17.1.12.7 Ulpianus

"Genel olarak tüm işlerin veya tek bir işin idaresini kabul eden kişiler, karşı dava hakkına sahip olurlar".

Actio mandati contraria sonucu vekilin talep ettiği hususlar içinde asla ücret bulunmazdı²⁹⁶. Eğer bir şeref ücreti tayin edilmişse, bu ücret sistem dışı yargılama yolu ile talep edilebilirdi²⁹⁷. Bu sisteme göre, dava hakime gönderilmez doğrudan doğruya *magistra* tarafından karara bağlanırdı²⁹⁸.

²⁹⁰ Esasında daha önceleri *infamia*, özel hukuk alanında ehliyeti daraltan bir neden olarak görülmezken; sonraları praetor'un, *infamis*'leri mahkemede başkalarını temsil etmekten men etmesi sonucu böyle bir durum kendiliğinden ortaya çıkmıştır.

²⁹¹ Karadeniz Çelebican, 2005: 173.

²⁹² Türkoğlu Özdemir, *Infamia*, 2008: 18.

²⁹³ Di Marza, 1954: 403; Rado, 2006: 155.

²⁹⁴ Tahiroğlu, Borçlar, 2012: 245.

²⁹⁵ Sayın Korkmaz, 2014: 156.

²⁹⁶ Sayın Korkmaz, 2014: 157.

²⁹⁷ Tahiroğlu, Borçlar, 2012: 245; Rado, 2006: 155; Nicholas, 1962: 187.

²⁹⁸ Karadeniz Çelebican, 2005: 313.

Actio mandati contraria da tıpkı *actio mandati directa* gibi bir iyi niyet davasıydı. Formula usulüne göre açılan bu davada hakim iyi niyet neyi gerektiriyorsa, ona göre karar verirdi. İki davanın da formulası aynıydı. Bu iki davaya aynı mahkeme önünde ayrı ayrı bakılırdı; bu sebepten davalar birleştirilemezdi. Bu davalarda taraflar yalnızca karşı tarafın zararı kadar mahkum olurlardı²⁹⁹. Buna ilişkin bir metin şöyledir:

Ius. Ins. 4.6.21-22

"*Omnes autem actiones vel in simplum conceptae sunt vel in duplum vel in triplum vel in quadruplum: ulterius autem nulla actio extenditur. In simplum agitur veluti ex stipulatione, ex mutui datione, ex empto, vendito, locato, conducto, mandato et denique ex aliis compluribus causis*".

Ius. Ins. 4.6.21-22

" Bütün davalar ya bir misli, ya iki, ya üç, ya dört misli olmak üzere tanınmıştır: bundan fazlası yoktur. *Stipulatio*'dan, karzdan, alım satımdan, *locatio conductio*'dan, vekâletten, kısaca birçok sebepten doğan davalar bir misline ilişkindir".

Actio mandati, yalnızca bahsedilen bu durumlardan değil, daha başka hukuki işlemler neticesinde de doğabilir. Örneğin, bir kimse hakimiyeti altında bulunan kişiden başkasıyla birlikte *stipulatio*'da alacaklı olur ve borçlu da bu kişiye ifada bulunursa, ifa edilen bu tutarı alabilmesi için, diğer alacaklıya vekâlet davası tanınır. Buradaki ilişki vekâlet sözleşmesine benzetilmiştir. Yine, kefalet sözleşmesinde, kefil borcu ödediği takdirde, borçludan *actio mandati* davası ile ödediği tutarın iade edilmesini isteyebilecektir. Bu konuya ilişkin birkaç metin aşağıdadır:

D.17.1.12.1 Ulpianus

"*Marcellus autem fatetur, si quis donaturus fideiussori pro eo solverit creditori, habere fideiussorem mandati actionem*".

²⁹⁹ Sayın Korkmaz, 2014: 158.

D.17.1.12.1 Ulpianus

"*Marcellus*'a göre, bir kişi kefile hibe etmek iradesiyle onun yerine alacaklıya ödemede bulunursa kefil asıl borçluya karşı *actio mandati* hakkına sahip olur".

D.17.1.10.11 Ulpianus

"*Fideiussores et mandatores et si sine iudicio solverint, habent actionem mandati*".

D.17.1.10.11 Ulpianus

"Kefiller ve vekiller kendilerine dava açılmadan bir ödemede bulunmuş olsalar bile onlara *actio mandati* tanınır".

D.17.1.10.13 Ulpianus

"*Si fideiussori donationis causa acceptum factum sit a creditore, puto, si fideiussorem remunerari voluit creditor, habere eum mandati actionem: multo magis, si mortis causa accepto tulisset creditor vel si eam liberationem legavit*".

D.17.1.10.13 Ulpianus

"Eğer alacaklı tarafından hibe iradesiyle kefilin borcu ibra edilirse, alacaklının kefil ödüllendirdiğini düşünürüm. Bu durumda kefil *actio mandati* hakkına sahip olabilecektir. Bunun dışında alacaklı vasiyetle ibrada bulunabilir veya borcu sona erdirebilir".

Actio mandati contraria hakkında değinilmesi gereken son husus, bu dava sonucunda *infamia*'ya mahkumiyetin olmamasıdır. Çünkü, bu tür davalarda güven ihlalden ziyade bir hesap meselesi ortaya çıkar³⁰⁰. Bu duruma binaen *Digesta*'da yer alan bir metin şu şekildedir:

D.3.2.6.7 Ulpianus

"*Contrario iudicio damnatus non erit infamis: nec immerito. Nam in contrariis non de*

³⁰⁰ Sayın Korkmaz, 2014: 158.

perfidia agitur, sed de calculo, qui fere iudicio solet dirimi".

D.3.2.6.7 Ulpianus

"*Actio contraria* sonucu mahkum olanlar infamia'ya maruz kalmazlar ve adil olan budur. *Actiones contrariae*'de güven ihlali söz konusu değildir ama genellikle dava yoluyla hesabın kapatılması söz konusudur".

3.4 Vekâlet Sözleşmesinin Sona Ermesi

3.4.1 Genel Olarak

Vekâlet sözleşmesinin sona ermesi, Türk Borçlar Kanunu m. 512-514' de düzenlenmiştir. Bu maddelerde sözleşmenin sona erme şartlarından biri, tek taraflı olarak vekil veya vekâlet verenden birinin sözleşmeyi feshetmesi iken; diğeri, taraflardan birinin ölümü veya iflası neticesinde vekâlet sözleşmesinin sona ermesidir.

3.4.2 Sona Erme Nedenleri

3.4.2.1 İş Görme Borcunun İfası ile Sona Erme

Vekâlet verenin vekille yaptığı sözleşme neticesinde, iş görme borcunun gereği gibi ifa edilmesi sonucu veya sözleşme gereği sonuca ulaşılmamış olsa dahi, sözleşme sona erer. Mühim olan vekilin, işin görülmesi sırasında gösterdiği dikkat ve özendir. Dolayısıyla, istenen sonucun aksi bir sonuç ortaya çıksa bile, sözleşme ifa sonucu sona ermiş olur³⁰¹. Bu şekilde borcunu yerine getiren vekil, Roma Hukuku'nda vekâlet verenden alacaklarını *actio mandati contraria* ile talep edebilirdi. Borcun ifası ile sözleşmenin sona ermesine ilişkin bir metne *Gaius*'un *Institutiones*'inde rastlanmaktadır:

Gaius Ins. 3.168

"Tollitur autem obligatio praecipue solutione eius, quod debeatur".

Gaius Ins. 3.168

"Borç ilişkisi özellikle borcun ifası ile ortadan kalkar".

³⁰¹ Akıncı, Vekâlet, 2004: 101.

3.4.2.2 Tarafların Rızası ile Sona Erme (Azil (Revocatio) ve İstifa (Renuntiatio) ile Sona Erme)

Roma Hukuku'nda, sözleşmenin, tarafların rızası ile sona erdirilmesi durumunda, iyiniyet kuralları devreye girerdi. Zira, bir kimsenin aldığı karardan ötürü sözleşmenin karşı tarafının zarar görmemesi, sözleşme sona erdirilirken tarafların eşit oranda fayda ya da zarar görmeleri gerektiği kabul ediliyordu³⁰².

Roma'da da azil, yani *revocatio*, vekâlet sözleşmesini sona erdiren sebeplerden biri olarak, tek taraflı varması gerekli irade beyanı şeklinde ortaya koyulurdu³⁰³. Vekâlet veren, sözleşmeye dilediği zaman, bir sebep gösterme zorunluluğu olmadan son verebilirdi. Çünkü onun, bu konuda korunmaya değer haklarının olduğu kabul edilirdi. Vekâlet sözleşmesi güven unsuru üzerine bina edilen bir sözleşme türüydü. Bu açıdan bakıldığında, vekille arasında herhangi bir güven ilişkisi kalmayan vekâlet verenin, artık sözleşmeyle bağlı kalması iki taraf için de bir anlam ifade etmiyordu. Bu sebeple, ne zaman isterse vekilini azletme hakkını kullanabilirdi³⁰⁴.

Vekâlet verenin, vekili işin ifasına başlamadan önce mi yoksa başladıktan sonra mı azlettiği tazminat noktasında önem taşırdı. Şöyle ki, eğer vekil işi ifa etmeye başlamadan önce vekâlet veren azil hakkını kullanmışsa, vekâlet sözleşmesi sona ererdi. Ortada bir ifa bulunmadığından, vekâlet verenin de herhangi bir tazminat borcu ortaya çıkmazdı.

Öte yandan, vekilin, işin ifasına başlamasından sonra vekâlet veren azil hakkını kullanmışsa, sözleşme yine sona ererdi. Ancak bu durumda, vekâlet verenin, vekilin o ana kadar ifa ettiği edimleri devralma ve yaptığı masrafları karşılama borcu ortaya çıkardı³⁰⁵. Konuyla ilgili *Iustinianus'un Institutiones*'inde yer alan ve *Digesta*'da bulunan *Ulpianus*'a ait iki metin şu şekildedir:

Ius. Ins. 3.26.9

"Recte quoque mandatum contractum, si, dum adhuc integra res sit, revocatum fuerit, evanescit".

Ius. Ins. 3.26.9

"Geçerli olarak kurulmuş bir vekâlet sözleşmesi ifaya başlanmadan önce rücu edilirse, infisah eder".

³⁰² Sayın Korkmaz, 2014: 201.

³⁰³ Akıncı, Vekâlet, 2004: 54.

³⁰⁴ Savaş, 2005: 109.

³⁰⁵ Savaş, 2005: 110.

D.17.1.12.16 Ulpianus

"Si mandavero exigendam pecuniam, deinde voluntatem mutavero, an sit mandati actio vel mihi vel heredi meo? Et ait Marcellus cessare mandati actionem, quia extinctum est mandatum finita voluntate".

D.17.1.12.16 Ulpianus

"Eğer benim alacaklarımı toplaman için sana bir vekâlet verirsem ve sonra fikrim değişirse bana ya da mirasçılara karşı vekâlet sözleşmesine dayanan bir dava hakkın doğar mı? Marcellus, fikir değişikliği nedeniyle vekâlet sözleşmesine dayanan bir dava hakkının doğmayacağını ifade etmektedir".

Roma Hukuku'nda, yukarıda değinilen vekâlet verenin azil hakkı yanında, vekilin istifası, yani *renuntiatio*'su ile de vekâlet sözleşmesi son bulabiliyordu. Vekilin, görevinden kendi istek ve iradesiyle ayrılmasını ifade eden istifa kurumu, azilde olduğu gibi Roma Hukuku'nun kolayca kabul ettiği bir kurum değildi³⁰⁶. Çünkü Roma'da, eğer vekil bir işi üstlenmişse, bu işi bitirmek onun borcu olarak görülüyordu. Dolayısıyla, vekâlet veren gibi istediği zaman, sebep göstermeden istifa yoluyla sözleşmeye son vermesi abes karşılanıyordu³⁰⁷.

İstifa kurumunun gelişimi Roma Hukuku'nda farklı dönemlere yayılmıştır. Klasik Hukuk Dönemi'nde vekile yalnızca işin ifasına başlamamışsa istifa hakkı tanınıyordu. *Iustinianus* Dönemi'ne gelindiğinde ise, vekil, müsait bir zaman diliminde vekâlet vereni bilgilendirirse istifa hakkını kullanabilirdi. Şayet böyle bir bilgilendirmede bulunmazsa, vekâlet veren bir *actio mandati* açma hakkını haiz olurdu³⁰⁸. İstifa kurumuyla ilgili pek fazla bir metin bulunmamakla birlikte, *Gaius*'a ait bir metinde ve *Iustinianus*'un *Institutiones*'inde bu konuya değinilmiştir:

Gaius Ins. 3. 159

"Sed recte quoque contractum mandatum, si dum adhuc integra res sit, reuocatum

³⁰⁶ Watson, *Mandate*, 1961: 71.

³⁰⁷ Watson, *Mandate*, 1961: 178; Savaş, 2005: 111.

³⁰⁸ Sayın Korkmaz, 2014: 204.

fuerit, euanescit".

Gaius Ins. 3. 159

"Geçerli olarak kurulmuş vekâlet sözleşmesinde vekil henüz ifaya başlamadan önce istifa ederse vekâlet sözleşmesi ortadan kalkar".

Ius. Ins. 3.26.11

"Mandatum non suscipere liberum est:susceptum autem consummandum aut quam primum renuntiandum est, ut aut per semet ipsum aut per alium eandem rem mandator exsequatur. Nam nisi ita renuntiatur ut integra causa mandatori reservetur eandem rem explicandi, nihilo minus mandati actio locum habet, nisi si iusta causa intercessit aut non renuntiandi aut intempestive renuntiandi".

Ius. Ins. 3.26.11

"Vekâleti kabul edip etmemekte herkes serbesttir: fakat kabul edilince, yerine getirilmeli veya müvekkilin o işi bizzat görmesini ya da başkasına yaptırmasını temin edecek kadar süratle vekâletten istifa edilmelidir. Çünkü istifa, müvekkile bu imkanı sağlamayacak bir şekilde yapılmışsa, vekilin istifa etmesine veya vaktinde istifa etmesine engel olacak haklı sebepler olmadıkça yine *actio mandati* (vekâlet davası) açılabilir".

Türk Borçlar Kanunu m. 512 c.1'de "vekâlet veren ve vekil, her zaman sözleşmeyi tek taraflı olarak sona erdirebilir" ifadesi yer almaktadır. Bu hükümden çıkarılması gereken sonuç, vekâlet sözleşmesinin hem vekil hem de vekâlet veren tarafından, bir nedene dayandırılmaksızın tek taraflı, varması gerekli bir irade beyanı ile sona erdirilebileceğidir³⁰⁹. Bu irade beyanı, ileriye etkili olarak hüküm ve sonuç doğuran, bozucu yenilik doğuran bir

³⁰⁹ Tandoğan, 2010: 620; Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1185; Eren, 2014: 736; Gümüş, 2014: 196.

hakkın kullanımını içerir³¹⁰. Kural olarak, sürekli borç doğuran sözleşmelerde, tarafların sözleşmeyi istedikleri zaman ve tek taraflı olarak sona erdirme hakları yoktur. Meğer ki, haklı ya da önemli bir sebep bulunsun. Fakat, Türk Borçlar Kanunu m. 512 bu kurala bir istisna getirmiş bulunmaktadır. Bu istisnanın altında yatan sebep, vekâlet sözleşmesinin ruhuna aykırılık yaratma kaygısıdır. Bu sözleşme, çağdaş Borçlar Hukuku'nda da Roma Hukuku'nda olduğu gibi güven odaklı bir sözleşmedir. Bundan ötürü, taraflar her zaman sözleşmeyi sona erdirebilme özgürlüğünü kendilerinde bulabilmelidir. Zira, taraflar arasındaki güven ilişkisi zedelendiği anda, sözleşmenin devam etmesi için de ortada bir neden kalmamaktadır³¹¹.

Sözleşmeyi sona erdirebilmek için objektif, haklı bir nedene dayanmak ya da karşı tarafın süre vermesini beklemek gerekmez. Bu yönüyle vekâlet sözleşmesi, hizmet sözleşmesinden ayrılmaktadır. Ayrıca, sözleşmeye yalnızca işini gördüren vekâlet veren değil, iş gören vekil de son verebilmektedir. Böylece, sözleşmeye son veren taraf, karşı tarafın ifaya yönelik zararını karşılama yükümlülüğünden kurtarılmaktadır. Bu açıdan ise, vekâlet sözleşmesi eser sözleşmesinden farklılık arz etmektedir³¹².

Sözleşmenin, vekâlet veren tarafından tek yanlı olarak sona erdirilmesine "azil"; buna karşılık, vekil tarafından tek yanlı olarak sona erdirilmesine "istifa" adı verilir. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda azil ve istifa terimleri kullanılmamıştır. Bununla birlikte, uygulamadan gelen alışkanlıkla, bu terimler bir süre daha kullanılmaya devam edecektir³¹³.

Azil ve istifa işlemi bir geçerlilik şekline bağlı bulunmamaktadır. Zımnî olarak veya kanaat veren bir davranışla da sözleşmeye son verilebilir. Örneğin, avukatın, vekâlet vereni başka bir avukata yönlendirmesi, yani zımnî bir davranışla sözleşmenin sona erdirilmesi böyledir³¹⁴.

Emredici nitelikte olan bu hüküm gereği, vekâlet veren, vekili azletme hakkından; vekil de istifa edebilme hakkından önceden feragat edememektedir. Fakat vekâlet ilişkisindeki güvenin yitirilmesi durumunda sözleşme ile bağlı olmak, irade özerkliği ilkesine aykırı bir durum oluşturmaktadır. Bu noktada tipik ve atipik vekâlet ayırımı önem kazanır. Tipik vekâletler, şahsa sıkı sıkıya bağlı nitelikte olup serbestçe geri alınabilir. Avukatlık ve doktorluk bu vekâlet türüne örnek teşkil eder. Diğer yandan güven unsurunun olmadığı atipik

³¹⁰ Akipek, 2003: 75.

³¹¹ Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 624.

³¹² Tandoğan, 2010: 620.

³¹³ Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 625; Akipek, 2003: 75.

³¹⁴ Tandoğan, 2010: 622.

vekâletlerde ise, sözleşmeye her zaman tek taraflı irade beyanıyla son verebilme hakkından önceden feragat edilebilir³¹⁵.

Türk Borçlar Kanunu m. 512 c. 2' ye göre, " ancak, uygun olmayan zamanda sözleşmeyi sona erdiren taraf, diğerinin bundan doğan zararını gidermekle yükümlüdür". Haklı bir sebebe dayanmadan, karşı tarafın zararına olacak biçimde sözleşmenin tek taraflı irade beyanıyla sona erdirilmesi durumunda, uygun olmayan zamanda azil ve istifa hali vuku bulur. Dikkat edilecek olursa, hükümde, sözleşmenin uygun olmayan bir zamanda sona erdirilmesi yasaklanmamakta; yalnızca, böyle bir durum ortaya çıkarsa, karşı tarafın bu durumdan doğan zararının karşılanması gerektiği belirtilmektedir. Uygun olmayan zamanda kullanılan irade beyanı ile artık taraflar arasındaki güven ilişkisi sarsılmakta ve sözleşmeye son verilmektedir. Dolayısıyla, uygun olmayan zamanda sözleşmenin feshi, bir sözleşme ihlali anlamına gelmemektedir³¹⁶.

Uygun olmayan zamanda sona erdirme durumu, sözleşmenin karşı taraf için elverişli olmayan bir anda ve sona erdirilmesi sebebiyle bir zararın doğumu halinde ortaya çıkar. Mesela, avukatın duruşmaya girmeden hemen önce ya da doktorun ameliyatın yapılacağı gün sözleşmeyi tek taraflı olarak sona erdirmesi, uygun olmayan zamanda fesih³¹⁷.

Hükümde bahsi geçen zarar, sözleşmenin ifa edileceğine güvenin boşa çıkmasından doğan zarar, yani menfi zarardır. Sözleşmenin devam etmesi halinde ortaya çıkabilecek menfaatler ise korunmamaktadır. Menfi zararın kapsamına sözleşmenin kurulması sebebiyle girişilen masraflar, vekâletin yerine getirilmesi için alınan birtakım tedbirler ve vekâlet verenin yeni bir vekil bulmak için yapacağı masraflar girmektedir³¹⁸.

3.4.2.3 Sürenin Dolması ile Sona Erme

Roma Hukuku'nda belli bir tarih, yani vade geldiği anda ya da belli bir olayın vuku bulması, yani şart gerçekleştiği zaman vekâlet sözleşmesi sona ererdi. Bazen de sözleşme süresinin ne zaman dolacağı, sözleşmenin konusunu oluşturan edimin amacından anlaşılırdı³¹⁹. Vade, Roma Hukuku'nda, "gün" anlamında kullanılan *dies* kelimesi ile karşılanırdı. Hukuki işlemin ne zamandan itibaren ya da ne zamana kadar sonuç doğuracağını belirlemek için konulan bir tarihi ifade ederdi³²⁰. Şart ise Roma Hukuku'nda, *conditio* ifadesiyle yer alırdı. Buna göre şart, hukuki işlemin hüküm ve sonuçlarının, gelecekte

³¹⁵ Aral ve Ayrancı, 2012: 414; Akipek, 2003: 75 (özellikle 167. dipnot).

³¹⁶ Aral ve Ayrancı, 2012: 415; Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 626; Akipek, 2003: 245.

³¹⁷ Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 626.

³¹⁸ Aral ve Ayrancı, 2012: 415; Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 627.

³¹⁹ Akıncı, 2004: 48.

³²⁰ Karadeniz Çelebicin, 2005: 254.

gerçekleşmesi objektif olarak şüpheli bir olayın gerçekleşip gerçekleşmemesi olgusuna bağlanması şeklinde ifade edilirdi³²¹. Bu kavramlara ilişkin olarak iki metin aşağıdaki gibidir:

D.17.1.1.3 Paulus

*"Item mandatum et in diem differri et sub
condicione contrahi potest".*

D.17.1.1.3 Paulus

"Vekâlet sözleşmesi şart ve vadeye
bağlı olarak kurulabilir".

Ius. Ins. 3.26.12

*"Mandatum et in diem differri et sub
condicione fieri potest".*

Ius. Ins. 3.26.12

"Vekâlet, vadeli veya şartlı olabilir".

Belirli bir işin görülmesi ya da belirli süre için yapılan vekâlet sözleşmesi, işin görülmesi ya da sürenin dolması ile sona erer. Vekâlet sözleşmesi, bir ay veya bir yıl için verilmiş olabilir. Böyle bir durumda, ay veya yılın dolması ile sözleşme de sona erer³²².

3.4.2.4 İfa İmkansızlığı Sebebiyle Sona Erme

Edimi ifa etmenin imkansız hale gelmesi durumunda da vekâlet sözleşmesi son bulur. Fakat edimin ifası, sözleşme yapılmadan evvel imkansız hale gelmişse, sözleşme zaten geçersizdir. Sonraki imkansızlık durumunda ise, eğer vekilin kusuru varsa, borç sona ermez, sadece ifa borcu tazminat borcuna dönüşür. Bununla birlikte vekilin herhangi bir kusuru yoksa, borç son bulacaktır³²³.

Mücbir sebep ve beklenmeyen hallerde, vekilin kusurundan söz edilemez. Ancak bu durum parça borçları için geçerli olmakla birlikte, genus non perit (cins telef olmaz) kuralı gereğince cins borçlarında uygulanmamaktadır³²⁴. Eğer edim hasar görürse, bu hasara katlanacak olan vekâlet veren olurdu. Zira edimden fayda sağlayacak olan ve bu edimin ifası gerçekleşmezse zarar görecektir olan taraf vekâlet verendi³²⁵.

³²¹ Karadeniz Çelebican, 2005: 242.

³²² Eren, 2014: 736.

³²³ Akıncı, 2004: 104.

³²⁴ Rado, 2006: 241.

³²⁵ Akıncı, 2004: 106.

3.4.2.5 Taraflardan Birinin Ölümü, Ehliyetsizliği veya İflası ile Sona Erme

3.4.2.5.1 Ölüm Halinde Sona Erme

3.4.2.5.1.1 Mandatum Morte Solvitur

Roma Hukuku'nda, bazı durumlarda vekâlet sözleşmesi, taraflardan birinin ölümüyle sona ererken, bazı durumlarda taraflardan birinin ölümünden sonra da sözleşmeye devam etme iradesi ağır basar³²⁶. İlk durum "*mandatum morte solvitur*" olarak adlandırılırken, ikinci durum "*mandatum post mortem*" olarak kendine Roma Hukuku'nda yer bulmuştur³²⁷.

Roma'da, henüz ifa edilmemiş ya da ifasına başlanmış olmakla birlikte daha tamamlanmamış bir vekâlet, taraflardan birinin ölümü ile sona eriyordu. Çünkü vekâlet sözleşmesinde tarafların şahıslarının ayrı bir önemi bulunmaktaydı. Ayrıca vekâlet ilişkisi, günümüzde olduğu gibi o tarihlerde de güven temelli bir ilişkiyi yansıtıyordu. İşte, taraflardan birinin ölümü ile vekâlet sözleşmesinin son bulacağına ilişkin bu kural "*mandatum morte solvitur*" olarak adlandırılmış, sözleşme kurulduğu esnada ölüm olayının öngörülememesi hasebiyle de vekâletin son bulması gerektiği yönünde bir kural koyulmuştur³²⁸. *Gaius*'un ve *Iustinianus*'un *Institutiones*'lerindeki iki metin, bu kuralı açıkça ortaya koymaktadır:

Gaius Ins. 3.160

*"Item si adhuc integro mandato mors
alterutrius alicuius interueniat, id est uel eius,
qui mandarit, uel eius, qui mandatum
susceperit, soluitur mandatum; sed utilitatis
causa receptum est, ut si mortuo eo, qui mihi
mandauerit, ignorans eum decessisse exsecutus
fuerit mandatum, posse me agere mandati actione;
alioquin iusta et probabilis ignorantia damnum
mihi [non] adferet. et huic simile est, quod plerisque
placuit, si debitor meus manumisso dispensatori
meo per ignorantiam soluerit, liberari eum, cum
alioquin stricta iuris ratione non posset liberari eo,
quod alii soluisset, quam cui soluere deberet".*

³²⁶ Karagöz, 1999: 166.

³²⁷ Emiroğlu, 2007: 107; Erdoğan, 2014: 111; Akıncı, 2004: 70.

³²⁸ Watson, Mandate, 1961: 133; Savaş, 2005: 113.

Gaius Ins. 3.160

"Henüz vekâlet ifa edilmeden taraflardan biri, mesela vekâleti veren veya kabul eden ölürse, vekâlet sona erer; fakat menfaat prensibiyle kabul edilen esasa göre, bana vekâlet verenin ölümü halinde, onun öldüğünü bilmeyerek vekâleti yerine getirmişsem, *actio mandati*'yi (vekâlet davası) açabilirim; aksi takdirde meşru ve haklı bir bilgisizlik bana zarar vermiş olacaktır. Bu da birçok kişinin kabul etmiş olduğu şu duruma benzemektedir: Eğer borçlum azat etmiş olduğum köleme bilmeyerek borcunu ödemiş ise borcundan kurtulur, oysa dar hukuk mantığına göre borcu ifa edeceği kimseden başkasına ödemiş olan borcundan kurtulmaz".

Iustinianus'un *Institutiones*'inde yer alan bir başka metinde ise bahsi geçen konu şu şekilde düzenlenmiştir:

Ius. Ins. 3. 26. 10

"Item si adhuc integro mandato mors alterutrius interveniat, id est vel eius qui mandaverit, vel eius qui mandatum susceperit, solvitur mandatum. sed utilitatis causa receptum est, si mortuo eo qui tibi mandaverit, tu ignorans eum decessisse exsecutus fueras mandatum, posse te agere mandati actione: alioquin iusta et probabilis ignorantia damnum tibi afferat. et huic simile est quod placuit, si debitores manumisso dispensatore Titii per ignorantiam liberto solverint, liberari eos: cum alioquin stricta iuris ratione non possent liberari, quia alii solvissent, quam cui solvere debuerint".

Ius. Ins. 3. 26. 10

"Şayet, vekâlet daha tamamen ifa edilmeden ikisinden birisi, yani vekil veya vekâlet veren ölürse, vekâlet sona erer. Fakat menfaat düşüncesi ile sana vekâlet veren kişi öldüğü zaman, sen bunu bilmeyerek vekâleti ifa edersen, *actio mandati*'yi (vekâlet davası) açabilirsin. Yoksa haklı ve mümkün bir bilgisizlik sana zarar vermiş olurdu. *Titius*'un kölesinin azat edilmesinden sonra, bilmeyerek bu azatlıya ödemede bulunan borçluların durumu da buna benzemektedir. Her ne kadar dar hukuk (*strictum iuris*) anlayışına göre ödemede bulunmaları gerekenden başka birisine ödemede buldukları için borçtan kurtulmamış olmaları lazımsa da, yine de borçlarından kurtulmuş sayılırlar".

Yukarıda bahsi geçen kurala, vekâlet verenin ölümü halinde, vekilin, bu keyfiyeti bilmemesi ve işlerine devam etmesinden mütevellit ortaya çıkacak olan zararlarını ve harcamalarını talep edebilmesi için bir istisna getirilmiştir. Zira böyle bir durumda vekil, elinde olmayan sebeplerle zarara katlanmakta, bu da Roma'daki hukuk düzenine aykırılık teşkil etmekteydi. Vekâlet verenin ölümünden haberdar olmayan vekile tanınan hukuki yol, vekâlet davası (*actio mandati*) idi³²⁹. Bu hususa ilişkin bir düzenleme *Paulus*'a ait bir metinde vücut bulmuştur:

D.17.1.26 pr. Paulus

"Inter causas omittendi mandati etiam mors mandatoris est: nam mandatum solvitur morte. Si tamen per ignorantiam impletum est, competere actionem utilitatis causa dicitur. iulianus quoque scripsit mandatoris morte solvi mandatum, sed obligationem aliquando durare".

³²⁹ Sayın Korkmaz, 2014: 208.

D.17.1.26 pr. Paulus

"Vekâlet verenin ölümü, sözleşmenin ifa edilememesi sebepleri arasında yer alır ve vekâlet sözleşmesi sona erer. Eğer hatayla vekil onu ifa ederse menfaati gereği ona bir dava hakkı tanınır. *Iulianus*, vekâlet verenin ölümüyle vekâlet sözleşmesinin sona ereceğini, ancak bundan doğan yükümlülüğün bazen varlığını sürdüreceğini ifade eder".

3.4.2.5.1.2 Mandatum Post Mortem

Roma Hukuku'nda, taraflarından biri öldükten sonra da ifasına devam edilecek olan vekâlet sözleşmesine *mandatum post mortem* (ölümden sonra vekâlet) adı verilirdi³³⁰. Bu sözleşme iki türe ayrılarak incelenirdi: vekilin ölmesi durumunda ifa edilecek olan sözleşmeye "*mandatum post mortem mandatarius*", bunun karşısında vekâlet verenin ölmesi durumunda ifa edilecek olan sözleşmeye ise "*mandatum post mortem mandator*" adı verilirdi³³¹. Klasik Hukuk Dönemi'nde, bu iki tür vekâlet de kabul görmemiştir ve geçersiz olacakları belirtilmiştir³³². Çünkü Roma Hukuku öğretisinde ölümden sonra devam edecek bir vekâlet sözleşmesi kabul edilmemiştir³³³. Aşağıdaki metinde bu husus dile getirilmiştir:

Gaius Ins. 3. 158

*"Item si quis quid post mortem meam
faciendum mihi mandat, inutile mandatum
est, quia generaliter placuit ab heredis persona
obligationem incipere non posse"*.

Gaius Ins. 3. 158

"Bir kimse ölümünden sonra yapılacak bir iş için bana vekâlet verirse; bunun geçersiz olduğu kabul edilir, çünkü genellikle bir borcun mirasçının şahsında doğmayacağı kabul edilmektedir".

³³⁰ Karagöz, 1999: 166.

³³¹ Karagöz, 1999: 166.

³³² Arangio-Ruiz, 1949: 143; Watson, Mandate, 1961: 134; Karagöz, 1999: 171.

³³³ Sayın Korkmaz, 2014: 211-212.

Yukarıdaki metinde en önemli unsur son cümlede kendini göstermektedir. Zira, vekilin ölümünden sonra vekâletin kabul edilmemesinin gerekçesi, Roma Hukuku'nda uygulama alanı bulan "*obligation ab heredis persona incipere non potest*" (mirasçının şahsında borç başlayamaz)³³⁴ kuralıdır. Bu kuralın gerekçe olarak metinde gösterilmesi, klasik hukukçuların *mandatum post mortem mandator*'u kabul etmediklerine kanıt oluşturmaktadır³³⁵.

Iustinianus Dönemi'ne gelindiğinde ise, Klasik Hukuk Dönemi'ne nazaran hukukun kat ettiği yola paralel olarak, tarafların yaptıkları ölüme bağlı bazı hukuki işlemler kabul edilmeye başlanmıştır. Böylece *mandatum post mortem*'in Klasik Hukuk Dönemi'nde geçerli olmayan birtakım sonuçları bu dönemde geçerli hale gelmiştir³³⁶. Şöyle ki *mandatum post mortem mandator*, yani vekâlet verenin ölmesi durumunda ifasına devam edilen vekâlet sözleşmesi söz konusu olduğunda, vekâlet verenin mirasçıları güven duydukları bir kimseyi vekil olarak atayarak işin idamesini sağlayabilirlerdi. Buna karşılık, *mandatum post mortem mandatarius*, yani vekilin ölmesi durumunda ifasına devam edilen vekâlet sözleşmesi söz konusu olduğunda ise bu kural işlevini yitiriyordu. Zira vekilin ölmesi durumunda sözleşmeye başka bir vekille devam edilmesi fikri pek taraftar bulmamıştır³³⁷.

Türk Borçlar Kanunu m. 513/1'e göre, "sözleşmeden veya işin niteliğinden aksi anlaşılmadıkça sözleşme, vekilin veya vekâlet verenin ölümü, ehliyetini kaybetmesi ya da iflası ile kendiliğinden sona ermiş olur. Bu hüküm, taraflardan birinin tüzel kişi olması durumunda, bu tüzel kişiliğin sona ermesinde de uygulanır".

Vekil ya da vekâlet verenin ölmesi halinde kural olarak vekâlet sözleşmesi de sona erer. Zira vekâlet sözleşmesi, daha önce de birçok kez belirtildiği üzere, taraflar arasında güven duygusunu temel alan bir ilişki meydana getirir. Bu güven ilişkisine bağlı olarak da iş görme borcuna ilişkin olan hak ve borçlar, sıkı sıkıya tarafların kişiliğine bağlı bir hal almaktadır. Vekâlet veren, güvenini hamil bir vekili seçtikten sonra bu vekile, işin görülmesi noktasında dilediği gibi yönerge verebilmekte, iş görme faaliyeti kendi çıkarına aykırı bir hale geldiğinde de vekâleti sonlandırma hakkına sahip bulunmaktadır. Bundan başka, vekil de işi bizzat kendi ifa etmeli, kural olarak yerine başkasını koymamalıdır. Vekâlet verenin ölmesi durumunda, işin görülme şekline egemen olan onun iradesi ve menfaati de ortadan kalkmış

³³⁴ Roma Hukuku'nda kural olarak bir hukuki ilişkinin tarafları arasında hüküm ifade edeceği kabul edildiğinden, sözleşmeler üçüncü şahısların aleyhine veya lehine sonuç doğuramazdı. Bu sebeple Klasik Hukuk Dönemi'nde üçüncü şahıslar aleyhine veya lehine sözleşmeler kabul edilmemiştir. "*Inelegans visum est ab heredis persona incipere obligatione*" (Gaius Ins. 3.100) (borcun mirasçı şahıs üzerinde başlaması göze hoş görünmez) ifadesi bu düşüncenin bir yansımasıdır. Bkz. Karagöz, 1999: 167, özellikle dipnot 7.

³³⁵ Karagöz, 1999: 167.

³³⁶ Karagöz, 1999: 177.

³³⁷ Sayın Korkmaz, 2014: 218.

olacaktır. Bazı vekâlet türlerinde ise vekâlet verenin ölümü, iş görmenin devamını imkansız hale getirecektir. Tedavi gören bir hastanın ölmesinde durum böyledir.

Diğer yandan, vekilin ölmesi halinde de onun işi şahsen görme imkanı ortadan kalkacağından, vekâlet sözleşmesi yine son bulacaktır. Çünkü vekâlet veren, daha vekil hayattayken onun işine istediği zaman son verebilirken, onun(vekilin) ölümü halinde işi sürdürmek isteyip istemediğini ya da bundan sonra işi kime yaptıracağını evleviyetle tayin etme hakkı olmalıdır³³⁸.

Ancak maddeye göre taraflar ölüm halinde sözleşmenin sona ermeyeceğini kararlaştırabilirler. Ayrıca işin niteliği gerektiriyorsa, bu durumda da sözleşme ölümle sona ermez.

Ölüme benzeyen bir başka sebep olan gaiplik ve tüzel kişiliğin ortadan kalkması ile de vekâlet sözleşmesi sona erer.

3.4.2.5.2 Ehliyetsizlik ve İflas Sebebiyle Sona Erme

Son olarak, taraflardan birinin iflası ya da hukuki fiil ehliyetini kaybetmesi de sözleşmeyi sona erdiren sebeplerdendir. Burada da yine, aksine sözleşme yapılabilmektedir. İşin niteliğinin gerektirdiği durumlarda da sözleşme sona ermez. Söz gelimi, maddi eylemlere ilişkin ücretsiz vekâlet kural olarak vekâlet verenin iflasından sonra da devam edebilir. Yine, dolaylı temsili öngören vekâlette, iflas idaresi iflas masasının yararına olduğu takdirde, iflas edenin vekâlet verenin yerine vekâlet sözleşmesine girebilir. Böylece vekil, artık iflas idaresinin vekili olarak işe devam eder.

Türk Borçlar Kanunu m. 513/2'de "vekâletin sona ermesi vekâlet verenin menfaatlerini tehlikeye düşürüyorsa, vekâlet veren veya mirasçısı ya da temsilcisi, işleri kendi başına görebilecek duruma gelinceye kadar, vekil veya mirasçısı ya da temsilcisi, vekâleti ifaya devam etmekle yükümlüdür". Bu hüküm, vekilin sadakat borcunu akla getirmektedir. Hükümün uygulama kabiliyetini haiz olabilmesi için, bir menfaat tehlikeye uğramalı, bunun sonucu olarak da bir zararın doğma ihtimali bulunmalıdır. Bu şartlara ek olarak vekâletin vekil, mirasçı ya da temsilci tarafından görülme imkanı bulunmamalıdır. Bu hükmün uygulamasına örnek olarak; avukatın vekâlet veren öldükten sonra kararı temyize götürmesi veya karar düzeltme yoluna gitmesi verilebilir³³⁹.

Bazı durumlarda da vekâletin, taraflardan biri ölse, iflas etse ya da ehliyetsiz duruma düşse bile işin niteliği gereği devam etmesi gerekir. Her somut olayın özellikleri kendi içinde

³³⁸ Tandoğan, 2010: 646-647; Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1187.

³³⁹ Gümüş, 2014: 203.

değerlendirilerek, yukarıda sayılan durumların mevcudiyeti halinde vekâlet ilişkisinin devam edip etmeyeceğine karar verilmelidir. Yargıtay'ın eski tarihli bir kararında, bu belirleme şu şekilde yapılmıştır: "Taşınmazını geçerli bir şekilde üçüncüye kişiye satıp teslim eden, satış bedelini alan ve satış tarihinden itibaren tarh ve tahakkuk eden vergilerin alıcıya aidiyetini bir sözleşme hükmü ile kararlaştıran ve özellikle de satışa müteferri işlemleri ve bu arada tapu memuru huzurunda ferağ işlemini yapmak üzere verilen vekâlet işin niteliği gereği müvekkilin ölümünden sonra da devam eder"³⁴⁰.

3.4.2.6 Capitis Deminutio Sebebiyle Sona Erme

*Capitis deminutio*³⁴¹, Roma Hukuku'nda vekâlet sözleşmesini sona erdiren sebeplerden biridir. *Capitis deminutio*, bir kimsenin hak ehliyetine sahip olmasında önem arz eden unsurlardaki değişikliklerdir. Eğer hak ehliyetine sahip olan bir kimsenin *status*'unda değişiklik olursa, bu durum kişinin hukuken tanınmasını etkilerdi³⁴².

Romalılar, hak ehliyetine sahip olan kişilerin ehliyet durumlarında bir değişiklik olduğu zaman, bu kişileri ölmüş olarak addederlerdi. Böyle bir durumda kişiler fiziki olarak ortadan kalkmasa dahi, şahsiyet olarak kısmen ya da bir bütün olarak ortadan kalkmış olurlardı³⁴³. Vekâlet sözleşmesinde de tarafların şahısları önem arz ettiğinden, ölüm haline eşit sayılan *capitis deminutio*'ya bağlı olarak vekâlet sözleşmesi de son bulurdu³⁴⁴.

Roma'da hak ehliyetini etkileyen ve şahısların *status*'larında değişiklik meydana getiren üç durum mevcuttu. Bunların birincisi hürriyet durumuna ilişkin olan *capitis deminutio maxima*, ikincisi vatandaşlık durumuna ilişkin olan *capitis deminutio media* ve sonuncusu da aile durumundaki değişikliği ifade eden *capitis deminutio minima*'dır. *Digesta*'da bu konuda yazılmış bir metin bulunmaktadır:

D.4.5.11 Paulus

*"Capitis deminutionis tria genera sunt,
maxima media minima: tria enim sunt quae
habemus, libertatem civitatem familiam.
igitur cum omnia haec amittimus, hoc est
libertatem et civitatem et familiam, maximam*

³⁴⁰ YHGK. 25.09.1981 T., E. 1980/7-2406, K. 1981/641 (www.kazanci.com) (erişim tarihi: 27.05.2016). Ayrıca bkz. HGK. 16.12.1970 T., E. 1969/778, K. 1970/685 (www.kazanci.com) (erişim tarihi: 27.05.2016).

³⁴¹ *Capitis deminutio* etimolojik anlamı itibarıyla "başın eksilmesi" demektir. Roma Hukuku'nda bu kelimeyle kastedilen, bir kimsenin hak ehliyeti bakımından durumunu gösteren *status*'unda meydana gelen alçalmalardır, Umur, Lügat, 1975: 32.

³⁴² Sayın Korkmaz, 2014: 221-222.

³⁴³ Karadeniz Çelebicin, 2005: 177.

³⁴⁴ Rado, 2006: 156.

esse capitis deminutionem: cum vero amittimus civitatem, libertatem retinemus, mediam esse capitis deminutionem: cum et libertas et civitas retinetur, familia tantum mutatur, minimam esse capitis deminutionem constat".

D.4.5.11 Paulus

"Şahsiyet durumunda üç tür değişiklik olabilir. Bunlar, özgürlük, vatandaşlık ve aile durumuna göre belirlenir ve bu değişiklik en çok, orta ve en az düzeyde olur. Böylece hürriyet, vatandaşlık ve aile olarak belirlenen bu üç unsurun hepsini kaybettiğimiz zaman en büyük şahsiyet değişikliği meydana gelir. Ama vatandaşlığımızı kaybeder ve özgürlüğümüz devam ederse orta düzeyde şahsiyet kaybı olur. Ve vatandaşlığımızla özgürlüğümüz devam ederken, sadece aile durumumuzda değişiklik olursa en az düzeydeki şahsiyet değişikliği meydana gelir".

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VEKÂLET SÖZLEŞMESİNİN BENZER SÖZLEŞMELER VE HUKUKİ İŞLEMLERLE ARASINDAKİ FARKLAR

4.1 Vekâlet Sözleşmesi ile Eser (İstisna) Sözleşmesi Arasındaki Benzerlikler ve Farklar

Vekâlet ile eser sözleşmesi arasındaki en önemli fark ücret konusuna ilişkindir. Vekâlette, vekâlet verenin vekile herhangi bir ücret ödemesi zorunlu değildir. Buna karşılık, eser sözleşmesinde, iş sahibi yükleniciye mutlaka ücret ödemekle mükelleftir³⁴⁵.

Vekâlet sözleşmesi de tıpkı eser sözleşmesi gibi iş görme amacı güden bir sözleşmedir. Fakat ondan farklı olarak vekâlet sözleşmesinde bir eser unsuru bulunmamaktadır. Vekâletin konusu eser sözleşmesine nazaran daha genel bir nitelik arz eder³⁴⁶. Nitekim, vekâlet sözleşmesinde vekil, muhakkak bir sonuç elde etmekle yükümlü değildir. O yalnızca belli bir faaliyette ya da bir edim fiilinde bulunmayı, bir işlem yapmayı veya bir hizmeti görmeyi taahhüt etmektedir. Vekilin bu çalışması neticesinde bir sonuç meydana gelebilir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta, vekilin böyle bir sonucu meydana getirmeyi herhangi bir şekilde garanti etmemesi ve borçlanmamasıdır.

Meydana gelen sonuç, görülen işin doğal bir yansımasıdır. Diğer yandan, sözleşme neticesinde ortaya herhangi bir sonuç da çıkmayabilir. Bu takdirde, eğer vekil üzerine aldığı işi özenle yürütmüşse, işin herhangi bir sonuca ulaşmamasından sorumlu olmaz. Zira vekâlette mühim olan bir sonuç husule getirmek değil, işi özen ve sadakatle ifa etmektir. Fakat eser sözleşmesinde yüklenici mutlaka bir sonuç husule getirmek zorundadır³⁴⁷.

Yüklenicinin iş sahibine, vekilin de vekâlet verene karşı bağımsızlığı konusunda farklı görüşler bulunmakla birlikte, aralarında büyük bir fark bulunmamaktadır. Her ikisi de hizmet sözleşmesiyle çalışan işçiye kıyasla daha bağımsızdırlar³⁴⁸. Doktorun hastasını tedavi etmesi, öğretmenin öğretim faaliyetinde bulunması, avukatın davayı yürütmesi, ücret mukabili danışmanlık ve bilgi verme işleri hep birer vekâlet sözleşmesinin konusunu oluşturan faaliyetlerdir³⁴⁹.

³⁴⁵ Tandoğan, 2010: 377; Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 603.

³⁴⁶ Tandoğan, 2010: 39.

³⁴⁷ Elbette iyi bir sonuç elde etmenin taahhüt edilmesi vekâlet sözleşmesinde de mevcuttur. Çünkü bütün iş görme sözleşmelerinde iş gören dikkat ve özenle çalışmayı ve bu çalışma neticesinde en iyi sonucu almayı taahhüt eder. Ancak vekâlette, eser sözleşmesinden farklı olarak cismani varlığı olan bir eser meydana getirme yükümü yoktur, Eren, 2014: 712.

³⁴⁸ Tandoğan, 2010: 39.

³⁴⁹ Tandoğan, 2010: 40; Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 604.

Vekâlette, vekilin kişiliği önem arz ettiğinden ve taraflar arasındaki güven ilişkisi çok önemli olduğundan, vekil işi bizzat kendisi yerine getirmelidir. Buna karşılık eser sözleşmesinde yüklenici, aksi kararlaştırılmadığı müddetçe eseri bir başkasına da yaptırabilmektedir. Meğer ki şahsi edimi gerektiren bir eser sözleşmesi olsun³⁵⁰.

Vekâlet sözleşmesinde işin görülmesi sebebiyle ortaya çıkan giderler vekâlet verene aittir. Eser sözleşmesinde ise, bu giderler yüklenicinin üzerinde kalmaktadır³⁵¹. Vekilin görmekte olduğu iş sonucu ortaya bir zarar çıkarsa, bu durumda vekil, Türk Borçlar Kanunu m. 507 hükmü gereğince sadece kusuru varsa sorumlu olur. Buna karşılık, yüklenicinin herhangi bir kusuru olmasa dahi, eser sözleşmesi gereği yükümlendiği eseri ortaya çıkaramaması ve teslim edememesi halinde Türk Borçlar Kanunu m. 475 gereğince hakkında ayıp hükümleri uygulanır³⁵².

Son olarak, vekâlet sözleşmesinde, vekâlet veren vekâleti her zaman tek taraflı olarak geri alabilir (TBK. 512). Eser sözleşmesinde ise, sözleşmeden dönme daha sıkı şartlara bağlanmış bulunmaktadır. Bu sebeple taraflar diledikleri zaman sözleşmeden dönebilirler. Şayet dönerlerse, karşı tarafın uğramış olduğu bütün zararını karşılamakla mükellef olurlar³⁵³.

4.2 Vekâlet Sözleşmesi ile Hizmet (İş) Sözleşmesi Arasındaki Farklar

Hizmet sözleşmesinin ana karakteri ivazlı olması yönündedir. Fakat vekâlette, sözleşmede kararlaştırılmadığı sürece, ivaz zorunlu bir husus değildir (TBK. 502/III). Dolayısıyla, bir iş görme faaliyeti ücret mukabilinde ifa edilmediği takdirde, ortada zaten bir hizmet sözleşmesi bulunmayacağından, burada sadece ücretli vekâletle hizmet sözleşmesinin karşılaştırılması yapılabilir³⁵⁴.

Hizmet sözleşmesi de tıpkı eser ve vekâlet sözleşmeleri gibi bir iş görme sözleşmesidir. Hizmet sözleşmesinde, işçi belirli veya belirsiz bir süre boyunca işverenin emrinde çalışmak zorundadır. Fakat vekâlet sözleşmesinde bu şekilde kısıtlayıcı bir süre unsuru bulunmamaktadır. Bazen sürekli, bazen ani edimli (bir defalık) olabilen bu sözleşmede mühim olan vekilin işi görmesi, bunun için yoğun bir çaba ve emek harcaması ve bir sonuca yönelmesidir³⁵⁵.

Son olarak, hizmet sözleşmesinde, işçi işverene bağımlı bir şekilde iş görmekle yükümlüdür. İşçi, işverenin sorumluluğunda ve onun hesabına çalışır. İkisi arasındaki bu

³⁵⁰ Eren, 2014: 713.

³⁵¹ Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 604.

³⁵² Eren, 2014: 712.

³⁵³ Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 604; Eren, 2014: 712-713.

³⁵⁴ Tandoğan, 2010: 375-376.

³⁵⁵ Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 603.

bağımlılık ilişkisi, işçi hizmet sözleşmesine uygun bir şekilde hareket ettiği müddetçe devam eder. Bundan mütevellit, işverenin işçiye karşı işçiyi koruma, işçinin kişiliğine saygı gösterme, işçiye iş güvenliği ve iş sağlığı konularında yardımcı olma gibi birtakım borçları bulunur. Buna karşın, vekâlet ilişkisi vekili vekâlet verene karşı bağımlı hale getirmez. Vekil, kendisine verilen vekâleti, eğer arada başka bir özel anlaşma yoksa, vekâlet verenin işyeri dışında bağımsız bir şekilde yürütebilir³⁵⁶.

4.3 Vekâlet Sözleşmesi ile Yayım Sözleşmesi Arasındaki Farklar

Yayım sözleşmesinde, yayımlayan iki iş görme borcu ile mükelleftir: Eseri çoğaltma ve yayma. Bu borçlar yerine getirilirken meydana gelen hasar kural olarak yayımlayana aittir. Bu açıdan yayım sözleşmesi eser sözleşmesine yaklaşıyor. Buna karşılık, bilindiği gibi, vekâlette işin görülmesi sebebiyle ortaya çıkan olumsuz durumlar ya da hasarlara vekâlet veren katlanır³⁵⁷.

Yayım sözleşmesi, yayımlatanın eserin yayım hakkını yayımlayana devretmesi, yayımlayanın da bu eseri çoğaltma ve yayma borcu altında olması hasebiyle tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olma özelliği arz eder. Vekâlet sözleşmesinde ise, kural olarak eksik iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme karşımıza çıkar.

4.4 Vekâlet Sözleşmesi ile Temsil Arasındaki Farklar

Temsil kavramı, bir hukuki işlemin bir başkası tarafından yapılması olarak tanımlanır. Bu işlemin yapılması, dolaylı veya doğrudan temsile göre iki farklı şekilde ortaya çıkar³⁵⁸. Her iki durumda da temsilci, temsil yetkisine dayanarak üçüncü kişiyle bir hukuki işlem yapmaktadır. Dolaylı temsilde, hukuki işlemin sonuçları ilk önce temsilcinin kişiliğinde doğar. Daha sonra temsilci bu işlem sebebiyle kazanmış olduğu hakları ve yüklenmiş olduğu borçları temsil edilene devretmekle yükümlüdür³⁵⁹. Doğrudan temsilde ise, temsilcinin yapmış bulunduğu hukuki işlemde doğan haklar ve borçlar doğrudan doğruya temsil edilenin kişiliğinde doğar. Bu açıdan doğrudan temsilin uygulaması da daha kolaydır³⁶⁰.

Roma Hukuku'nda, doğrudan temsil kabul edilmemekteydi. Roma anlayışında, kural olarak bir kimse yalnızca kendi adına borç altına girebilirdi. Bunun yanında Roma ailesi kapalı bir aileydi. Bu sebeple, bu kapalı çevreden olmayan kişilerin aile babası ad ve hesabına irade beyanında bulunmaları kabul edilemezdi. Bundan ötürü de Roma'da sadece dolaylı

³⁵⁶ Eren, 2014: 711.

³⁵⁷ Tandoğan, 2010: 378.

³⁵⁸ Akyol, 2009: 46.

³⁵⁹ Akyol, 2009: 46.

³⁶⁰ Karadeniz Çelebican, 2005: 259.

temsil kurumu uygulanmaktaydı. Bütün bu sebepler bir arada değerlendirildiğinde, doğrudan temsilin Roma hukukunda gelişimi ve uygulanması uzun bir döneme yayılmıştır. Bu konuyla ilgili *Gaius*'a ait bir metin o dönemin görüşüne ışık tutmaktadır:

Gaius Ins. 2. 95

"Ex his apparet per liberos homines, quos neque iuri nostro subiectos habemus".

Gaius Ins. 2. 95

"Hakimiyetimiz altında bulunmayan hür kişiler aracılığıyla bir şey kazanamayız".

Roma Hukuku'nda, vekâlet ve temsil birbirine çok yakın kavramlardır. Bu sebeple benzetilmekte ve karıştırılmaktadırlar. Bunun sebebi, bir işin bir başkası adına görülüyor olmasıdır. Fakat esasında bu iki kavram birbirinden oldukça farklıdır. Burada temsil ile vekâlet arasındaki ilişkiye değinmek yerinde olacaktır.

İlk olarak, vekâlet, genel itibarı ile temsil yetkisini haiz bir işlemdir. Vekâlet sözleşmesinin olduğu durumlarda temsil de vardır. Fakat her temsil vekâletten kaynaklanmaz, temsil yetkisi vekâlet dışındaki sözleşmelerle (şirket, eser, hizmet veya satım) de verilebilir³⁶¹. (Ör.: Hizmet sözleşmesinde (*locatio conductio operarum*) işverenin (*conductor*) işçiye (*locator*) temsil yetkisi vermesi). Bu iki kavram aynı sözleşme içinde birlikte bulunabilir. Fakat bu şart değildir. Vekâlet olmadan yetkiden söz edilebileceği gibi yetkiden bahsetmeyen bir vekâlet sözleşmesi de her daim mevcut olabilir.

İki kavram arasındaki bir diğer fark, vekâletin, iki tarafın karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları ile kurulan bir sözleşme, temsil yetkisinin ise tek taraflı bir hukuki işlem olduğudur. Bunun yanında vekâlet sözleşmesi sebebe bağlı iken, temsil yetkisi soyuttur. Bu nedenle vekâlet sözleşmesi geçersiz hale gelse bile temsil yetkisi ondan bağımsız olarak devam eder³⁶².

Diğer bir fark olarak, vekâlet sözleşmesi vekil ile vekâlet veren arasındaki iç ilişkiye dayanır. Temsil yetkisi ise, vekâlet verenle üçüncü kişi arasındaki dış ilişkiyi tanımlar. Vekâlet sözleşmesi hem maddi hem de hukuki işlemleri konu edinebilir. Temsil ise sadece hukuki işlemlerde kendine yer bulur (TBK. m. 40). Eğer bir hukuki işlem, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarla ilgili ise, bu işlem vekâlet sözleşmesinin konusuna dahil olamaz. Böyle bir işlemi hak sahibi bizzat kendisi yapmalıdır.

³⁶¹ Tandoğan, 2010: 357.

³⁶² Eren, 2014: 702; Yavuz, Acar ve Özen, 2014: 1123.

Son olarak vekâlet sözleşmesi hukuki bir yükümlülük meydana getirir. Buna karşılık temsil yetkisi hukuki bir imkan sunar³⁶³. Vekâletin içerdiği temsil doğrudan veya dolaylı temsil olabilir. Buradaki dolaylı temsili öngören vekâlet inançlı vekâlet olarak adlandırılır. İnançlı vekâlete örnek olarak, alacak devri, tahsil için devir veya ciro gibi inançlı işlemlerle; komisyon, kredi mektubu ve kredi emri gibi vekâlet benzeri sözleşmeler gösterilebilir³⁶⁴.

4.5 Vekâlet Sözleşmesi ile İnançlı İşlem (Fiducia) Arasındaki Farklar

İnançlı işlem (*fiducia*)³⁶⁵, Romalıların kullandıkları bir aynı güvence işlemiydi³⁶⁶. Bu işlemle kişi (inanan) bir malın mülkiyetini daha sonra geri almak şartıyla başkasına (inanılan) devrederdi³⁶⁷. İşlemin yapılışı bazen *mancipatio*³⁶⁸ bazen de *in iure cessio*³⁶⁹ yoluyla olurdu³⁷⁰. Sözleşmede herhangi bir uyuşmazlık ortaya çıkması halinde taraflar *actio fiduciae* ile sorumlu olurlardı. Bu dava bir iyi niyet davası olduğundan, sonucu da buna bağlı olarak daha ağır olurdu. Zira dava sonucu mahkum olan şahıs *infamis* (şerefsiz) ilan edilirdi³⁷¹. İnançlı işlem, ariyet, vedia, rehin, *manus* altına alma, *emancipatio* gibi sebeplerle yapılırdı. Fakat uygulaması daha çok iki şekilde görülürdü: İlk olarak, bir borcun teminatı; ikinci olarak ise, malın güvende olması amacıyla mülkiyetin devri. Roma kaynaklarında *fiducia*'ya ilişkin bir metin şu şekildedir:

Gaius Ins. 3.201

*"Item debitor rem, quam fiduciae causa
creditori mancipauerit aut in iure cesserit,
secundum ea, quae in superiore commentario
rettulimus, sine furto possidere et usucapere potest".*

Gaius Ins.3.201

"Borçlu, *fiducia* sebebiyle (inançlı sözleşme)
ve *mancipatio* veya *in iure cessio* yoluyla
alacaklına devrettiği şeyi hırsızlık olmadan
(*sine furto*) zilyetliğinde bulundurur ve
zamanaşımıyla kazanabilir".

³⁶³ Emiroğlu, 2007: 110-111.

³⁶⁴ Tandoğan, 2010: 358.

³⁶⁵ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Oğuz, 1989-1990: 225-284.

³⁶⁶ Rado, 2006: 88.

³⁶⁷ Özsunay, 1968: 9.

³⁶⁸ Malı devreden, malı devralan, bir terazi tutan ve beş ergin Roma vatandaşı tanık olmak üzere sekiz kişinin hazır bulunduğu, şekle bağlı bir devir işlemidir, Umur, Lugat, 1975: 130.

³⁶⁹ Devreden ile kazanan arasında *legis actio* (yasal dava şekilleri) şeklinde *praetor* önünde geçen ve bir istihkak iddiasına ilişkin yüzeysel bir dava usulünde bir mülkiyet kazanma şeklidir, Koschaker ve Ayiter, 1993: 138.

³⁷⁰ Rado, 2006: 88.

³⁷¹ Di Marza, 1954: 366; Oğuz, 1989-1990: 237.

Hem vekâlet sözleşmesi hem de inançlı işlem ilişkisi taraflar arasındaki güven ve itimada dayanır. Vekâlet veren kazanmak istediği şeyin önce vekilin şahsında doğacağını, sonrasında bunu kendisinin devralacağını bilerek bir sözleşme akdeder. İnançlı işlemde de inanan, bir malın mülkiyetini inanılana duyduğu güven sebebiyle devreder³⁷². Bununla birlikte bazen inançlı işlemin varlığı vekâlete bağlı olarak ortaya çıkabilmektedir. İkisi arasındaki benzerlik hesap verme yükümlülüğü, vekilin işi başkasına gördürmesi, vekâletin sona ermesi gibi konularda görülür³⁷³. İki kurum arasındaki en belirgin fark ise, inançlı işlemde inananın kendi mülkiyetinde bulunan ve inanan hesabına almış olmadığı bir malın mülkiyetini borçlanmasıdır. Vekâlet sözleşmesinde ise vekil, müvekkil hesabına kazandığı bir hakkı devretmeyi henüz bu hakkı kazanmadan borçlanmaktadır.

4.6 Vekâlet Sözleşmesi ile Vekâletsiz İş Görme (Negotiorum Gestio) Arasındaki Farklar

Roma Hukuku'ndaki ana kural, bir kimsenin kendini ilgilendirmeyen işlerle uğraşması halinde kusurlu sayılacağıdır³⁷⁴. Bununla birlikte Roma toplumunda yaşanan sosyal, ticari ve hukuki gelişmeler neticesinde; başkalarının işlerinin görülmesi halleri, ahlak kuralı halleri olarak görülmüş ve bu konuda hukuki bir düzenlemeye gidilmiştir³⁷⁵. *Iustinianus*'un *Institutiones*'inde bu duruma şu şekilde işaret edilmektedir:

Ius. Ins. 3.27.1

"Igitur cum quis absentis negotia gesserit, ultro citroque inter eos nascuntur actiones, quae appellantur negotiorum gestorum: sed domino quidem rei gestae adversus eum qui gessit directa competit actio, negotiorum autem gestori contraria. Quas ex nullo contractu proprie nasci manifestum est: quippe ita nascuntur istae actiones, si sine mandato quisque alienis negotiis gerendis se obtulerit:

³⁷² Oğuz, 1989-1990: 233.

³⁷³ Oğuz, 1989-1990: 273.

³⁷⁴ Tandoğan, Vekâletsiz İş Görme, 1957: 5; D.50, 17, 36 (Culpa est immiscere se rei ad se non pertinenti.); Özdemir, 2001: 17.

³⁷⁵ Erdoğan, 2014: 126. M.Ö. 2. yy.'da kabul edilen *Lex Aebutia*'dan geniş yetkiler alan *praetor*'lar *edictum*'larına bir "*clausula de negotiis gestis*" ilave etmeye başladılar. (D. 3,5,3) Bununla ulaşılmak istenen amaç, gaip olan bir kimsenin (*absentis*) menfaatlerini üçüncü şahısların saldırılarına karşı korumak veyahut görünürde mirasçısı olmayan bir terekenin (*hereditas iacens*) idaresini üzerine alan şahıs (*gestor*) ile iş sahibi (*dominus negotii*), yani sonradan ortaya çıkan gaip veya mirasçılar arasındaki ilişkileri düzenlemektir.

ex qua causa ii quorum negotia gesta fuerint etiam ignorantes obligantur. Idque utilitatis causa receptum est, ne absentium qui subita festinatione coacti, nulli demandata negotiorum suorum administratione, peregre profecti essent, deserentur negotia: quae sane nemo curaturus esset, si de eo quod quis impendisset nullam habiturus esset actionem. Sicut autem is qui utiliter gesserit negotia, habet obligatum dominum negotiorum, ita et contra iste quoque tenetur, ut administrationis rationem reddat. Quo casu ad exactissimam quisque diligentiam compellitur reddere rationem: nec sufficit talem diligentiam adhibere, qualem suis rebus adhibere soleret, si modo alius diligentior commodius administraturus esset negotia".

Ius. Ins. 3.27.1

"Bir kimse, hazır bulunmayan birisinin işlerini görürse, aralarında karşılıklı olarak, *negotiorum gestorum* denilen davalar doğar. İş sahibi, işi görene karşı *directa* dava; iş gören, iş sahibine karşı *contraria* dava açar. Bu davaların gerçek bir sözleşmeden doğmadıkları bellidir. Çünkü bunlar, bir kimsenin, başkasına ait bir işe, vekâletsiz olarak müdahale etmesi sonucu doğmaktadırlar. Bu sebeple, işleri görülen kimseler, yani iş sahipleri, kendi haberleri olmadığı halde, borçlu olurlar. Bu durum, acele bir yere gitmeye mecbur oldukları için, işlerinin idaresini hiç kimseye bırakamayanların, yokluğunda işleri yüz üstü kalmasın diye bir menfaat sebebiyle kabul edilmiştir. Yoksa gerçekten yapılan masrafları geri almak için bir dava hakkı bulunmasaydı, hiç kimse bu gibi işleri üzerine almazdı. Fakat faydalı olarak bir iş görmüş olan kimse, iş sahibine karşı bir

dava hakkına sahip olduğu gibi, kendisi de, idaresinden hesap vermek zorundadır. Bu hesabı ise en dikkatli bir ihtimam nispetinde vermek zorundadır. Kendi işlerinde göstermesi adet olan ihtimam, başka birisi mükemmel hareket edebilecek idiyse, yeterli değildir".

Yukarıdaki metinde ifade edilen kurum, bugün vekâletsiz iş görme olarak adlandırdığımız, Roma'da ise *negotiorum gestio* şeklinde ifade edilen bir *quasi contractus*' (sözleşme benzeri) tur³⁷⁶. Dikkat edilirse Roma Hukuku'nda vekâletsiz iş görme bir sözleşme değil, sözleşme benzeri olarak kendine yer bulmuştur³⁷⁷. Zira sözleşmelerde iki tarafın karşılıklı ve birbirine uygun rızalarının bulunması şartken, vekâletsiz iş görmede her ne kadar iki taraf mevcutsa da iş sahibinin işin görülmesinde herhangi bir rızası yoktur³⁷⁸. *Negotiorum gestio* durumunda, bir kimse, ortada herhangi bir vekâlet ilişkisi olmadığı halde başka bir kimsenin işlerini idare etmektedir³⁷⁹. Burada, vekâletsiz bir şekilde başkasının işlerini idare eden kimse olarak *gestor* veya *negotiorum gestor*; herhangi bir vekâlet vermediği ve hatta haberi dahi olmadığı halde işi yapılan kimse olarak da *dominus negotii* olarak iki taraf bulunmaktadır³⁸⁰.

Vekâletsiz iş görmede işi idare edenin sorumluluğu vekil gibi bütün kusurlarından sorumlu (*omnis culpa*) olmasıdır. Bu nedenle iş bitiminde iş sahibine hesap verme ve kazandıklarını devretme yükümlülüğü altına girer. Roma'da da işi idare eden kimse, herhangi bir çıkarı olmasa da vekil gibi, işi görürken gereken özeni göstermeli ve iyi bir aile babası gibi hareket etmeliydi. Bunlara ek olarak ifa iş sahibinin çıkarına yapılmalıydı. İş sahibi görülen işten kaynaklanan faydalı ve zorunlu masrafları ödemekle yükümlü idi. Lüks masrafları ise ödeme zorunluluğu yoktu. Başkasına ait olan iş yararlı olarak yapılmamışsa ya da iş sahibinin engel olmasına rağmen yapılmışsa, *actio negotiorum gestorum contraria* açılamazdı. Çünkü yalnızca kendi çıkarını düşünerek bir başkasının işini gören kimseye dava hakkı tanınmaması gerektiği görüşü hakimdi. Davanın sonuçları açısından *actio mandati directa* ile *actio negotiorum gestorum directa* arasında fark vardı. Şayet vekil *actio mandati directa* neticesinde mahkûm olursa şerefsiz ilan edilirdi. Buna karşılık *actio negotiorum gestorum directa* sonucu mahkûmiyet halinde şerefsizlik kararı verilmezdi.

³⁷⁶ Tahiroğlu, Borçlar, 2012: 286.

³⁷⁷ Watson, Mandate, 1961: 55; Koschaker ve Ayiter, 1993: 254; Özdemir, 2001: 16.

³⁷⁸ Rado, 2006: 173.

³⁷⁹ Erdoğan, 2014: 126.

³⁸⁰ Özdemir, 2001: 17; Rado, 2006: 172-173; Tahiroğlu, Borçlar, 2012: 287; Erdoğan, 2014: 126.

Vekâletsiz iş görme, adından da anlaşılacağı üzere, vekilin, iş sahibinin herhangi bir vekâleti olmadan başka bir kimsenin işini görmesidir³⁸¹. Vekâletsiz iş görmenin başlıca dört unsuru bulunur. İlk olarak bir iş görme faaliyeti gereklidir. İş görme kavramından sadece hukuki işlemlerin ya da hukuka uygun başka fiillerin yapılması anlaşılmaz. Kural olarak makul bir insanın yapması gereken her eylem iş görmenin konusu olabilir. İkinci olarak görülen işin başkasına ait olması gerekir. Bunun için farklı kıstaslar belirlenmiştir. İş görenin yaptığı hukuki işlemlerin başka birisinin hukuk alanında etkili olmasına yönelik iradesi, başkasına ait hakların kullanımı ya da korunması, yine başkasının borç ve yükümlülüklerinin ifa edilmesi bu kıstaslardan bazılarıdır. Üçüncü şart, ortada bir vekâletin bulunmamasıdır. Yani iş gören iş sahibi tarafından yetki bahşedilen bir hukuki durumda bulunmamalıdır. Fakat bu yetkinin iç ilişkide bulunmaması gerekir. Bu açıdan vekâletsiz iş görme yetkisiz temsilden ayrılır. Her ne kadar vekâletin olmaması bir unsur olsa da bazı durumlarda iş görenin yetkisinin dayandığı hukuki ilişkinin sınırlarının aşılması ya da hükümsüz bir hukuki işleme dayanılarak eylemde bulunulması halinde de vekâletsiz iş görmeden bahsedilir. Son unsur ise, bir iş görme iradesinin mevcudiyetidir. Bundan anlaşılması gereken, iş görenin işin başkasına ait olduğunu bilerek hareket etmesi ya da başkasının çıkarına faaliyette bulunması değildir. İş görenin sadece bir iş görme iradesine sahip olması, yani iradesinin işin sonucuna yönelik olması kafidir.

Bilindiği üzere bir sözleşmeden bahsedilebilmesi için, tarafların karşılıklı rızalarının bulunması şarttır. Bu açıdan vekâletsiz iş görme bir sözleşme değildir.

Vekâletsiz iş görme vekâletten ayrı bir kurumu ifade eder. Fakat ikisi arasında bir ilişki bulunmaktadır. Bu iki kurum arasındaki esas fark vekâlet sözleşmesinde vekilin, vekâlet verenin talebiyle iş görme faaliyetini gerçekleştirmesi, vekâletsiz iş görmede ise bu konuda vekâlet verenin herhangi bir talebinin bulunmamasında yatar. Bununla birlikte vekâletsiz iş görmede iş sahibinin işin görülmesinden haberi olmuş, fakat buna bir itirazda bulunmamışsa artık ortada bir vekâlet sözleşmesi vardır. Eğer vekil kendisine verilen vekâletin kapsamını aşarak bir iş görme faaliyetine girişirse artık vekâletsiz iş görme hükümleri uygulanır. Böyle bir durumda vekâlet verenin daha sonra izin vermesi halinde bu yetki eksikliği giderilir ve taraflar vekâlet sözleşmesi hükümlerine tabi olmaya devam ederler.

³⁸¹ TBK. m. 526: "Vekâleti olmaksızın başkasının hesabına işgören, o işi sahibinin menfaatine ve varsayılan iradesine uygun olarak görmekle yükümlüdür."

4.7 Vekâlet Sözleşmesi ile Vekâletin Özel Görünüm Şekilleri Arasındaki Farklar

4.7.1 Taşıma Sözleşmesi

Taşıma sözleşmesinde, taşıma eyleminden ziyade taşınan şeyin belli bir yere varması sonucu önem taşır. Yani bu sözleşme sonuç odaklı bir sözleşmedir. Dolayısıyla bir sonuç elde etme amacı bu sözleşmeyi eser sözleşmesine benzetmektedir. Fakat bilindiği gibi vekâlette sonuç elde edilmesi gerekli değildir³⁸².

4.7.2 Tellallık(Simsarlık) Sözleşmesi

Tellallık sözleşmesi ücret unsurunun zorunlu olduğu bir sözleşme türüdür. Bu açıdan vekâletten ayrılır. Ayrıca bu sözleşmenin konusunu, tellalın sözleşme yapılması için aracılık etmesi oluşturur. Buna karşılık vekâlette vekil, vekâlet veren adına sözleşme yapma yetkisini haizdir³⁸³. Bu sözleşmenin kurulması, kapsamı, tellalın sadakat borcu, talimat ve sınırları ile azil ve istifa gibi konularda vekâlet hükümleri tamamlayıcı bir rol üstlenmektedir³⁸⁴.

4.7.3 Komisyon Sözleşmesi

Türk Borçlar Kanunu m. 532-546 arasında düzenlenen komisyon ücretli bir sözleşme türüdür. Vekâlet sözleşmesi ile arasındaki en belirgin fark budur. Komisyon sözleşmesi tipik bir dolaylı temsil ilişkisini ifade eder. Zira komisyoncu hukuki işlemi yaparken kendi adına fakat vekâlet veren hesabına hareket eder. Halbuki vekâlet sözleşmesinde vekil kural olarak vekâlet verenin ad ve hesabına hukuki işlemler yapar³⁸⁵. Komisyon sözleşmesine uygulanacak herhangi bir hüküm bulunmadığı takdirde bu konuda devreye tamamlayıcı olarak vekâlet hükümleri girer³⁸⁶.

4.7.4 Kredi (İtibar) Mektubu ve Kredi (İtibar) Emri

Kredi emri ve kredi mektubu da tellallık gibi vekâletin çeşitleridir. Türk Borçlar Kanunum. 515- 519 arasında düzenlenen bu belgeler yazılı şekle bağlı olarak yapılmak zorundadırlar. Bu açıdan vekâletten ayrılırlar. Ayrıca kredi emri ve kredi mektubu mutlaka belirli bir işin görülmesi durumunu içerir. Fakat bilindiği gibi vekâlet çok daha geniş bir kapsama sahiptir ve işin görülmesi yanında yönetimi de vekâletin kapsamına girebilir³⁸⁷.

³⁸² Tandoğan, 2010: 379; Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 604.

³⁸³ Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 604.

³⁸⁴ Tandoğan, 2010: 381.

³⁸⁵ Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 605.

³⁸⁶ Tandoğan, 2010: 382.

³⁸⁷ Zevkliler ve Gökyayla, 2013: 604-605.

SONUÇ

Taraflardan birinin diğere ait bir işin idaresini bir ücret karşılığı olmaksızın taahhüt ettiği sözleşme vekâlet sözleşmesi olarak ifade edilir. Roma Hukuku'nda vekâlet sözleşmesi için, *manus* (el) ve *do* (vermek) kelimelerinden türeyen *manum dare/in manum dare* (bir iş için yetkilendirmek, bir görev vermek, emir vermek) kelimelerinden yola çıkarak, *mandatum* terimi kullanılmıştır. Bir görevin diğere bir kişiye el vermek, tokalaşmak ile verildiği kabul edildiği için, vekâlet sözleşmesindeki dostluk ve güven ilişkisini bu terim ile ifade etmişlerdir. Bu doğrultuda müvekkile *mandator/mandans*, vekile ise *mandatarius* denilmiştir. Türk Borçlar Hukuku'nda da vekil, vekâlet veren tarafından kendisine verilen işleri yapmayı üstlenmektedir.

Vekâlet sözleşmesi, bir sözleşme olarak tanınmadan önce Eski Hukuk Dönemi'nde kamusal ve ahlaki yükümlülük anlayışına dayanan sosyal bir kurum olarak var olmuştur. Vekâlet sözleşmesinin düzenlenmesi ve gelişiminde *praetor peregrinus* (yabancılar praetor'u)'un faaliyetleri sonucu ortaya çıkan *Ius Gentium* (Kavimler Hukuku) sistemi etkili olmuştur. Bu bağlamda, ilk olarak Klasik-öncesi Hukuk Dönemi'nde vekâlet sözleşmesine dava hakkı tanıyan düzenlemelere gidilmiştir. Klasik Hukuk Dönemi ise, vekâlet sözleşmesinin gelişme dönemi olmuştur. Bu dönemde vekâlet sözleşmesinin kuralları belirlenirken, Klasik-sonrası Hukuk Dönemi'nde şeref ücretinin yasallaşmasına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

Vekâlet sözleşmesinin düzenlenmesini gerekli kılan çeşitli nedenler bulunmaktadır. Bu düzenlemenin yapılmasında etkili olan en önemli neden olarak Roma İmparatorluğu'nun sınırlarının genişlemesi ve yabancılarla ticari ilişkilerin artmasıyla Romalı tüccarların kendi işlerinin idaresini bir başkasına bırakmak zorunda kalmaları gösterilmektedir. Bunun yanı sıra yüksek iş olarak nitelendirilen hekimlik, avukatlık, mimarlık gibi mesleklerin *locatio conductio*'nun kapsamına alınmaması, bu hizmetlerin vekâlet sözleşmesi kapsamına alınarak hukuki olarak düzenlenmelerini gerektirmiştir.

Bir diğere neden ise, vekâlet sözleşmesinin kökeninin arkadaşlar arasındaki yasalar üstü ilişkilere dayanması ve bunun sonucunda Roma'da önemli edimleri içeren vekâlet sözleşmelerinin yapılmasıdır. Roma Hukuku'nun daha eski ve daha sıkı hukuk sistemi olan *Ius Civile*'de doğrudan temsilin tanınmamış olması ise, vekâlet sözleşmesinin düzenlenmesindeki bir diğere nedendir. Roma Hukuku'nda olduğu gibi Türk Borçlar Hukuku'nda da vekil görmüş olduğu işi başkasının menfaati için yapmaktadır. Bu kişi ise, vekâlet veren olarak adlandırılmaktadır. Türk Borçlar Hukuku sistematüğinde de yalnızca

vekilin menfaatine olan vekâlet, sadece bir tavsiye (*consilium*) olarak nitelendirilmektedir. Dolayısıyla bu tür vekâlet bir vekâlet olarak kabul edilmemektedir. Roma'da olduğu gibi Türk Hukuku'nda da vekil vekâleti gereği gibi yerine getirmişse, artık beklenen sonucun gerçekleşmemesinden herhangi bir sorumluluğu doğmaz.

Vekâlet sözleşmesine konu olabilecek edimler incelendiğinde maddi, fikri ya da hukuki fiillerin bu sözleşmeye konu olabileceği görülür. Bu hem Roma hem de Türk Borçlar Hukuku için geçerlidir. Geniş bir uygulama alanına sahip olan vekâlet sözleşmesinin konusuna ilişkin olarak doktrinde yapılmış olan bir sınıflandırmada ise, vekâlet sözleşmesinin konusu idare edilen işin mahiyetine göre üçe ayrılır. Bunların ilki alelade işler için, ikincisi yüksek işler için, üçüncüsü ise üçüncü bir kişiye ödünç para verilmesi için (kredi vekâleti) kurulan vekâlet sözleşmesidir. Roma Hukuku'nda bu son vekâlet türüne *mandatum qualificatum* adı verilmekteydi. Bir kimsenin kendi sorumluluğu altında başka bir kimseye kredi açılması için vekâlet vermesi ile oluşan ve bir tür kefalet olarak kullanılan kredi vekâleti Borçlar Kanunu'nda kredi emri adı altında düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra vekâlet sözleşmesinin konusunun, hukuka, ahlaka, örf ve adetlere uygun olması, yapılması mümkün bir iş olması gerektiği kabul edilmiştir. Bu unsurları taşımayan vekâlet sözleşmeleri batıl sayılmıştır.

Vekâlet sözleşmesi özellikleri bakımından incelendiğinde rızai, eksik iki taraflı, iyi niyete dayanan bir iş görme sözleşmesi olduğu görülmektedir. Ayrıca karşılıksızlık ile dostluk ve güven unsuru bu sözleşmeyi diğer sözleşmelerden ayıran önemli özellikler olarak kabul edilmiştir.

Rızai bir sözleşme olması sebebiyle, vekâlet sözleşmesinin kurulması için tarafların karşılıklı rızalarının uyuşması (*consensus*) yeterli görülmüş ve herhangi bir şekil şartı aranmamıştır. Dolayısıyla irade uyuşması açık veya örtülü irade beyanlarının kullanılması ya da habercilerin devreye girmesiyle de oluşabilirdi.

Eksik iki taraflı bir sözleşme olan vekâlet sözleşmesinde vekil her zaman, vekâlet veren ise bazen borç altına girmektedir. Ayrıca vekâlet sözleşmesinin iyiniyet sözleşmesi olmasından dolayı vekil *bona fides*'in gerektirdiği gibi hareket etmekle yükümlü kılınmıştır. Bu kapsamda vekâlet sözleşmesinden doğan davalar da iyiniyet davaları (*iudicia bonae fidei*) olarak kabul edilmiştir. Bu davaların özelliği ise, iyi niyet gereği ifası gereken şeylerin ne olduğunun hakimin takdir yetkisi çerçevesinde belirlenmesidir.

Vekâlet sözleşmesinin en önemli özelliklerinden biri de dostluk ve güvene dayanmasıdır. Bu nedenle vekilin, vekâletin ifasında güvenilir ve dostça hareket etmesi

beklenmiştir. Bu hususlara dikkat etmeyen ve işini gereği gibi yerine getirmeyen vekilin dostluk ve güven değerlerine aykırı hareket ettiği kabul edilmiştir.

Roma Hukuku'nda vekâlet sözleşmesinin bir diğer özelliği ise, karşılıksız bir sözleşme olmasıdır. Burada işin ücretsiz olarak görülmesi sözleşmenin ön koşuludur ve ücret karşılığında yapıldığında sözleşmenin mahiyeti değişmektedir. Bu bağlamda vekile hizmetine karşılık ücret olarak bir miktar paranın verildiği durumlarda kurulan sözleşmenin bir istisna akdi (= *locatio conductio operis*), paradan başka bir şey verildiği takdirde ise isimsiz akid olacağı kabul edilmiştir. Roma Hukuku'nun bu özelliği Türk Borçlar Hukuku'na da etki etmiştir. Türk Borçlar Kanunu'nda ücret, vekâlet sözleşmesinin zorunlu bir unsuru olarak yer almamaktadır. Şayet taraflar kararlaştırmışlarsa veya ücret ödenmesi konusunda bir adet bulunuyorsa vekâlet sözleşmesi ücretli olarak da yapılabilmektedir.

Roma Hukuku'nda *honorarium* olarak ifade edilen vekâlet ücreti, vekâlet sözleşmesinin karşılıksız olma niteliğini değiştirmemiştir. Şeref ücretinin yasallaşması ise, İmparatorluk Dönemi'nde devlet yönetiminin tek elde toplanması ile Cumhuriyet Dönemi'nde siyasal yaşamda yer alan kişilerin yüksek işleri bir meslek olarak icra etmeleri zorunluluğundan kaynaklanmıştır.

Vekâlet sözleşmesi Roma Hukuku'nda çeşitli şekillerde uygulanmıştır. Bu konudaki temel sınıflandırma *Gaius*'a aittir. *Gaius* vekâleti, vekâlet sözleşmesinden yararlanan kişiler bakımından *mandatum mea gratia* (müvekkilin yararına vekâlet), *mandatum aliena gratia* (üçüncü kişinin yararına vekâlet), *mandatum mea et aliena gratia* (müvekkilin ve üçüncü kişinin yararına vekâlet), *mandatum mea et tua gratia* (müvekkilin ve vekilin yararına vekâlet), *mandatum tua et aliena gratia* (vekilin ve üçüncü kişinin yararına vekâlet) olarak sınıflandırmıştır. *Mandatum tua gratia* olarak ifade edilen vekilin yararına vekâlet ise, sınıflandırmaya dahil edilmemiş ve geçerli kabul edilmemiştir. Bu bağlamda böyle bir işlemin tarafları bağlamayan bir *consilium*'dan (tavsiye) ibaret olacağı ifade edilmiştir. Müvekkilin, üçüncü bir kişiye kredi vermesi için vekile talimat vermesini ifade eden *mandatum qualificatum* (kredi vekâleti) ise, vekâlet sözleşmesinin özel bir çeşidi olarak kabul edilmiştir.

Roma Hukuku'nun ilk dönemlerinde genel vekâlet-özel vekâlet ayrımının bilinmediği sonucuna varılmaktadır. O dönemde bilinen vekâlet çeşidi özel vekâlettir. Genel vekâlet görüşü Klasik Hukuk Dönemi'nin sonlarından itibaren ortaya çıkmış, İmparatorluk Dönemi'nde ise *procurator omnium bonorum/ad res administrandas datus/procurator simplicemente* (bütün malların vekili) ve *procurator unius rei/unius negotiationis* (tek bir işin vekili) ayrımı yapılmıştır. İlk durumdaki vekil genel vekil, ikinci durumdaki ise özel vekil

gibi hareket etmiştir. Genel vekâlet ve özel vekâlet ayrımına *Iustinianus* Dönemi'nde rastlanmaktadır.

Vekâlet sözleşmesinden doğan borçlar incelendiğinde tarafların borçlarını etkileyen en önemli iki unsur olarak Roma Hukuku'nda doğrudan temsilin bilinmemesi ve vekâlet sözleşmesinin dostluğa dayanan bir sözleşme olması sonucuna varılmıştır. Vekilin ve vekâlet verenin borçlarının Roma Hukuku'nda ve Türk Borçlar Hukuku'nda hemen hemen aynı olduğu görülür.

Nitekim her iki hukukta da, vekil vekâleti sadakat ve özenle ifa etmeli, aksi kararlaştırılmadığı sürece bizzat yapmalıdır. Aynı şekilde vekil, vekâletin sınırlarını aşmamalı ve vekâlet verenin talimatlarına uygun hareket etmelidir. Vekil, vekâleti ifa ettikten sonra vekâlet sebebiyle elde ettiği hak ve borçları vekâlet verene devretmelidir. Yine vekilin, yerine getirdiği vekâlet hakkında vekâlet verene hesap verme yükümlülüğü vardır.

Vekâlet verenin borçları ise yine her iki hukuk sisteminde benzerlik göstermektedir. Vekâlet veren vekâlet sona erdikten sonra vekilin elde ettiği hak ve borçları devralarak onu yüklediği borçtan kurtarmalıdır. Yine vekâlet veren, vekil tarafından yapılan masrafları ve vekilin uğradığı zararları faiziyle birlikte tazmin etmekle yükümlüdür. Bunların yanı sıra, vekâlet veren her ne kadar Roma Hukuku'nda vekâletin ücretsiz olmasından mütevellit herhangi bir ücret ödeme borcu altında olmasa da, Türk Hukuku'nda bu açıdan bir fark yaratılarak vekâletin ücretli olarak da yapılabilmesinin yolu açılmıştır. Zira Türk Hukuku'nda, vekil ile vekâlet veren arasında bir anlaşma veya o yörede uygulanan bir örf adet kuralı varsa, vekâlet veren ücret ödeme borcu altına girmektedir.

Tarafların vekâlet sözleşmesinden doğan sorumluluğu incelendiğinde, Roma Hukuku'ndaki sorumluluk ölçütlerinin gelişiminden daha farklı bir seyir izlediği görülmüştür. Roma sözleşmeler sisteminde, sorumluluk hukukuna ilk dönemlerde *custodia* (nezaret sorumluluğu) egemen iken; daha sonraki dönemlerde sorumluluğun kapsamı daraltılarak *culpa* (kusur sorumluluğu) egemen olmuştur. Vekâlet sözleşmesinde ise vekilin sorumluluğu sadece *dolus*'tan (kasttan) sorumluluk iken; daha sonraki dönemlerde sorumluluğun kapsamı genişletilerek *culpa* (kusur) sorumluluğuna dönüşmüştür. Vekâlet sözleşmesine ilişkin davalar ise *actio mandati* olarak ifade edilmiş ve müvekkile tanına dava *actio mandati directa*, vekile tanınan dava ise *actio mandati contraria* olarak isimlendirilmiştir. *Actio mandati directa* sonucunda vekilin dürüst davranmadığı kanısına varıldığında, vekilin *infamia*'ya (şerefsizlik) mahkum edilerek *infamis* (şerefsiz) ilan edileceği kabul edilmiştir.

Vekâlet sözleşmesi diğer hukuki kurumlarla birlikte incelendiğinde, temsil (*iussum*), inançlı işlem (*fiducia*), *procuratio*, kefalet sözleşmesi, *locatio conductio*, vekâletsiz iş görme

(*negotiorum gestio*) ve alacağın temliki-borcun nakli kurumlarıyla arasında ilişki ve farkların bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Vekâlet sözleşmesi her iki hukuk sisteminde de ifa, ifanın imkansız hale gelmesi, belli bir süre öngörülmüşse sürenin dolması gibi borcu sona erdiren sebeplerden birinin bulunması hallerinde sona ermektedir. Ayrıca, tarafların rızası (*azil/revocatio* ve *istifa/renuntiatio*), taraflardan birinin ölümü ve *capitis deminutio* da vekâlet sözleşmesine özgü olarak ortaya çıkan sona erme nedenleridir.

"Taraflardan birinin ölümü ile vekâlet sözleşmesinin sona ermesi" kısmında incelenen *mandatum morte solvitur* ve *mandatum post mortem*'in birbirinden farklı kavramlar olduğu görülmektedir. *Mandatum morte solvitur*; taraflardan birinin ölümü halinde vekâlet sözleşmesinin sona ereceği kuralını ifade ederken, *mandatum post mortem* ise taraflardan birinin ölümünden sonra da ifa edilecek vekâlet sözleşmesini ifade etmektedir. *Mandatum post mortem*'in hukuki niteliği Türk Hukuku'nda tartışmalı olmakla birlikte, baskın görüş bu kurumun bir sağlararası işlem olduğu yönündedir. Türk Hukuku'nda bu işlem ölüme bağlı bir tasarruf şeklinde yapılmasa bile, geçerli olarak kabul edilir. Vekâlet sözleşmesini sona erdiren diğer bir neden ise iflastır. Vekâlet verenin iflası neticesinde, hukuki işlerini yapmak üzere verdiği vekâlet de sona erer. Ancak vekâlet, maddi bir işin yapılmasına ilişkin olarak verilmişse vekâlet verenin iflasına rağmen devam eder. Roma Hukuku'nda ise, iflas, vekâleti re'sen sona erdiren bir sebep olarak sayılmamış, fakat vekilin istifa etmesi için haklı bir sebep olarak görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Aday, N. (1997). Avukatlık Hukukunun Genel Esasları, İstanbul.
- Akcan, R. (2001). Vekilin Başkasını Tevkil Etme Yetkisi, SÜHFD, 9(3-4): 7-27.
- Akgün, M. Z. (1953). Vekâlet Akdi ve Bazı Akitlerden Farkı. Adalet Dergisi, Aralık, 44(1-2): 1396-1422.
- Akıncı, Ş. (2013). Roma Borçlar Hukuku, Konya [Borçlar].
- Akıncı, Ş. (2003). Türk Özel Hukukunda İnsan Kökenli Biyolojik Madde (Organ-Doku) Nakli Kavramı ve Bundan Doğan Hukuki Sonuçlar, Ankara [Organ].
- Akıncı, Ş. (2004). Vekâlet Sözleşmesinin Sona Ermesi, Konya [Vekâlet].
- Akipek, Ş. (2003). Alt Vekâlet, Ankara.
- Akyol, Ş. (2009). Türk Medeni Hukukunda Temsil, İstanbul.
- Altop, A. (2003). Yönetim Danışmanlığı Sözleşmesi, İstanbul.
- Ayan, M. (1991). Tıbbi Müdahaleden Doğan Hukuki Sorumluluk, Ankara.
- Aral, F. ve Ayranç, H. (2012). Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri. 9. Baskı Ankara.
- Arangio-Ruiz, V. (1949). Il mandato in diritto Romano, Napoli.
- Başpınar, V. (1998). Borç Sözleşmelerinin Kısmi Butlanı, Ankara [Butlan].
- Başpınar, V. (2004). Vekilin (Avukatın, Hekimin, Mimarın, Bankanın) Özen Borcundan Doğan Sorumluluğu, 2. Baskı Ankara [Özen].
- Becker, H. (1993). İsviçre Medeni Kanunu Şerhi, Borçlar Hukuku, II. Bölüm, Çeşitli Sözleşme İlişkileri, Madde 184-551, Bern 1934 (çev. D. Suat), Türkçe Baskı, Yargıtay Yayını No: 24, Ankara.
- Berger, A. (1953). Encyclopedic Dictionary of Roman Law, Philadelphia.
- Berki, Ş. (1950) Roma'da Borçların Kaynakları. AÜHFD, 7(3-4), Ankara: 378-413.
- Buckland, W. W. (1921). A Text-Book of Roman Law from Augustus to Justinian, Cambridge [Text-Book].
- Buckland, W. W. (1931). The Main Institutions of Roman Private Law, Cambridge [Institutions].
- Ceylan Güneş, S. (2004). Roma Hukuku'ndan Günümüze Avukatlık Mesleği ve Etik Kuralları. Ankara Barosu Hukuk Kurultayı, C. 3.
- Dayınlarlı, K. (1998). İnşaat Sektöründe Müşavir Mühendislik Sözleşmesi, Ankara.
- Di Marzo, S. (1954). Roma Hukuku. (Çev. Z. Umut), İstanbul.
- Emiroğlu, H. (2007). *Ius Gentium* (Kavimler Hukuku), İstanbul [*Ius Gentium*].

- Emiroğlu, H. (2007). :Roma Hukuku'nda Vekâlet Sözleşmesi (*Mandatum*) Ve Hukuki İşlemlerde Temsil. AÜHFD, 52(1), Ankara: 101-112 [*Mandatum*].
- Erdoğan, İ. (1990). İstisna Sözleşmesi ve Bazı İşgörme Sözleşmeleri ile Karşılaştırılması. SÜHFD, 3(1), Ocak-Haziran: 135-172.
- Erdoğan, B. (2014). Roma Borçlar Hukuku Dersleri, İstanbul.
- Erem, F. (2002). Meslek Kuralları Şerhi (şerh), Avukatlık Mevzuatı, Ankara.
- Eren, F. (2014). Borçlar Hukuku, Özel Hükümler, Ankara.
- Erlüle, F. (1999). "Alt Vekâlet", Prof. Dr. Selahattin Sulhi Tekinay'ın Hatırasına Armağan, İstanbul: 259-270.
- Esener, T. (1961). Mukayeseli Hukuk ve Hususiyle Türk-İsviçre Borçlar Hukuku Bakımından Selâhiyete Müstenid Temsil, Ankara.
- Gümüş, M. A. (2001). Türk-İsviçre Borçlar Hukukunda Vekilin Özen Borcu, İstanbul [Özen].
- Gümüş, M. A. (2014). Borçlar Hukuku, Özel Hükümler, 2, 3. Bası İstanbul [Borçlar].
- Güner, S. (2011). Avukatlık Hukuku, Ankara.
- Gürten, K. (2007). Roma Hukuku'nda Kefalet Akdi, Ankara.
- Harke, J. D. (2008). Römisches Recht, Münih.
- Harvey, W. F. (1996). Roman Law of Contracts, Colorado.
- Hunter, A. W. (1955). Introduction to Roman Law, London.
- Jörs, P. ve Kunkel, W. (1949). Römisches Recht, Berlin.
- Karadeniz Çelebican, Ö. (2005). Roma Hukuku Tarihi Giriş-Kaynaklar-Genel Kavramlar-Şahsın Hukuku-Hakların Korunması, Ankara [Tarihi Giriş].
- Karagöz, H. (1999). Roma Hukuku'nda Mandatum Post Mortem (Ölümden Sonra Vekâlet). Prof. Dr. Nihal Uluocak'a Armağan, İstanbul: 165-178.
- Kaser, M. (1965). Roman Private Law, Hamburg.
- Kaser, M. ve Knütel, R. (2005). Römisches Privatrecht, München.
- Koschaker, P. ve Ayiter, K. (1993). Modern Özel Hukuka Giriş Olarak Roma Özel Hukukunun Ana Hatları, İzmir.
- Kunkel, W. (1966). An Introduction to Roman Legal and Constitutional History, Oxford.
- Mayer-Maly, T. (1999). Römisches Recht, New York.
- Müderrişoğlu, F. (1974). Avukatlıkta Vekâlet ve Ücret Sözleşmesi ve İçtihatlar, Ankara.
- Nicholas, B. (1962). An Introduction to Roman Law, Oxford.
- Oğuz, A. (1989-1990) Roma ve Türk Hukukunda İnançlı İşlem ve Vekâlet Sözleşmelerinin Karşılaştırılması. AÜHFD, 41(1-4), Ankara: 225-286.
- Oğuzoğlu, H. C. (1959). Roma Hukuku, Ankara.

- Öz, T. (1997). Yönetim Sözleşmesi, İstanbul.
- Özdemir, H. G. (2001) Roma ve Türk Hukuklarında Vekâletsiz iş görme (Negotiorum Gestio), Ankara.
- Özkaya, E. (1997). Vekâlet Sözleşmesi ve Kötüye Kullanılması, Ankara.
- Özsunay, E. (1968). Türk Hukuku'nda ve Mukayeseli Hukukta İnançlı Muameleler, İstanbul.
- Payen, F. (1935). Baro, Sanat ve Vazife. (çev. A. H. Özkent) İstanbul.
- Rado, T. (2006). Roma Hukuku Dersleri Borçlar Hukuku. İstanbul.
- Reisoğlu, S. (1968). Hizmet Akdi, Mahiyeti, Unsurları, Hükümleri. Ankara.
- Sarı, S. (1997). Alıkoyma Hakkı. İstanbul.
- Sayın Korkmaz, S. B. (2014). Roma Hukuku'nda Vekâlet Sözleşmesi. Ankara.
- Savaş, A. (2005). Roma ve Türk Hukuku'nda Vekâlet Sözleşmesi. Konya.
- Schulz, F. (1992). Classical Roman Law. Oxford [Roman Law].
- Schulz, F. (çev. B. Erdoğan) (1983). Roma Hukuku'nun Prensiplerinden Sadakat, İÜHFM, 48(1-4), İstanbul: 389-396 [Sadakat].
- Sungurtekin Özkan, M. (1999). Avukatlık Mesleği, Avukatın Hak ve Yükümlülükleri. İzmir.
- Tahiroğlu, B. (2012). Roma Borçlar Hukuku. İstanbul [Borçlar].
- Tahiroğlu, B. (1976). Roma Hukuku'nda Borcun Teminatlarından Kefalet. İÜHFM, 42(1-4), İstanbul: 323-340 [Kefalet].
- Tamer Güven, D. (1997). Vekâlet Veren Sorumluluğu Üzerine. (D.47.2.62.5), İÜHFM, 55(4), İstanbul: 137-143.
- Tandoğan, H. (2010). Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri. C. II, İstanbul [Borçlar].
- Tandoğan, H. (1957). Mukayeseli Hukuk ve Hususiyle Türk-İsviçre Hukuku Bakımından Vekâletsiz İş Görme. İstanbul [Vekâletsiz İş Görme].
- Tanrıver, S. (1999). Genel Vekâlet-Özel Vekâlet Ayrımı. GÜHFD, 1998/II- 1,2, Prof. Dr. İhsan Tarakçıoğlu'na Armağan, Ankara: 45-50 [Vekâlet].
- Tanrıver, S. (2001). Noterlik Açısından Vekâlet (Temsil). Ankara [Noter].
- Türkoğlu Özdemir, G. (2005). Actio de Peculio. DEÜHFD, 7(2): İzmir: 103-135, [Peculio].
- Türkoğlu Özdemir, G. (2008). Roma Hukuku'nda Infamia (Şerefsizlik). Ankara [Infamia].
- Ulukapı, Ö. ve Atalı, M. (1994). Noterlik Hukuku. Konya.
- Umur, Z. (1999). Roma Hukuku Ders Notları. İstanbul [Ders Notları].
- Umur, Z. (1975). Roma Hukuku Lügatı. İstanbul [Lügat].
- Villey, M. (2003). Roma Hukuku Güncelliği. (çev. B. Tahiroğlu). İstanbul.
- Watson, A. (1961). Contract of Mandate in Roman Law. London [Mandate].

- Watson, A. (1984). *The Evolution of Law: The Roman System of Contracts*, Law and Historical Review 1, Cambridge: 1-20 [Contracts].
- Watson, A. (1965). *The Law of Obligations in the Later Roman Republic*. Oxford [Obligations].
- Yalçınduran, T. (2007). *Vekâlet Sözleşmesinde Ücret*. Ankara.
- Yavuz, C. (1983). *Türk-İsviçre ve Fransız Medeni Hukuklarında Dolaylı Temsil*. İstanbul.
- Yavuz, C., Acar, F. ve Özen, B. (2014). *Türk Borçlar Hukuku, Özel Hükümler*. 9. Bası İstanbul.
- Yıldız, Ş. (1991). Doğrudan Doğruya İradî Temsilde Özel Temsil Yetkisini Gerektiren Haller. İBD, 1-2-3, 18-45.
- Yılmaz, E. :Genel Vekâletname-Özel Vekâletname Ayırımı, TNBHD, 1995/S. 86: 12-18.
- Zevkliler, A. ve Gökyayla, K. E. (2013). *Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri*. 12. Bası Ankara.
- Zimmermann, R. (1992). *The Law of Obligations Roman Foundations of the Civilian Tradition*, Cape Town.

Latince Metinler İçin Faydalanılan Kaynaklar

- Birks, P./McLeod, G.: *Justinian's Institutes*, New York 1993.
- Gordon, W.M./
- Robinson, O.F. :*The Institutes of Gaius*, London 1997.
- Rado, Türkan: *Gaius Institutiones (Borçlar Kısmı)*, İstanbul 1959.
- Sayın Korkmaz, S. Bengi: *Roma Hukuku'nda Vekâlet Sözleşmesi*, Ankara 2014.
- Umur, Ziya: *Iustinianus Institutiones*, İstanbul 1968.
- http://webu2.upmf-grenoble.fr/Haiti/Cours/Ak/Anglica/digest_Scott.htm (erişim tarihi: 27.05.2016)
- <http://www.thelatinlibrary.com/justinian.html> (erişim tarihi: 27.05.2016)

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI : Rahman İRİ

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Bor Akın Gönen Anadolu Lisesi, Niğde, 2007

Lisans Diploması : Selçuk Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Hukuk Bölümü, Konya, 2012

Yüksek Lisans Diploması : Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Antalya, 2016

Tez Konusu : Roma ve Türk Hukukunda Vekâlet Sözleşmesi

Yabancı Dil : İngilizce

İş Denevimi

Çalıştığı Kurumlar : Araştırma Görevlisi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, 2014-Devam Ediyor

E-Posta : rahmaniri@hotmail.com